

Bachelorproef

EDUCATIEF KUNSTAANBOD VOOR EEN MUSEUM (OPO 2)

Hanne Hollanders, Maïté Kleynen & Safae El Houfi

Voorwoord

Wij zijn Hanne Hollanders, Safae El Houfi en Maïté Kleynen. Deze bachelorproef vormt het eindwerk van onze educatieve bachelor kleuteronderwijs aan hogeschool UCLL te Diepenbeek en werd geschreven in het academiejaar 2024-2025. In dit werk staat het uitwerken van een kunsteducatief aanbod voor een museumbezoek met kleuters centraal.

Tijdens de verkennende fase ontdekten wij dat er in veel musea een aanbod voor de doelgroep kleuters ontbreekt. Voor lagereschoolkinderen en andere, oudere doelgroepen is er daarentegen vaak wel een (uitgewerkt) museumaanbod. Als kleuterjuffen vroegen wij ons echter af op welke manier kunst ook een meerwaarde kan bieden in de ontwikkeling van kleuters en hoe we een museumbezoek toegankelijk(er) kunnen maken voor kleuters.

Het traject van deze bachelorproef bracht niet alleen inhoudelijke verdieping, maar ook veel leermomenten met zich mee. Wij willen dan ook graag onze dank uitspreken aan de hogeschool UCLL te Diepenbeek en onze begeleider Dana Bekkers. Daarnaast bedanken wij ook graag het Emile Van Dorenmuseum te Genk en meer specifiek onze aanspreekpunten: Kristof Reulens en Veerle Bousson. Ook zijn we VBS Sterrenrijk te Genk en juf Katrien Rabijns van de 3de kleuterklas erg dankbaar om samen met ons het kunsteducatief museumaanbod uit te testen. Ten slotte willen wij ook onze appreciatie uitdrukken naar alle anderen die hebben bijgedragen aan dit proces.

Met deze bachelorproef proberen wij bij te dragen aan een betekenisvoller en kindgericht museumbezoek aan het Emile Van Dorenmuseum voor kleuters. Wij hopen dan ook dat dit concept inspiratie biedt om de deuren van het Emile Van Dorenmuseum en andere musea nog verder open te zetten voor kleuters en hun begeleiders. Via ons aanbod hopen we ook de drempel tussen kleuterleerkrachten en musea te verlagen.

Inhoudstabel

1	Belangrijkste bevindingen vanuit de theorie	4
1.1	<i>Verkenning</i>	4
1.1.1	Wat is kunst?.....	4
1.1.2	Wat kennen we zelf van kunst?.....	4
1.1.3	Wat is een kunsteducatief aanbod?	6
1.1.4	Welk kunsteducatief aanbod is er al?	8
1.1.5	Hoe ga je met kleuters aan de slag rond kunst?	9
1.1.5.1	Waarom werken met kleuters en kunst?	9
1.1.5.2	Manieren om met de kleuters aan de slag te gaan (didactiek)	10
2	De ontwerpcyclus	12
2.1	<i>Ontwerpvrage</i>	12
2.1.1	Bevindingen enquête.....	12
2.1.2	Bevindingen interview	14
2.1.3	De effectieve ontwerpvrage.....	16
2.2	<i>Brainstormen</i>	17
2.2.1	Welke spontane ideeën komen er in ons op als we denken aan de ontwerpvrage? (Divergeren).....	17
2.2.2	Welk idee selecteren we om verder uit te werken? (Korte, schematische uitwerking)	18
2.3	<i>Ontwerp uitwerken</i>	20
2.3.1	Eerste feedbackmoment: Dana Bekkers & Nele Hermans	20
2.3.2	Eerste aanpassing van het ontwerp	20
2.3.3	Tweede feedbackmoment: Museumpartners	25
2.3.4	Tweede aanpassing: concrete uitwerking van het ontwerp	26
2.4	<i>Testen</i>	32
3	Individueel deel van het praktijkonderzoek	34
3.1	<i>Hanne</i>	34
3.2	<i>Maïté.....</i>	35
3.3	<i>Safae</i>	36
4	Gefinaliseerd kunsteducatief aanbod	37
4.1	<i>Kort verloop:</i>	37
4.2	<i>Aanbod in het museum</i>	39
4.3	<i>Aanbod achteraf in de klas.....</i>	73
4.4	<i>Bundel voor begeleiders.....</i>	100
4.5	<i>Folder</i>	114
5	Conclusie	116
6	Bibliografie	117

1 Belangrijkste bevindingen vanuit de theorie

1.1 Verkenning

1.1.1 Wat is kunst?

Wanneer je het woord ‘kunst’ opzoekt in een woordenboek, vind je vaak deze woorden: vaardigheid, esthetisch genot, schoonheid, creatieve uiting, ... Echter is er niet één juiste verklaring. Wat kunst is bepaalt je zelf!

Bij het maken van kunst maakt de kunstenaar echter stilistische keuzes a.d.h.v. bouwstenen om zijn verhaal te vertellen. De bouwstenen van beeld zijn: lijn, licht, kleur, ruimte, compositie, textuur en vorm. Deze bouwstenen van beeld staan in functie van wat het kunstwerk bij een persoon oproept. Dankzij deze wisselwerking kan de kunstenaar een bepaalde sfeer, een verhaal, boodschap, bepaald thema, ... of andere inhoud overbrengen. Wanneer we naar kunst uit de geschiedenis kijken, zien we dan ook dat kunst vaak een weerspiegeling is van de tijd, met andere woorden wat er gaande is in de samenleving, maatschappij, ...

Kunstenaars helpen ons ook om op een andere manier te kijken naar de werkelijkheid. Voor veel mensen is kunst daarom de perfecte tool om hun hersenen actief te houden. Op deze manier doet kunst veel met ons. Het brengt verwondering, een open mind en zorgt soms ook wel voor een kritische blik. Daarnaast is kunst subjectief en zorgt het voor een persoonlijke beleving waaruit persoonlijke voorkeuren voortvloeien die aansluiten bij jou als persoon, je waarden en normen, ... Het is een integraal onderdeel van de mensheid dat al van de prehistorie aanwezig is.

1.1.2 Wat kennen we zelf van kunst?

Persoonlijk zijn wij alle 3 enorme kunstliefhebbers. We bezichtigen graag musea en staan regelmatig stil bij een kunstwerk. In gesprek met elkaar merkten we echter dat zowel de kunstervaring als de kunst op zich van persoon tot persoon verschilt. Zo houdt Safae enorm veel van het surrealisme en de barokstijl. Zij vindt het tof wanneer zij een kunstwerk ziet dat vragen oproept in haar hoofd omdat ze niet onmiddellijk van het werk kan afleiden waar het over gaat. Maïté haar interesses binnen kunst sluiten hier deels bij aan: zo vindt zij het surrealisme en de gedachtegang erachter even fascinerend en het tegenovergestelde, realisme, daarnaast ook. Wanneer zij kunst beschouwt hecht zij ook aandacht aan het kleurgebruik en de titels van de kunstwerken. Hanne houdt dan weer enorm van het impressionisme, de Italiaanse renaissance en het realisme. In kunstwerken zoekt ze constant naar boodschappen en verhalen die haar raken of interesseren, aangezien kunst dat voor haar waardevol en aantrekkelijk maakt. Dit kan zowel over maatschappelijke problemen gaan die aangekaart worden als indrukken. Enkele van haar favoriete artiesten zijn Claude Monet (wegens zijn prachtige impressionistische landschappen) en Hugues Merle (wegens zijn sentimentele, morele portretten van vrouwen). Ook beeldhouwkunst & architectuur vindt ze zeer interessant, vooral wanneer er gebruik wordt gemaakt van licht gekleurde materialen.

Hoewel we reeds in ons 1ste opleidingsjaar al kennismaakten met de bouwstenen, leggen we dit academiejaar als laatstejaars binnen het vak OPO 2 de focus op het muzisch domein beeld. Hierbij gaan we zowel uitvoerend als onderzoekend aan de slag. Zo verdiepen we ons zelfstandig op eigen professioneel niveau binnen diverse zelfgekozen beeldende technieken en materialen (met oog voor de bouwstenen van beeld) door experimenterend aan de slag te gaan. Enkele technieken die we reeds uitprobeerden zijn: frottage, keramiek, boetsen met natuurskleur, verven (met acryl- & aquarelverf), tekenen (met o.a. pastels), ... Enkele materialen waar we al beeldend mee experimenteerden zijn: ecoline, textiel, houtskool, ...

Naast het onderzoeken en ontdekken van beeldende materialen en technieken, verdiepten we ons ook in de evolutie van kunst doorheen de geschiedenis.

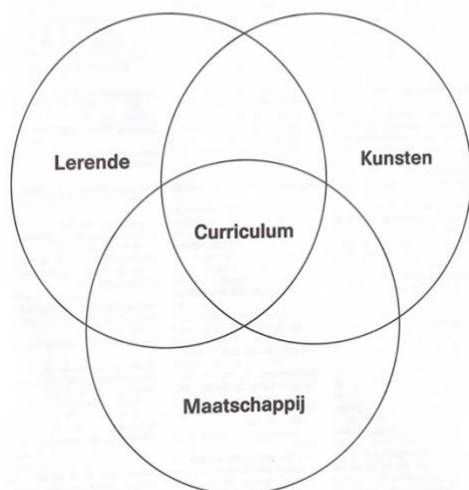
Data	Kunstperiode	Kenmerkend
-3000 v. Chr.	Prehistorie	Er is vooral sprake van grottschilderingen van dieren, jachtaferelen, het dagelijks leven, ... De prehistorische mens werkte vooral met pigmenten uit aarde en houtskool. Kunst diende vooral om het leven en overtuigingen vast te leggen, in te beelden en te delen.
3000 v. Chr. – 500 n. Chr.	Oude beschavingen	Kunst was in deze kunstperiode te verdelen in 3 grote delen, namelijk de volgende grootmachten met elk een aparte artistieke stijl: <u>Egyptische kunst</u> : Grootseheid en symboliek staat centraal, met als duidelijke voorbeelden de grootse bouwwerken (tempels, piramides voor farao's, ...) en hiërogliefen, afbeeldingen die verhalen vertellen over goden en farao's. <u>Griekse kunst</u> : De Griekse kunst focuste zich op het realistisch weergeven van. Vaak voorkomende onderwerpen zijn atleten en de Griekse goden, evenals scènes uit de Griekse mythologie en alledaagse taferelen. Er is oog voor schoonheid, en ook het realistisch beeldhouwen van is populair. <u>Romeinse kunst</u> : De oude Romeinen staat bekend voor hun technieken en architectuur, zoals het pantheon en mozaïeken vloeren, muren, ...
500 – 1400	Middeleeuwen	De meest dominante kracht in de samenleving toen was de Kerk. Dit weerspiegelde en uitte zich in de kunst als religieuze thema's als onderwerpen, boeken met teksten en illustraties, glaskunst (met kleuren) in kathedralen en kerken, sculpturen en schilderijen van heiligen en Het doel was het overbrengen van volgens hun spirituele waarheden. Symboliek, ontzag en De Byzantijnse kunst staat bekend voor religieuze iconen en mozaïeken. - Romaanse kunst - Massieve architectuur, reliëfs - Gotische kunst - Puntige bogen, glas in loodramen, verticale lijnen
1400 – 1600	Italiaanse renaissance	In deze kunstperiode vindt de wedergeboorte van de klassieke kunst plaats. Er is sprake van een keerpunt in de kunstgeschiedenis. De focus verschuift namelijk van religie naar humanisme, waardoor nu de mens centraal staat. Het ideaal van de menselijke vorm wordt ontworpen en weergegeven. Italië is het centrum van deze revolutie. Enkele bekende kunstenaars uit deze periode zijn Leonardo Da Vinci, Raphael en Michelangelo. Het bedenken en gebruiken van innovatieve technieken en vaardigheden is kenmerkend.
1450 – 1600	Noordelijke renaissance	Iets later, maar grotendeels gelijklopend vond de renaissance ook in Noord-Europa plaats door interesse voor de klassieke kunst. Deze nieuwe kunstwerken hebben wel een eigen karakter: details, olieverf, Enkele bekende kunstenaars uit deze periode zijn Jan Van Eyck en Bosch J. Focus realisme, symboliek = veel detail en olie verf Jan van Eyck Vaak religie maar ook focus dagelijks leven, landschappen
1600 – 1750	Barok	Drama, emotie, zwaar Macht van kerk en absolutistische vorsten van die tijd Dynamische composities Licht-schaduwen voor drama Kleuren - Drama, veel kleur, schaduw, religieuze terug - Dramatisch gebruik van schaduw en licht, emoties - Rembrandt "nachtwachter"
1700 – 1775	Rococo (18 ^{de} eeuw)	De Rococostijl is een reactie op de Barokstijl. Deze kunstenaars willen in hun kunst de focus meer leggen op het elegante, het sierlijke en het speelse, i.p.v. drama en emotioneel zware onderwerpen. Scènes van liefde en aristocratisch leven worden de nieuwe centrale thema's in de kunst, waarbij veel liefde, een zorgeloze geest - Zorgeloze geest - Veel liefde, details, drama, veel contrasten - Pastel kleuren
1750 – 1850	Neoclassicisme	Het neoclassicisme loopt gelijk met de Verlichting (na Franse revolutie) Kunstenaars halen inspiratie uit Griekse en Romeinse - Heroïsche afbeelding
1800 – 1850	Romanticisme, romantiek	Reactie op de verlichting - Emotie en natuur centraal - Desolaat, eenzaamheid, verhouding jezelf – natuur - Bekende kunstenaars: Caspar
1840 – 1880	Realisme	Het realisme reageert op het romanticisme en verschuift de focus naar - Natuur oké maar wij zijn hier - Thema's: arbeiders, sociale onrechtvaardigheid - Het alledaagse leven, sociale onderwerpen, mensen

1860 – 1890	Impressionisme	Het impressionisme verkiest licht en sfeer, in tegenstelling tot het realisme. Claude Monet Sunrise - Losse penseelstreken, nadruk op licht en kleur Weergave van licht en sfeer
1880 – 1905	Post-impressionisme	Dit was een reactie tegen het impressionisme, waarbij de Bekende kunstenaars: Vincent van Gogh, Paul Cezanne - Persoonlijke expressie en experimenten - Van Gogh
1900 – 1970 1970 – heden	20 ^{ste} eeuw Moderne hedendaagse kunst &	Kubisme, Abstract expressionism, Na WOII, Pop art, Tegen abstract Andy Warhol - Fauvisme (Henri Matisse) Felle kleuren, vereenvoudigde vormen - Expressionisme (Munch) Emotionele expressie - Kubisme (Picasso) Geometrische vormen, meerdere perspectieven - Surrealisme (Magritte) Droomachtige scenes, onbewuste - Abstracte kunst (Mondriaan) Geen herkenbare vormen Binnen de hedendaagse kunst (vanaf 1970) is er een grote diversiteit aan stijlen, waaronder conceptuele kunst en installatie kunst. Kunst blijft zich steeds verder ontwikkelen.

1.1.3 Wat is een kunsteducatief aanbod?

Een kunsteducatief aanbod bestaat uit activiteiten of programma's die mensen helpen om kennismaken met kunst en/of cultuur. Deze programma's worden gebruikt binnen verschillende disciplines zoals muziek, theater of beeldende kunst. Het doel is om creativiteit en interesse in kunst te stimuleren, vaak op een praktische en speelse manier.

Ontwerpmodel voor Wicked kunstcurricula

Figuur 1: Wicked Kunsteducatie: Creatieve programma's ontwerpen, pag. 183

Om ons te verdiepen in hoe en wat je allemaal moet doen voor een kunsteducatief aanbod, hebben we gebruik gemaakt van het boek: Wicked kunsteducatie. Deze bron heeft ons enorm geholpen in het opdoen van nieuwe inzichten en criteria waaraan ons aanbod aan moet gaan voldoen. Wanneer je een kunstopdracht bedenkt ben een voor een stuk een curriculum of project aan het bedenken. Dit curriculum kan je vanuit een ontwerpmodel realiseren. Dit model haalt drie criteria aan waar aan een kunst educatief aanbod aan moet voldoen, namelijk deze drie verschillende domeinen: lerende, kunsten en maatschappij.

Elke cirkel moet zo in verbinding staan met elkaar om zo tot een curriculum te komen. Zo moet een onderwerp dat je graag wilt bespreken in je project, vanuit de drie verschillende cirkels belicht worden. Op deze manier kunnen kinderen het onderwerp vanuit verschillende perspectieven ontdekken. Het moet te maken hebben met de lerende, dit houdt in dat je gaat

kijken vanuit de behoeftes en interesses van de lerende. Je maakt een koppeling in je project met wat hen bezighoudt. Het bestaat dan ook uit een specifieke cultuur, kennis, vaardigheid en interesse van lerende. De inhoud van dit domein wordt vaak beïnvloed door kunst uit populaire cultuur, massamedia en subculturen die ze vaak tegenkomen in hun dagelijks leven. Kinderen gaan thuis bijvoorbeeld via dans of het maken van muziek informele werk strategieën en vaardigheden gaan gebruiken in plaats van specifieke technieken en vaardigheden. De sociale context rondom de kinderen zal ook een invloed hebben op hun

kennis, vaardigheden en smaak. Daarom willen wij door ons project kinderen wel hun eigen ideeën en meningen laten gebruiken door ze autonomie en voldoende keuze te geven.

Het “kunsten” gedeelte zet dan meer de spotlight op vakspecifieke kennis, vaardigheden en opvattingen die gebruikt worden door kunstprofessionals. Met deze cirkel leggen ze ook meer de nadruk op kunst en designuitingen zoals kunstwerken, theater, films, ... Wat ook belangrijke onderdelen van deze cirkel zijn, zijn de werk strategieën, technieken en materialen die de kunstenaar die je bespreek gebruikt. Om de kinderen toegang te geven tot het domein van kunsten heb je de didaktiek: *disciplined inquiry* nodig. Deze houdt in dat de lerende leren handelen en denken als professionals uit het gekozen vakgebied. Door deze didaktiek kunnen kinderen ervaren hoe kunst werkt doormiddel van door met en in de kunst te duiken. Daarom willen wij ook zo nabij de werkelijkheid mogelijk werken in ons project door ze echt te laten werken in bv ateliers zo worden ze ondergedompeld in de kunstwereld.

Het maatschappelijke in de laatste cirkel verwijst naar de brede maatschappelijke thema's in de cultuur van de lerende en kunsten. Het bestaat dan uit bijvoorbeeld nieuws, geschiedenis, problemen, actuele thema's, ... Met het maatschappelijke wil je de thema's en lerende samenbrengen en hun hier kritische en creatief naar te kijken. Je wilt dat kinderen gaan ontdekken dat kunst niet op zichzelf staat maar verbonden is met andere domeinen zoals filosofie, geschiedenis, wetenschap, economie en politiek.

Als je tijdens dit proces de creativiteit wil stimuleren moet je rekening gaan houden met wat voor opdracht je geeft. Als kunstopdrachten te gesloten worden geformuleerd en je de nadruk legt op het stapje voor stapje uitvoeren, dan maken kleuters vaak voorspelbare en ongeïnspireerde producten. Het andere uiterste is dan als de kleuters te veel vrijheid krijgen en dus niet weten waar ze moeten beginnen, of juist heel voorspelbare resultaten bekomen. Voor een aanbod moet je dus voorzien dat je een middenweg zoekt tussen de twee. Door de keuzes van de kleuters juist te begrenzen (stimulerende beperkingen), vergroot dit paradoxaal genoeg hun keuzemogelijkheden.

Enkele handige strategieën die je helpen om een stimulerende beperking te voorzien is:

- Om je opdracht zo te formuleren dat het begint met een werkwoord bijvoorbeeld maak, bouw, schrijf, teken, ...
- Maar ook door je zinnen niet te lang te maken. De kleuter moet de opdracht kunnen onthouden en begrijpen.
- Werk met een thema. Deze kunnen variëren van dingen als maatschappelijke thema's tot speelse onderwerpen die al dan niet aansluiten bij de groep
- Daag kleuters uit om met meer dan een kunstdiscipline te werken zoals bijvoorbeeld een choreografie maken gebaseerd op een schilderij, collage geïnspireerd door muziek, ... Een bepaalde discipline kan inspiratie zijn voor een kunstwerk van een andere discipline, of je kan ze met elkaar integreren.
- Zoek een doelgroep waar de kleuter iets voor kan maken. Dit nodigt hen uit om zich in te leven in die bepaalde groep mensen. Maar ook om na te denken wat geschikt is om iets te maken voor die specifieke groep
- Zorgen voor uitdagende materialen die de kleuter uitdagen om op verschillende manieren te werken. Zo kunnen de kleuters uit hun creatieve comfortzone stappen. Bijvoorbeeld stillevens maken dat bestaat uit cheetos chips
- Wanneer je tijd als beperkende factor gebruikt op het werkproces of op de productie zoals bijvoorbeeld een kunstwerk maken dat 1 minuut duurt, een huisdier een jaar, maand, ... lang fotograferen.
- Samenwerken integreren in je opdracht. Je kunt bepalen hoeveel andere kleuters samen moeten werken. Dit kan zijn met mensen binnen de school, klas maar ook met mensen buiten de school.

Wat je nog kan helpen om je project uit te diepen, is door provocerende vragen te stellen. Door te discussiëren komen de lerende in contact met verschillende standpunten en worden ze uitgedaagd om hun eigen mening over een bepaald thema te verdiepen of verbreden. Maar ook leer je naar elkaar luisteren en kunnen hierdoor ideeën gestimuleerd worden om deze dan verder te onderzoeken en of te bedenken voor hun eigen werk. Zo kunnen ze ook hun eigen creatieve proces inspireren.

Wat je nog kan doen is niet grijpen naar de materialen die makkelijk op te ruimen zijn zoals krijtjes, boomwackers, ... Probeer materialen te voorzien die ook in de professionele kunstwereld gebruikt worden. Zo krijgen kinderen een ruimere keuze aan materialen aangereikt wat hun blik verruimt.

Bij het creëren van een project is het belangrijk rekening te houden met je leerdoelen. Je gaat nadenken over wat je wilt bereiken aan het einde van je project. Je kan door je doelen te formuleren ook vakoverschrijdend werken en hier ook de eenentwintigste vaardigheden aan koppelen door dingen toe te voegen als kritisch denken, probleemoplossend denken, zelfregulering, ... Ook kan je doelen laten bepalen door kinderen zelf dit zal hun intrinsieke motivatie en gevoel van autonomie vergroten.

Er zijn verschillende benaderingen die je kan gebruiken voor je project. De benaderingen die ons erg aanspreken waren als volgt, de game based ontwerpbenadering houdt in dat je spelprincipes in werkvormen verwerkt om zo op die manier cognitieve en emotionele betrokkenheid te stimuleren. Er kunnen verschillende elementen gebruikt worden zoals verhalen, puntensystemen, ... Deze benadering bevordert ook het probleemoplossend vermogen. Een andere benadering die goed te combineren valt met de game based benadering, is een storyline benadering. Hier ga je een verhaal tot leven brengen. Je doet dit door een verhaal om het leren van een bepaald onderwerp een context te geven. Je moet het zien als een verhaal met hoofdstukken die de kinderen ondersteunen in vraagvorm om zo je project vorm te geven.

1.1.4 Welk kunsteducatief aanbod is er al?

We zijn verschillende musea gaan bezoeken en zagen dus verschillende soorten kunsteducatief aanbod. Hieronder sommen we even op aan welke musea wij een bezoek brachten:

- Bonnefantenmuseum – Maastricht
- Emile Van Dorenmuseum – Genk
- Koninklijk museum voor schone kunsten – Antwerpen
- Modemuseum – Hasselt
- Graffititour – Hasselt
- Glaswinkel – Hasselt
- Kunstgalerij Wies Vanvoorden – Hasselt
- Z33 - Hasselt
- Museum scale 1/7 - Universiteit Antwerpen
- Magritte Museum - Brussel

In bovenstaande musea probeerden we reeds het aanwezige educatief aanbod uit en noteerden hieronder wat we observeerden:

- Op de muren, plafonds, ... staat uitleg over de kunstwerken geschreven.
- Op een scherm speelt een instructievideo af om een element (hoed) uit het kunstwerk te leren vouwen met papier (Origami).
- Een onvolledige projectie van een kunstwerk op een tafel, de ontbrekende delen kunnen zelf getekend worden met potlood en papier.
- Doorheen het museum zijn er technische instrumenten/panelen waarbij bijvoorbeeld 2 dingen met elkaar verbonden kunnen worden aan de hand van klemmen. Dit gaat vaak over het leggen van linken met de leefwereld, wanneer deze dingen correct met elkaar verbonden worden gaat er een groen lampje branden.

- In een ruimte waar kijkdozen tentoongesteld staan is er ook echt een tafel aanwezig om zelf kijkdozen te maken.
- Een leeshoek gemaakt aan de hand van een stapelbed met allerlei informatieve boeken, prentenboeken, ... over kunst en kunstenaars.
- Bij bepaalde kunstwerken hingen vergrootglazen om in detail te kunnen kijken, dit werd vaak bij grafeerkunst gedaan.
- Buizen/pompjes waaraan je kan ruiken, gelinkt aan een kunstwerk of eigen ervaringen.
- Een rek met tablets waarop interactieve spellen (bv. engel maken), video's, ... te zien zijn. Er zijn ook hoofdtelefoons ter beschikking.
- Een zithoek met kussens.
- Experience: ruimte waar je overal rond je heen een projectie ziet van een detail uit een schilderij in combinatie met een melodie (inkleding) 4x variatie.
- VR-brillen
- Educatieve tour met in elke kamer een doos met een opdracht.
- Memory
- Je eigen draagtas ontwerpen (link met eigen leefwereld, transfer)
- Muziek koppelen aan mode (Waar hoort deze muziek bij volgens jou? Waarom?)
- Zoekkaarten met details: details (bv. motieven) zoeken in kledingstukken, op modellen, ... Hierbij zijn er grootglazen ter beschikking.
- Eigen hemd ontwerpen met mensen erop die je graag hebt. Hoe ziet jouw droomkledingstuk eruit?
- Weetjes verspreid over de ruimte (rond het kunstwerk).
- Kindertour: cijfers verzamelen op gekregen blad, op het einde code voor de schatkist met verrassing/beloning.
- Een knip en plakboek dat mee kan worden genomen naar een ruimte waarbij er gekleurd, geknipt, ... kan worden.

Daarnaast organiseren bepaalde musea ook kampen voor kinderen tijdens de schoolvakanties waarbij verschillende technieken verkend worden, activiteiten in het museum gedaan worden en op het einde een tentoonstelling georganiseerd wordt voor de ouders/familie.

1.1.5 Hoe ga je met kleuters aan de slag rond kunst?

1.1.5.1 *Waarom werken met kleuters en kunst?*

Werken met kleuters en kunst is fijn omdat het hun de kans geeft om creatief bezig te zijn en spelenderwijs de wereld te ontdekken. “Als een kind door een museumbezoek kennis maakt met andere samenlevingsvormen, en andere ideeën dan die van ons, zal hij waarschijnlijk onze ingewikkelde wereld, zijn ervaringswereld, beter begrijpen.” (Beelen, 1996) In deze zelfde bron lazen we ook een praktijkonderzoek dat aantoont dat kleuters sterk geïnteresseerd zijn in deze diversiteit, omdat dit anders is en verschilt van het gewone, hun eigen belevingswereld. Belangrijk is wel om verbanden te blijven leggen tussen de eigen leefwereld en de beschouwde.

Kunst helpt kleuters om zich op hun eigen manier uit te drukken en nieuwe dingen uit te proberen. Ze leren bv. dingen gebruiken die ze nog niet eerder gebruikten in de klas, thuis, ... Het is ook een leuke manier om samen te werken en verhalen te kunnen delen. Bovendien helpt kunst hen om emoties, interesses, ervaringen, ... te uiten en trots te ervaren.

Door met kleuters actief rond kunst bezig te zijn, verbreed en versterk je niet alleen de culturele expressiemogelijkheden van jonge kinderen, maar ook hun cultureel bewustzijn. Het is belangrijk om ook binnen het onderwijs hier belang aan te hechten en kansen te geven tot het ervaren en beleven van kunst en cultuur om interesse in kunst en cultuur te stimuleren en daarnaast ook om o.a. kansarme kinderen deze kans te bieden.

1.1.5.2 Manieren om met de kleuters aan de slag te gaan (didactiek)

Kleuters gaan graag actief aan de slag en leren graag vanuit hun zintuigen. Ook worden kleuters graag geprikkeld om bepaalde activiteiten of opdrachten uit te voeren. Kleuters zullen actief participeren als de betrokkenheidsverhogende factoren aan bod komen in hetgeen wat ze moeten doen.

- Nabij de werkelijkheid
- Kleuterinitiatief
- Sfeer en relatie
- Mentale en fysieke activiteit
- Voortbouwen op de mogelijkheden

Als je muzisch aan de slag gaat met kleuters, volg je een muzisch proces waarbij er verschillende stappen zijn. Binnen deze stappen sta je stil bij diverse aspecten.

- Introductie
- Opwarming
- Verkennen
- Verwerken
- Eindopdracht
- Presenteren
- Reflecteren

Om actief te leren kan je gebruik maken van de uitgangspunten van Kaleidoscoop, een educatieve methode vanuit de Verenigde Staten. De Kaleidoscope methode ontwikkelde onder de naam High/Scope. Deze educatieve methode komt van David P. Weikart en zijn medewerkers die zich lieten inspireren door het werk van Piaget. High/Scope wilt zeggen dat kinderen actief leren en vooruitkijken, spelwerken en terugkijken. Een ander belangrijk onderdeel van deze methode is de ouders betrekken. De leerkrachten die deelname aan dit project deden huisbezoeken, gaven de ouders informatie over de ontwikkeling ... om de samenwerking om het kind te helpen groeien te bevorderen.

Deze methode kunnen we zeker meenemen in ons proces, want binnen ons aanbod willen we dat de kleuters ook gaan vooruitkijken in de klas voordat ze aan de slag gaan in het museum zodat ze er ter plekke ervarend gaan leren door er actief aan de slag te gaan. Na het bezoek zullen wij ook de nodige handleiding meegeven aan de leerkracht om terug te kunnen blikken naar wat ze nu precies hebben ervaren, gedaan en geleerd tijdens het museumbezoek.

Als kleuterleerkrachten proberen wij nieuwe inzichten, ervaringen en beeldende technieken/materialen na een eigen verkenning ook te vertalen naar de klaspraktijk. We bouwen voort op de beginsituatie van de kleuters en hebben bij een beeldend aanbod oog voor de betrokkenheidsverhogende factoren, het didactisch lesmodel, ... We passen hierbij verschillende werkvormen toe: een beeldende hoek, geleide beeldende activiteiten, beschouwen van kunst in diverse vormen, ...

Het beschouwen zorgt ervoor dat kleuters met detail kunnen kijken/luisteren naar een werk. Zo kunnen ze de details opmerken en gaan ze diepgaander naar een kunstwerk kijken. Het beschouwend proces verloopt volgens de volgende fases:

- Introductie
- Kern
 - Stap 1: eerste spontane indrukken*
 - Stap 2: gericht waarnemen*
 - Stap 3: verder (onder)zoeken*
 - Stap 4: verwerking*

- Slot

Visual Thinking Strategies of Routines en slow looking zijn didactische principes die men kan inzetten bij het beschouwen. Binnen het kleuteronderwijs zijn dit korte opdrachten waarbij kinderen moeten gaan kijken naar en nadenken over verschillende aspecten van een kunstwerk.

Slow looking = het aandachtig kijken en de hieruit ontvouwde dialoog (tussen kunstwerk en beschouwer). “The more you look, the more you see, the more you see, the more engaged you become.” Binnen slow looking ga je actief observeren, kunst beleven. Men begint altijd door in stilte (zonder externe prikkels) 1 min. het kunstwerk te observeren/bekijken.

De VTS: Visual Thinking Strategies

- Wat gebeurt er in deze afbeelding?
- Waaraan zie je dat/wat zie je waardoor dat zegt? (= bewijs)
- Wat kunnen we nog meer ontdekken?

= Moeilijker bij abstracte kunst, nog iets aan koppelen want anders geen einde bij deze werkvorm

Als leerkracht kan je kleuters ondersteunen bij het toepassen van Visual Thinking Strategies door:

- Aan te wijzen waar men over spreekt (dit helpt met het focussen op een bepaald deel van een kunstwerk);
- Te parafraseren (helpt communicatie en zorgt voor bevestiging, zet ook in op taalvaardigheid);
- Linken te leggen (van o.a. interpretaties die aan bod kwamen).

De VTR: Visible/Visual Thinking Routines

Gebruik: doelgericht - richten op specifieke manieren van denken, keer op keer kunnen toepassen, bestaan uit paar stappen, gemakkelijk te leren en te doceren, kunnen in een verscheidenheid van contexten gebruikt worden, kunnen in groepsverband of individueel gebruikt worden, ...

Voordelen & cognitieve winst: genereert veel ideeën, zoekt naar vergelijkingen en verbanden, stelt op bewijs gebaseerde interpretaties en uitleg samen, verschaft inzichten en waarderings, stelt vragen, creëert metaforen, reflecteert op het leerproces, ...

Bv. Think pair share-methode – Vraag (gegeven of zelfverzonnen), eerst zelf denken, dan gedachtes met een ander uitwisselen, wat is gemeenschappelijk/verschillend

Bv. Looking ten times two – 10 woorden/zinnen vinden die bij je opkomen bij dat werk, research doen en dan nieuwe of meer uitgebreide 10 woorden/zinnen

Bv. Colors shapes lines – Wat draagt de kleur/vorm/lijnen bij aan het kunstwerk?

Bv. Circle of viewpoints – Je neemt een rol ver van jezelf aan (bv. dierenarts die naar dieren kijkt, dokter anatomisch, filosoof verbanden, fashionista mode, ...) en kijkt op die manier naar het schilderij.

Concrete dingen die je met kleuters rond kunst zou kunnen doen vanuit onze brainstorm:

- 1) Wat je zou kunnen doen met kleuters is het verkennen van de kunstenaars in het museum. Je kan de kleuters meegeven wie de kunstenaar is, wat hij deed, waar hij voor stond, wat hem of haar inspireerde, ...
- 2) Ook zouden we de kleuters opdrachten kunnen geven om hetgeen wat er in een museum staat te verwerken, door het aan hun leefwereld te koppelen (zoals bv. het maken van een eigen draagtas voor je speelgoed zoals de mama's in het museum). Open opdrachten die de verbeelding stimuleren zijn zeer interessant om te hanteren.

- 3) Laat de kleuters ook voldoende bewegen zodat je kan voldoen aan hun bewegingsdrang. Probeer zoveel mogelijk de kleuters hun zintuigen en vaardigheden in te laten zetten zodat ze actief ervaringen kunnen opdoen en actief kunnen bijleren over kunst.
- 4) Koppel thema's binnen het kunstaanbod aan interesses van kleuters en/of de actualiteit. Probeer voldoende linken te leggen met hun eigen leefwereld om het vatbaar te maken.
- 5) Samen met de kleuters kan je iets creëren vertrekkende vanuit een kunstwerk. Dit kan zowel individueel als binnen een samenwerkingscontext in kleine/grote groep.
- 6) Vertrekken vanuit materialen die kunstenaar(s) in bepaalde kunstwerken gebruikt, zelfleren gebruiken en hier een verwerkingsactiviteit over doen.

2 De ontwerpcyclus

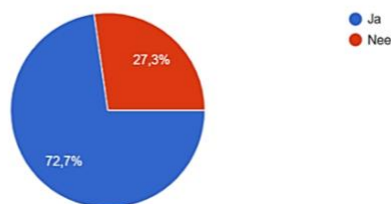
2.1 Ontwerpvrage

We deden onderzoek naar de inhoud en kwaliteit van zowel het reeds bestaand als het gewenste aanbod binnen kunstmusea. We verzamelden deze gegevens via mondelinge interviews met experts binnen dit vakgebied en via een Google Forms enquête die we via mail naar experts binnen het vakgebied verstuurden. We hebben ook een interview afgenomen om te ontdekken hoe een educatief aanbod wordt samengesteld. Dit leverde ons waardevolle inzichten op, zowel over wat mensen in de enquêtes/interview misten als over wat zij als sterke punten beschouwden.

Volgens het ontwerpmodel (figuur 1) moet je voor je projectontwerp minimaal drie pijlers (maatschappij, kunsten en lerende) selecteren. Hierbij is het belangrijk om dingen te kiezen die hetzelfde thema vanuit verschillende invalshoeken (bijvoorbeeld spelletje, film en echte wereld) belichten. Het is een handige aanpak om drie dingen te selecteren die thematisch logisch met elkaar verbonden zijn. Als je echter drie totaal verschillende bronnen kiest, ontbreekt een overkoepelend thema voor je project. Ook is het belangrijk dat we concrete leerdoelen koppelen aan ons ontwerp om zo naderhand ook terug te kunnen koppelen om te kijken of de kleuters het hebben begrepen, volbracht hebben wat we voor ogen hadden.

2.1.1 Bevindingen enquête

Heeft u al ervaring met een kunsteducatief aanbod (voor kleuters)?

Figuur 2: cirkeldiagram enquête

Uit onze enquête bleek dat niet alle geïnterviewden eerder in contact waren gekomen met een educatief aanbod. Dit was voor ons behoorlijk schokkend. Daarom wilden we er zeker van zijn dat ons aanbod laagdrempelig en voor iedereen toegankelijk zou zijn. Bij nader inzien realiseerden we ons namelijk dat niet iedereen de mogelijkheid heeft om een museum te bezoeken. Denk bijvoorbeeld aan beperkte budgetten, grote afstanden, gebrek aan vervoer of hoge kosten.

Uit een andere vraag (figuur 3) in onze enquête hebben we gepolst naar wat mensen minder krachtig vonden aan een eerder bijgewoond educatief aanbod. Vaak kregen we te horen dat het aanbod te schools was en niet voldoende was afgestemd op de kleuters. Het was vaak te moeilijk of er gebeurde te weinig actiefs, waardoor de kleuters niet betrokken waren. Dit benadrukt voor ons het belang van het voorzien van voldoende gradatie in ons aanbod.

Daarnaast bleek ook dat het beschouwen van kunst vaak moeilijk verloopt, bijvoorbeeld doordat het kunstwerk in het museum hangt en te klein of niet duidelijk zichtbaar wordt getoond. Wat we echter vooral meenemen, is dat kleuters in deze fase nog zoveel fantasie en creativiteit hebben. Het is onze taak om dit te stimuleren met ons aanbod, en daarom moet ons educatief aanbod hier zeker aan voldoen.

Wat vond je niet/minder krachtig aan dit kunsteducatief aanbod? Welke elementen miste u bij het aanbod?

...

Soms mis ik het speelse. Vaak richten we ons nog snel op het schoolse, omdat we dit gewoon zijn, maar er zit zoveel fantasie en energie in jongere doelgroepen dat we dit ook zeker mogen (en zelfs moeten) stimuleren.

Een kleutervriendelijk museum. De uitleg was vaak moeilijk, je moest in de klas eigenlijk het hele bezoek terug overlopen om het echt te leren kennen

Te gebruiken materialen

De creativiteit vanuit de kleuters zelf hun inbreng. Vaak vinden ze dit aanbod moeilijk omdat ze veel vrijheid krijgen en gewoon zijn een voorbeeld te volgen.

In het algemeen mis ik in veel workshops voor de kleintjes een echte challenge, terwijl zij net de leeftijd hebben waarop creatie en fantasie nog uit hun voegen barst. Stop met het inkleuren binnen de lijntjes van geprinte prenten! Laat ze smodderen! Voorzie gewoon mogelijkheden waarin de toon niet wordt gezet door beperkingen. Geef kleuters het gevoel dat alles kan, ook al is dat in werkelijkheid niet zo. Een museum wordt meestal ervaren als saai, net het tegenovergestelde van wat een kunstenaar is. Intrigeer jonge mensen om meer te willen zien

Soms te moeilijk voor kleuters

Ik herinner me de details niet meer. Maar vaak loopt het minder sterk omdat begeleiders (meestal vrijwilligers in dit geval) niet altijd sterk genoeg zijn om een goeie aanpak aan te bieden en het aanbod goed op te bouwen (faseren).

Je kunt niet altijd het echte kunstwerk gaan beschouwen. Dit wordt meestal getoond op een A4/A3 of op de computer.

Figuur 3: ingestuurde belemmeringen/minpunten

We hebben de bevrageerden ook gevraagd hoe zij het educatieve aanbod zouden vormgeven als ze mochten dromen (figuur 4 en 5). Wat we vaak terugzagen, was het belang van voldoende kleuterinitiatief in het aanbod. Daarnaast werd benadrukt dat kleuters de ruimte moeten krijgen om te beleven wat ze in het museum ervaren, waarbij hun fantasie en creativiteit volop worden gestimuleerd.

Indien u mag dromen, hoe zou uw ideaal kunsteducatief aanbod voor kleuters eruit zien? Waar zou het volgens u aan moeten voldoen?

22 antwoorden

Ik denk dat het een heel breed aanbod mag zijn, waar iedereen aan kan deelnemen zelfs als die niet bezig is met kunst. De drempel moet laag liggen, maar er moet nog steeds een uitdaging zijn. Ik vind het zelf ook altijd heel belangrijk dat de aankleding heel belangrijk is bij zo'n aanbod, zodat het zo aantrekkelijk mogelijk is.

Een krachtig bezoek aan een museum dat kleutervriendelijk is. Bijvoorbeeld archeon in Nederland. Hier ga je de eeuwen echt beleven. (Bosrijk on steroïds) Hier zie je de schilderijen en loop je ook echt rond door de scenario's. Je leert kunstenaars uit die tijd kennen en die nemen je mee in hun verhaal. Zo kunnen ze de gedachtegang achter de beroemde kunstwerken leren kennen.

een vast moment in de klas (elke week of elke maand) werken rond de muzische domeinen met iemand die voeling en expertise heeft met muziek/drama/beeldende kunst...

Differentiatie, afstappen van algemene waarheid zodat kinderen vrijheid ontdekken in expressie.

De kinderen moeten de kans krijgen om zelf het creatief proces te doorlopen. Het moeten gestuurde maar toch ook open opdrachten zijn. Ze mogen wat info krijgen over de kunst maar het moet op een leuke manier gebracht worden.

- de kleuters kunnen hun eigen fantasie gebruiken en creatief aan de slag gaan
- leren verschillende kunstvormen kennen hoe ze aan de slag gaan
- kunnen vrij aan de slag gaan

een educatief aanbod waarin kleuters mogen handelen, waarin kleuters zichzelf mogen verrijken en leerrijk bezig zijn. Een combinatie van kunst/ muziek/ dans en beeld samen gegoten in 1. Een kunstactiviteit waarbij kleuters verbaal mogen zijn en hun hele lichaam mogen gebruiken.

Figuur 4: dromen van bevrageerden - deel 1

Verder gaven de bevrageden aan dat het waardevol is om kleuters met vernieuwende materialen te laten werken, zowel materialen die ze al kennen als nieuwe. Hierdoor kunnen de kleuters niet alleen genieten van elkaars werken, maar ook trots zijn op wat ze zelf hebben gecreëerd.

Veel soorten materialen waar ze vrij expressief zich mee kunnen uiten. Maar ook kunnen genieten van andere kunst gemaakt door externen of klasgenootjes
eventueel een omkadering die de motorische ontwikkeling kan ontwikkelen door middel van knippen plakken, dansen, of muziek (of interdisciplinair)
Veel boekjes met verschillende soorten kunststromen op kleuter niveau, en de kleuters aansporen om ook bepaalde stijlen te proberen
Zie vorig antwoord. Aanvulling: de tentoonstelling van Munch in Antwerpen en Monet in Luik, waarin je als het ware in het werk stapt is zo al een voorbeeld van buiten de lijntjes denken
Toegankelijk voor alle kinderen, ook met een beperking en ook laagdrempelig om interesse in kunst en cultuur te stimuleren
Bovenstaande antwoorden
Workshops op school gegeven door ervaren mensen die kunsteducatie op maat van kleuters kunnen aanbieden, liefst betaalbaar
Sterke begeleiders (didactisch en in omgang met kleuters) - goede muzische methodiek (ref. De Zeppelin) - veilige omgeving voor de kleuters - voldoende beleefingsgericht (inladen met een verhaal, narratief werken)
dat kleuters de kans krijgen om kunst te beleven. Niet enkel kijken, maar met alle zintuigen kunnen ervaren. Dat ze mogen handelen, de materialen mogen gebruiken, zelf aan de slag gaan...
Veel doen, zelfstandigheid, Kleuterinitiatief, geen alledaagse dingen die ze in de klas ook doen zoals het schilderen op papier
Ik vind het belangrijk dat er kunst van verschillende culturen wordt aangeboden. Representatie voor iedereen is zeer belangrijk
Dat de kleuters meer de vrijheid krijgen om te experimenteren met verschillende materialen. Meer geld bestaat zou worden aan het aankopen van creatief materiaal. Meer werken rond het ervaren dan procesgericht te werk gaan.
Kinderen nieuwsgierig maken !

Figuur 5: dromen van bevrageden - deel 2

2.1.2 Bevindingen interview

INTERVIEW MET MARLEEN PIRYNS

Algemene informatie over de expert

- Functie: Dienst Publieksbemiddeling KMSKB
In musea voor educatieve dienst = dienst publieksbemiddeling
- Opleiding: Kunsthistoricus

Welk aanbod is of was reeds aanwezig voor kinderen?

- Nederlandstalige dienst begon met kinderen vanaf 10 jaar, pas vanaf het 5de leerjaar
- Huidig aanbod: 2 rondleidingen voor lagere school, vanaf het 1ste leerjaar

Concretere voorbeelden en opmerkingen:

- + 'Van de hak op de tak'
- + Kijken naar diverse schilderijen, beeldhouwwerken, ... Wat is dat eigenlijk, een schilderij/beeldhouwwerk/...? Wat houdt het in/toont het?

- + Kijken naar schilderijen in het groot en in het klein > als je naar de kleine dingen kijkt zie je details die je eerder niet zag, bv. 50 verschillende dingen die je ziet opnoemen, en groot wil zeggen wat je ziet in het geheel, de samenwerking tussen al die elementen
- + Zelfgemaakte tekening of dergelijke vergelijken met het inspirerende kunstwerk.

Concrete voorbeelden van kunsteducatief aanbod in het Magritte Museum

- + Een rondleiding met een klasgroep duurt ongeveer 2u.
- + Ze noemen de creatieve fase achteraf 'Ateliers', die telkens iets met Magritte en/of zijn werken te maken hebben.

Bv. Een sjabloon maken van een deel van een Magritte schilderij, een collage met in het midden elementen die ze graag hebben of die te maken hebben met hun hobby en erbuiten dingen die er niets mee te maken hebben, creatieve werken maken en vervolgens titelvoorstellingen geven aan elkaars werken (Magritte deed dat ook met zijn vrienden), ...

De opbouw & algemene inhoud van het educatief aanbod dat zij ontwerpen:

- Met jonge kinderen proberen ze van alles (variatie) gezien te hebben binnen een bepaald thema, onderwerp, ... geschikt voor de leeftijd. (= voornamelijk beschouwen analyseren van de kunst) Bij sommige kunstwerken (een selectie van de beschouwde) blijven ze langer stilstaan.
Bv. Werken rond verschillende emoties, kaartjes met emoties bij 'bijhorende' kunstwerken leggen, samen bespreken
- Bij een bepaalde andere rondleiding voor kinderen (o.a. scholengroepen) stimuleren ze de kinderen om de verhalen achter bepaalde geselecteerde kunstwerken (na beschouwing) te raden. Het is belangrijk dat de ideeën (= interpretaties) van de kleuters zelf komen voor mogelijke verhalen bij een kunstwerk.
- Kinderen zelf dingen laten opnoemen en van de kinderen laten komen.

4 belangrijke pijlers die zij hanteren bij het bedenken & ontwerpen van een educatief aanbod:

- Kijken naar de werken aanschouwen en beschouwen;
Bij het beeldhouwwerk 'Apollo en Daphne' – de verschillende bouwstenen analyseren, slow looking
- Het verhalende;
Bv. Wat kan het verhaal achter dit kunstwerk zijn? Wat is het effectieve verhaal? Waar gaat dit over?
- Filosoferen;
Bv. Wat is liefde? Hoe toon je liefde?
- Een doe-opdracht, een creatieve opdracht.
Bv. Zelf een tekening maken waarin ze de liefde voorstellen

Belangrijke regels en afspraken bij een groepsbezoek met kinderen aan een museum

- Bespreek deze afspraken op voorhand in de klas en herhaal ze nogmaals in het museum.
- Laat ze op de grond zitten voor een schilderij wanneer je het als groep beschouwt, zo kunnen andere kinderen erover kijken en kan iedereen goed meevolgen.
- De museumgids loopt vooraan, de leerkracht achteraan en de groep kinderen blijft ertussen wandelen. (Zo raak je niemand kwijt.)
- We wandelen, we lopen niet.
- We raken de kunstwerken niet aan. > Als we naar een kunstwerk kijken, houden we onze handen samen op onze rug.

Hoe pakken ze een kunsteducatief aanbod voor een groepsbezoek aan in grootschalige musea?

- Er zullen altijd bepaalde werken zijn die beter aansluiten bij een thema, onderwerp, ... Voor een thematische rondleiding in grote musea maak je daarom een zinvolle selectie van bepaalde werken. Doorheen het jaar kan je telkens andere rondleidingen met andere kunstwerken voorzien.
- Bij een rondleiding met volwassenen maken ze meestal ongeveer 6 stops, waarbij ze die kunstwerken intens analyseren en bespreken. Vervolgens krijgen ze wel nog de kans om bepaalde ruimtes en kunstwerken zelfstandig even te bekijken.
- Met kinderen is het belangrijk dat je kunstwerken bekijkt in een duidelijk afgebakende ruimte, en je het aanbod beperkt. Jonge kinderen (kleuters-begin lagere school) even tijd geven om zelfstandig rond te wandelen vinden ze een moeilijk gegeven, waardoor ze hen feller sturen en meestal enkel in groep de gekozen kunstwerken beschouwen.
- Je kan je bij een rondleiding ook specifiek richten op 1 kunstenaar, en je vervolgens verdiepen in die stijl en werken. (Ook hier maak je een beperkte, zinvolle selectie.)

Belangrijk bij een samenwerking met een kunstmuseum

- Spreek op voorhand af welke terminologie wij als kleuterleerkrachten zullen hanteren bij het ontwerpen van dit kunsteducatief aanbod. Deze woordenschat (vaktaal) willen we ook meegeven aan de leerkrachten om dezelfde terminologie in de klas te kunnen gebruiken achteraf en de kleuters niet te veel in verwarring te brengen.
- Hou rekening met de kostprijs (en eventuele vervoerskosten). Dit is voor veel scholen een spelbreker in het bezoeken van een museum, aangezien ze slechts een beperkt budget hebben voor schooluitstappen.
- Een museum in de buurt van een school is volgens Marleen Piryns ideaal: ze herkennen de omgeving reeds en krijgen nog niet te veel prikkels binnen vergeleken met de kleuters die een lange reis (bv. te trein en/of metro) hebben moeten afleggen. Dit heeft namelijk invloed op de hoeveelheid nieuwe prikkels in het museum die ze vervolgens nog kunnen verwerken.

Hoe kunnen we onszelf verdiepen en voorbereiden op het ontwerpen en begeleiden van een kunsteducatief aanbod?

- Zorg dat je voldoende inhoudelijke bagage (kennis) hebt over zowel kunst (bouwstenen, didactieken, kunstgeschiedenis, ...) als over de kunstwerken van je rondleiding (de kunstenaars, verhalen/boodschappen, al dan niet gemeenschappelijke stromingen, ...). Raadpleeg hiervoor desnoods bronnen. Enkele aanraders:
 - + Eeuwige schoonheid – Ernst Gombrich
 - + De geschiedenis van de schoonheid – Umberto Eco

2.1.3 De effectieve ontwerpvrage

Vanuit onze verkenning, eigen ervaringen in kunstmusea en bovenstaande bevindingen merkten we de nood aan een aangepast kunsteducatief aanbod dat voldoet aan specifieke behoeftes voor kleuters. We formuleerden volgende ontwerpvrage:

Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat oudere kleuters (4-6j) kunst actief via het muzisch proces kunnen ervaren en beleven, vertrekkende vanuit verwondering bij een museumbezoek, met zowel leerkrachten als begeleiders?

Gepaard met deze ontwerpvrage gaan dan ook de volgende ontwerpisen:

- Doelgroep van het kunsteducatief aanbod: alle oudere kleuters 4-6 jaar
 - + Aanbod voor oudere kleuters 4 tot en met 6 jaar
 - + Laagdrempelig aanbod dat toegankelijk is
(*Schoolbudget, kansarmoede, ...*)
- Onderdelen van het kunsteducatief aanbod:
 - + Het muzisch proces
 - Beschouwen;
 - Verkenning;
 - Verwerking;
 - Eindopdracht;
 - Reflectie, presentatie & bespreking.
 - + Handleiding voor leerkrachten (met onderscheid JK-OK): terminologie, museumcode overlopen, inleiding/voorbereiding op het museumbezoek, lesplannen, ...
 - + Verkorte, makkelijkere handleiding voor begeleiders (onderscheid JK-OK)
- Inhoudelijke eisen van het kunsteducatief aanbod:
 - + Verwondering staat centraal.
 - + Het terugkoppelen naar de leefwereld van de kleuters.
 - + De kleuters krijgen de kans om zelf creatief na te denken en voldoende actief te handelen met voldoende kleuterinitiatief. Het kunsteducatief aanbod biedt voldoende vrijheid maar ook voldoende afbakening.

2.2 Brainstormen

2.2.1 Welke spontane ideeën komen er in ons op als we denken aan de ontwerp vraag? (Divergeren)

- Kindvriendelijke plattegrond van het museum/expositieruimte;
- Exploratietocht (indien dit past/mogelijk is bij het museum);
 - + Materialen van buiten meenemen naar binnen, sensorisch waarnemen, mee naar binnen nemen en bij bijhorend kunstwerk leggen
- Peiling met buizen en ballen over museumervaring bij de kleuters (reflectie);
 - + Gradatie: JK (hoogtes vergelijken, conservatiebegrip) – OK (tellen, hoeveelheden vergelijken)
- Reiskoffer voor OK & JK met materialen waarmee je door het museum kan reizen en het kan beleven.
- Vergrootglazen om details in kunstwerken groter (en duidelijker) te kunnen zien.
- Boekje voor begeleiders en lespakket voor leerkrachten, inhoud komt grotendeels overeen, maar verschilt in niveau in begeleiding.
- Verschillende kaarten geven met een detail van een kunstwerk erop, de kinderen gaan zelfstandig op zoek naar het kunstwerk waar dit detail in voorkomt.
 - + Gradatie: hoe kleiner het detail/onderdeel - hoe moeilijker, hoe groter - hoe makkelijker
 - + Gradatie: element niet identiek weergegeven, maar gelijkaardig nagemaakt met alledaags materiaal als bv. voedsel, bouw materiaal, natuurmateriaal, ...
- Kunstwerken sensorisch beleven zoals ze zijn, deze namaken zodat ze het kunnen beleven (JK) – zintuiglijke ervaringen (bv. geuren) koppelen aan kunstwerken, zelf kunstwerken op alternatieve manier namaken om vervolgens te beleven (OK)
- Museumfabriek: een gat in een schilderij herstellen met je creatie.
- AI-versie van Emile Van Doren: Emile vertelt in filmpje beknopt zijn biografie (eigen huis, liefde voor natuur en landschap, ...), maar praat ook over werken en leidt opdrachten in

- + Werken met video's en misschien tablets
- + Werken met QR-codes (ook voor begeleiders) in boekje
- Reis door de tijd: schilderijen van omgeving, vroeger vs. nu
 - + Tijdmachine maken met geluid en muziek, hierin gaan, rookmachine, AI-video's
 - + Verschillende kunststromingen vergelijken (doorheen de tijd) – zelfde locatie maar in ander tijdperk, filosoferen over verleden, heden en toekomst, mogelijk onderwerp voor creatieve opdracht
 - + In atelier liggen nog zijn oude kunstspullen > ook werkkoffer van ons bijzetten, materialen en werking ontdekken
 - + Combineren met bovenstaande ideeën
 - + Tunnel naar andere ruimte waar werken kapot zijn gegaan, kleuters gaan deze helpen herstellen
 - + Restaureren van kunstwerk > papier met foto kunstwerk en gaten, gaten opvullen door intens te beschouwen en bij te tekenen (OK)
- Zoek de verschillen (binnen-buiten) en zorg dat de kunstwerken weer hetzelfde worden, overeenkomen, door elementen toe te voegen. (Hoe je dat doet, mag je zelf kiezen: natuurmaterialen hechten, schilderen, ...)
- VR-brillen – kijkdoos, maquette (bv. over hoe het huis van Emile eruitzag toen hij nog leefde, link met eigen huis, foto meenemen?)
- Experience: projectie/beeldschermen rondom gecombineerd met geluiden/muziek
- Brainstorm vanuit andere muzische domeinen (in combinatie met beeld en kunst)
 - + Drama: tableau vivant, taferelen naspelen die we zien of juist niet zien (fantaseren, scenario('s)/kort script bedenken), niet met woorden maar bv. enkel met geluiden/ combinatie met soundscape, vanuit personage uit het kunstwerk zelf met textiel werken en kostuum ontwerpen voor rol, maskers ontwerpen voor personages, ...
 - + Dans: bewegingsexpressie gekoppeld aan emoties in kunstwerk(en), met elementen uit kunstwerk dansen (bv. linten, maskers, ...)
 - + Muziek: soundscape, ...
 - + Media: tablets om te spelen met bouwstenen, foto's bv. van vroeger en nu (omgeving, huis, kunstwerken, locaties in kunstwerken, ... - wat hoort bij wat, verschillen/gelijkenissen), vanuit een verhaal (prenten, handpop van Emile, AI-video's, ...)
- Kleine opdrachten als verkenning om dan een code te bekomen om zo de tijdsmachine in te geraken

2.2.2 Welk idee selecteren we om verder uit te werken? (Korte, schematische uitwerking)

- Voorbereiding op museum (= inleiding)
 - + 2 verschillende video's: uitnodiging van verklede Emile + visuele uitleg in het museum over museumcode + opdracht gegeven door verklede Emile
 - JK: puzzelstukken van het ware uiterlijk van Emile zijn verstopt in de klas, samen eerst alle puzzelstukken zoeken en daarna klassikaal de puzzel maken (opplakken op een blad + blad met 'fotopuzzel' meenemen naar het museum)
 - OK: Emile beschrijft zijn ware uiterlijk, elke kleuter probeert dit te tekenen op een blad, dit blad nemen ze mee naar het museum
 - + Voor begeleiders: foto Emile is verstopt in het bos, gaan hem zoeken en kennismaken met de kunstenaar en museumcode via een video (QR-code op blad)
- Verkennen
 - + Opdracht 1: In de inkomhal Emile zoeken.
 - + Beschouwen + verdere verkenningsopdrachten

- Centraal verhaal: reis door de tijd
 - Werken met reiskoffer (met daarin materialen, opdrachtkaarten (VTR), ...)
 - Aparte handleiding voor leerkrachten & begeleiders
 - Verzamelen van cijfers (= code van tijdmachine)
 - Focus op verleden en heden in deze fase (contrast in tijd en stijl, traditioneel-modern)
- Verwerken
 - + Laatste cijfer van de code verkrijgen door techniek en materiaal te ontdekken (experimenteren met olieverf en verftechnieken, ingeleid: Hoe heeft Emile zijn kunst gemaakt? Zijn schildersspullen in het atelier ontdekken, zelf ontdekken vervolgens)
 - + Gebruiken van tijdmachine (2 tunnels: geel-groen) met gevonden code (gele-groene)
 - + Onderscheid in vervolg:
 - Jongste kleuters: terug in de tijd, kunstwerk van Emile is nog niet af
 - Oudste kleuters: naar de toekomst reizen, filosofisch gesprek (verleden – heden – toekomst)
- Eindopdracht
 - + Jongste kleuters: zij gaan met natuurmaterialen in het bos en olieverf afdrukken maken (monoprint) om samen in één kunstwerk te gebruiken (gradatie in natuurmaterialen en in de locatie van lege plekken in de compositie) (grootte: A1-papier)
 - + Oudste kleuters: Focus op toekomst – open, creatieve opdracht (afbakening: materiaal = olieverf, onderwerp = landschap in de toekomst, ook verwijzen naar beschouwen want wat is een landschap) (A3-papier voorzien, indien voldoende budget canvassen)
- Reflectie
 - + Peiling met buizen en ballen over museumervaring bij de kleuters (reflectie) (Gradatie: JK - hoogtes vergelijken, conservatiebegrip > OK - tellen, hoeveelheden vergelijken)
- Nadien in de klas:
 - + Jongste kleuters: presentatie & bespreking > herhaling fases verwerken en eindopdracht (komen klas binnen, post van Emile, andere werken van andere situaties met lege plekken in de compositie, terug experimenteren met olieverf en afdrukken maken met nieuwe voorwerpen in de huidige omgeving) > tentoonstelling met 'gerestaureerde' kunstwerken
 - + Oudste kleuters: mogelijkheid tot afwerken van kunstwerken in de klas > presentatie & bespreking van individuele werken > terugkoppeling naar het verleden (met apart muzisch proces en creatieve eindopdracht binnen die traditionele stijl) > tentoonstelling met de zelfgemaakte kunstwerken (in het museum en in de klas, modern en traditioneel gecombineerd)
- Nadien thuis: flyer met mogelijkheden
 - + Jongste kleuters: herhaling fases verwerken en eindopdracht (thuis post van Emile, ander werken van andere situatie met lege plekken in de compositie, terug experimenteren met olieverf en afdrukken maken met nieuwe voorwerpen in de huidige thuisomgeving)
 - + Oudste kleuters: post van Emile (ander werk van Emile, volledig afgebeeld), verhaal over verzinnen (individueel/in groep, samen), eventueel laten noteren door begeleider (of beeldend weergeven)
 - + Jongste & oudste kleuters: mogelijkheid aquarelverf (waar kopen, hoe gebruiken, ...)
 - + ...

2.3 Ontwerp uitwerken

2.3.1 Eerste feedbackmoment: Dana Bekkers & Nele Hermans

- Inhoudelijke expertise is voldoende, vormt een goede basis.
- Het was heel helder, Dana kon goed volgen.
- Hoeft geen code te zijn, kunnen ook bv. symbolen zijn (bij jongste).
- We moeten voldoende breed en openblijven, nog niet te scherp kijken naar het aanbod.
- Wat is tijd > misschien te maatschappelijk, vroeger vs nu, ...
- In hoeverre kan dit landen (bv. vanaf 1KK) kijken wat kan, Dana vindt het wel cool, maar het is geen verplichting om zowel een aanbod voor JK als OK te voorzien. > Aanpassing ontwerpvrage.
- Vertellen in video wat voor museum ze gaan bezoeken > kunst, Emile voor museumcode uit te laten leggen.
- TIP flyer: voor ouders niet met fases werken.

2.3.2 Eerste aanpassing van het ontwerp

INLEIDING: Voorbereiding op museum

- Vervoer
 - + Opties: openbaar vervoer, auto, te voet, te fiets, ... aanvullen
 - TIP: kinderen onder x aantal jaar rijden gratis mee met de bus
- In de klas (indien een leerkracht wil gaan, aanvraag & reservatie)
 - + Kleuters in de kring = puzzel verstoep van kunstwerk van Emile Van Doren: kleuters puzzelen deze in elkaar, maar één stuk ontbreekt
Kleuters krijgen de opdracht om het kunstwerk dat ze hebben gepuzzeld (met één missend stuk) te zoeken in het museum (in kern)
 - + Activiteit: juf beschrijft Emile en kleuters tekenen wat ze horen
 - + Activiteit: filmpje van verkleden Emile: hij vertelt welk museum, museumcode in het museum van Emile (wij), toont zijn ware aard = juf vergelijkt de werken bespreking + reflectie
- Voor begeleiders:
 - + QR-code aan de boom: filmpje van Emile over museum code (vermelden als je binnenkomt zie je mij tegen de muur) – portret van Emile zoeken in hal (daar krijgen ze de reiskoffer en wordt het centrale verhaal verteld)

VERKENNEN

- Voor leerkracht
 - + Eerst even stilstaan bij Emile = terugverwijzen naar opdracht
 - + Afspraken maken + museum code overlopen (visueel maken)
 - + Centraal verhaal: reis door de tijd (uitleg en introductie verhaal, code verzamelen)
 - + Wandelen door de hallen (gelijkvloers) verdeeld in 2 ruimtes en 2 groepen, na x min. samenkomen, uitwisselen & wisselen van hal, hierna terug samenkomen
 - + Terug samenkomen - aan de slag met een reiskoffer
 - Werken met reiskoffer (met daarin materialen, opdrachtkaarten (VTR), ...)
 - + De kleuters doen verschillende opdrachten om de werken in een hal te verkennen (enkele vormen)
Opsomming mogelijke opdrachten
 - Kleurenspeurkaart

De kleuters krijgen een speurkaart met verschillende kleuren. De kleuters gaan opzoek naar de kleuren in de werken in een specifieke hal. Als ze een kleur hebben gevonden trekken ze hier een streep door. Er blijft 1 kleur over die ze niet terug kunnen vinden. De kleur die overblijft heeft een specifieke vorm. Deze vorm hebben ze nodig voor de code

- Voel en raad
De kinderen voelen in een voelbak met verschillende materialen met verschillende texturen (ruwe doeken, glad stuk hout zachte sponzen, ...) daarna zoeken ze een kunstwerk uit waarbij dit past. Als de kinderen kunnen verwoorden en uitleggen waarom ze dit vinden passen bij het werk, krijgen ze een vorm
- Zoek de vorm
De kinderen krijgen een afbeelding van een vorm. Ze gaan opzoek in een specifieke hal naar de vorm in een kunstwerk. Als ze de vorm hebben gevonden en bespreken kort wat ze zien, krijgen ze de fysieke versie van de vorm
- Keer kunst je rug toe
De kinderen werken per twee de ene kleuter beschrijft wat hij ziet in het werk terwijl de andere het werk probeert na te tekenen. De kleuters zullen erg gedetailleerd moeten gaan kijken naar het werk dat ze samen uitkiezen.
- Onderzoekers
De kleuters krijgen een bepaald afgesneden element van een kunstwerk. De kleuters gaan opzoek waar dit stukje hoort. Ze zullen gaan vergelijken in kleur, vorm, sfeer, ... Als ze het werk hebben gevonden krijgen ze een vorm

- Gaten vullen

De kleuters krijgen de opdracht om een kunstwerk dat getoond wordt waar een gat in zit op te vullen met Loose Parts, hierna gaan de kleuters opzoek naar het werk. Als ze het werk hebben gevonden vergelijken ze het werk met hun werk. Ze vertellen wat ze hebben gemaakt. Hierdoor bekomen ze een vorm

- Lijnenjacht
De kinderen gaan opzoek met een lijnen-speurkaart naar verschillende lijnen in werken in een specifieke hal. De kleuters gaan opzoek naar de verschillende lijnen die ze vinden en tekenen ze na. Hebben ze de lijnen kunnen vinden en tekenen krijgen ze een vorm
- Licht en schaduw
De kleuters krijgen een zaklamp, in een hal kunnen de kleuters met materialen die ter beschikking worden gesteld (Loose Parts) iets creëren (bomen, landschap, ...) en hier de schaduw van maken tegen de muur. Ze laten zien wat ze maken en bespreken wat ze te zien valt. Hierna krijgen ze een vorm
- + Geluiden
De kleuters krijgen een geluid te horen als ze een zaal binnenstappen. De opdracht die de kleuters krijgen is om te luisteren naar het geluid. Welk werk zou je koppelen

aan het geluid dat je hoort? Als ze bij het werk staan en vertellen waarom ze dit koppelen krijgen ze een vorm

- + Opdrachten klaar: samenkomen want juf heeft laatste puzzelstuk gevonden, zoeken naar het kunstwerk in de hal dat ze puzzelden in de klas (met ontbrekend stuk, fysiek meegebracht vanuit de klas)
- + Beschouwen (klassikaal) + verkenningsoopdrachten
 - 4 stappen van het beschouwen bij het kunstwerk dat ze hebben gepuzzeld
 - Klassikaal gesprek
 - Dan krijgen ze bijna alle vormen (op één na) want alle opdrachten gedaan, krijgen ze van de museumcollega die heeft gezien dat ze alle opdrachten hebben, naar tijdmachine (klassikaal) maar 1 ontbreekt > overgang naar verwerking

Voor begeleiders

- + Aparte reiskoffer voor begeleiders en kinderen, voor openmaken brief lezen van Emile waarin het verhaal/de rode draad (reis door de tijd met code) wordt uitgelegd
- + Werken met reiskoffer (met daarin materialen, opdrachtkaarten (VTR), ...)
 - Onderscheid maken tussen verschillende ruimtes met bv. zakjes/tussenschotten/...
 - Elke ruimte andere opdracht(en)
 - Voor elke ruimte wordt wel iets voorzien
- + Via deze opdrachten krijgen ze telkens een symbool of dergelijke (per ruimte een symbool, code compleet)

Opsomming mogelijke opdrachten

- + Kleurenspeurkaart

De kleuters krijgen een speurkaart met verschillende kleuren. De kleuters gaan opzoek naar de kleuren in de werken in een specifieke hal. Als ze een kleur hebben gevonden trekken ze hier een streep door. Er blijft 1 kleur over die ze niet terug kunnen vinden. De kleur die overblijft heeft een specifieke vorm. Deze vorm hebben ze nodig voor de code
- + Voel en raad

De kinderen voelen in een voelbak met verschillende materialen met verschillende texturen (ruwe doeken, glad stuk hout zachte sponzen, ...) daarna zoeken ze een kunstwerk uit waarbij dit past. Als de kinderen kunnen verwoorden en uitleggen waarom ze dit vinden passen bij het werk, krijgen ze een vorm
- + Zoek de vorm

De kinderen krijgen een afbeelding van een vorm. Ze gaan opzoek in een specifieke hal naar de vorm in een kunstwerk. Als ze de vorm hebben gevonden en bespreken kort wat ze zien, krijgen ze de fysieke versie van de vorm
- + Keer kunst je rug toe

De kinderen werken per twee de ene kleuter beschrijft wat hij ziet in het werk terwijl de andere het werk probeert na te tekenen. De kleuters zullen erg gedetailleerd moeten gaan kijken naar het werk dat ze samen uitkiezen.
- + Onderzoekers

De kleuters krijgen een bepaald afgesneden element van een kunstwerk. De kleuters gaan opzoek waar dit stukje hoort. Ze zullen gaan vergelijken in kleur, vorm, sfeer, ... Als ze het werk hebben gevonden krijgen ze een vorm

+ Gaten vullen

De kleuters krijgen de opdracht om een kunstwerk dat getoond wordt waar een gat in zit op te vullen met Loose Parts, hierna gaan de kleuters opzoek naar het werk. Als ze het werk hebben gevonden vergelijken ze het werk met hun werk. Ze vertellen wat ze hebben gemaakt. Hierdoor bekomen ze een vorm

+ Lijnenjacht

De kinderen gaan opzoek met een lijnen-speurkaart naar verschillende lijnen in werken in een specifieke hal. De kleuters gaan opzoek naar de verschillende lijnen die ze vinden en tekenen ze na. Hebben ze de lijnen kunnen vinden en tekenen krijgen ze een vorm

+ Licht en schaduw

De kleuters krijgen een zaklamp, in een hal kunnen de kleuters met materialen die ter beschikking worden gesteld (Loose Parts) iets creëren (bomen, landschap, ...) en hier de schaduw van maken tegen de muur. Ze laten zien wat ze maken en bespreken wat ze te zien valt. Hierna krijgen ze een vorm

+ Geluiden

De kleuters krijgen een geluid te horen als ze een zaal binnenstappen. De opdracht die de kleuters krijgen is om te luisteren naar het geluid. Welk werk zou je koppelen aan het geluid dat je hoort? Als ze bij het werk staan en vertellen waarom ze dit koppelen krijgen ze een vorm

+ Zoek de verschillen

In opdrachtbundel: schilderij met 7 verschillen in bundel, vergelijken met echt schilderij, werken met steentjes (in reiskoffer in klein zakje)

In de herbruikbare bundel in de reiskoffer staan de opdrachten en kunnen de kinderen een flapje omdraaien en zien welke vorm ze hebben verkregen na het uitvoeren van de opdracht. Bijhorend zijn invulbare bundels (invulbundel) en tekengerei in de reiskoffer. Deze ingevulde bundels kunnen de kinderen mee naar huis nemen. Als ze alle opdrachten hebben gedaan, halen ze alle vormen op bij een collega (vormen in apart kistje, niet in de reiskoffer). Deze vormen zijn fysiek en moeten ze puzzelen in de tijdsmachine om de deur te openen.

VERWERKEN

- Voor de leerkracht

- + Samen gaan kijken naar materialen waarmee hij het kunstwerk heeft gemaakt
- + Laatste vorm van de code verkrijgen door techniek en materiaal te ontdekken (experimenteren met olieverf en verftechnieken, ingeleid: Hoe heeft Emile zijn kunst gemaakt? Zijn schildersspullen in het atelier ontdekken, zelf ontdekken vervolgens)
- + Gebruiken van tijdsmachine (tunnel met gevonden code)

- + Oudere kleuters: naar de toekomst reizen, filosofisch gesprek (verleden – heden – toekomst) (fases en vragen, organisatie: bv. praatstok)
- Voor begeleiders
 - + Gebruiken van tijdmachine (tunnel met gevonden code)
 - + Oudere kleuters: naar de toekomst reizen, filosofisch gesprek (verleden – heden – toekomst) – belangrijkste hulpvragen zonder fases in ruimte

Eindopdracht

- 2 kisten: kist van ouders laten liggen, kist voor klas wordt gegeven bij afgesproken bezoek aan leerkracht
- Voor de leerkracht
 - + Na gesprek: QR-code, filmpje Emile die het toont
 - + Oudere kleuters: Focus op toekomst – open, creatieve opdracht (afbakening: materiaal = olieverf, onderwerp = landschap in de toekomst, ook verwijzen naar beschouwen want wat is een landschap) (A3-papier voorzien, indien voldoende budget canvassen)
- Voor begeleiders
 - + Na gesprek: QR-code, filmpje Emile die het toont
 - + Vanuit museum tablet voorzien die begeleiders/leerkrachten mogen gebruiken bij een bezoek indien ze niet zelf over een tablet of GSM (of mobiele data) beschikken (laagdrempelige eis)
 - + Oudere kleuters: Focus op toekomst – open, creatieve opdracht (afbakening: materiaal = olieverf, onderwerp = landschap in de toekomst, ook verwijzen naar kunstwerken binnen want wat is een landschap) (A3-papier voorzien, indien voldoende budget canvassen)

Reflectie

- Voor de leerkracht
 - + Bij het museum zelf: Peiling & korte bespreking met buizen en ballen over museumervaring bij de kleuters (reflectie over ons aanbod) (Gradatie: hoogtes vergelijken, conservatiebegrip > tellen, hoeveelheden vergelijken) Feedbackpapiertjes leggen zodat de leerkracht eventuele tips of opmerkingen voor ons kan noteren
 - + Achteraf in de klas: Evalueren creatief proces a.d.h.v. bomen (zie boek) bij terugblik
- Voor begeleiders
 - + Bij het museum zelf: Peiling & korte bespreking met buizen en ballen over museumervaring bij de kleuters (reflectie over ons aanbod) (Gradatie: hoogtes vergelijken, conservatiebegrip > tellen, hoeveelheden vergelijken) Feedbackpapiertjes leggen zodat de begeleider(s) eventuele tips of opmerkingen voor ons kan noteren
- Buizen worden op het einde van de dag/week leeggemaakt + genoteerd in een Excel-document, feedback (zowel positief als negatief) wordt opgenomen

Achteraf

- Nadien in de klas:
 - + Oudste kleuters: mogelijkheid tot afwerken van kunstwerken in de klas > presentatie & bespreking van individuele werken > terugkoppeling naar het verleden (met apart muzisch proces en creatieve eindopdracht binnen die traditionele stijl, IPE) > tentoonstelling met de zelfgemaakte kunstwerken (in het museum en in de klas, modern en traditioneel gecombineerd)

- Nadien thuis: flyer met mogelijkheden
 - + Post van Emile – envelop 1 met afbeelding in (ander werk van Emile, volledig afgebeeld), verhaal over verzinnen (individueel/in groep, samen), eventueel laten noteren door begeleider (of beeldend weergeven)
 - + Mogelijkheid aquarelverf (waar kopen, hoe gebruiken, ...)
 - + Media & verwondering: ga op ontdekking in je eigen omgeving (of verder) en laat je inspireren! Fotografeer wat jou echt verwondert en texturen, kleuren en vormen die je in het museum hebt gezien ook fotograferen.
 - Extra uitdaging: Maak hier een fotocollage van.
 - + Zintuiglijk – proeven: Zou je het kunstwerk ook kunnen opeten?
 - Envelop 2: simpel kunstwerk (vormen en kleur)
 - Opdracht: maak het na met wat je kan vinden in je (koel)kast en maak hier een foto van
 - + Gouden lijstje (envelop 3) – A4-blad, nog eens op tocht: in de natuur, neem dode materialen mee naar huis. Maak nu je eigen natuurkunstwerk of natuurmandala. Opdracht wordt uitgelegd in de flyer (leggen op blad)
 - Opmerking: Wees lief voor de natuur en respect!
 - + Verwijzen naar portret van Emile in het begin van hun bezoek, was gemaakt door een goede vriend van hem, maak ook portretten (met potlood, verf, wasco, ...) van de mensen van wie je het meeste houdt
 - Extra uitdaging: zelfportret

2.3.3 Tweede feedbackmoment: Museumpartners

Museumpartners: Kristof, An en Liesbeth

Educatieve gids Emile Van Dorenmuseum

Coördinator & consulent van Erfgoed en Kunsten van stad Genk

Feedback:

- Filmpje: je kan met oude foto's werken (zwart-wit), accent veranderen, heel tof! (Media betrekken)
- Ruimte: klein, buitenruimte proberen te benutten, 1 toilet – grote groepen
- Belangrijk voor hen: alle ruimtes wel kort behandeld, want is al een klein museum
- Collectiewissel: ons aanbod niet per se permanent, tot einde schooljaar
- Niet voldoende capaciteiten voor permanent aanbieden van aanbod voor begeleiders, maar we mogen dit wel uitwerken ter inspiratie voor hun mogelijks aanbod in de toekomst
- Wel mogelijk dat we dit met klassen komen uitproberen
- Tijdmachine = niet realistisch volgens hen, kon niet blijven staan
- Tip: uitstap naar landschap dichtbij (Coosemans)
- Kleine canvassen voor oudere kinderen, grote canvassen voor kleuters (budget!!!)
- Focus ligt niet meer op ideale landschappen, maar eerder contrast van klassiek en industrieel, oud en nieuw, jong en oud
- Aandacht hechten aan duur van het aanbod voor beide partijen
- Collectiewissel begin maart:
 - + Zwarte Kempen (9/3-15/6)
 - + 10/3 om 19u: uitleg over alle kunstwerken voor gidsen en medewerkers (wij gaan hier ook naar toe om inhoudelijk expert over de aanwezige kunst en achterliggende info te worden)

- + Vaste werken: portretten, onderstaand werk van Emile (Bloei van de gagel), kerk van Coosemans

Bloei van de gagel - Emile Van Doren (1865-1949)

Zicht op de Molenvijver - Joseph Coosemans

<https://www.flemishmastersinsitu.com/nl/locaties/emile-van-doremuseum-genk>

2.3.4 Tweede aanpassing: concrete uitwerking van het ontwerp

Brainstorm:

Zwarte	Kempen	Omgeving	Natuur	Industrie	Steenkoolmijnen
Mijnwerkers	Houtskool	Donker	Landschap	Fantasie	Realiteit
Vroeger nu	Wolf	Mythes	Kaartlezen	Kist	Opgraven
Licht/lampen	Angst	Verhaal	Diversiteit	Terhills	Fotografie
Haardvuur	Rook	Schoorstenen	Stad	Platteland	Kamers
Huis	Fabriek	Vuil	Kleding	Olielamp	Pikhouweel
Lift/bel	Kanarie	Steenkool	Stenen	Helm /lamp	Douche
Bos	Mijnbouwkar	Gevoelens	Mijnschachten	Fossielen	Cité
Tapijt	Nacht/dag	Reflectie	Maan/zon	Avond/ochtend	...

Nieuw ontwerp:

- Focus op Emile & op Genks landschap, contrast in tijd: vroeger – heden – nu (VM) en dag – nacht (NM)
- Samenhang (rode draad) & aanpassingen:
 - Vooraf: filmpje Emile, puzzel met missend puzzelstuk & experimenteren (niet creëren!) met olieverf
 - VM: Puzzelstuk mist - Emile filmpje, wandelen door huis & in elke ruimte een specifieke opdracht uitvoeren (kleine groepen, doorschuifstelsel, visuele richting en

geluidssignaal) en code verzamelen voor kluis met puzzelstuk in + elke kamer heeft een nummer, papiertje met kamers op, na het uitvoeren van de opdracht in die kamer krijgen ze een cijfer voor de code, onder die kamer schrijven dat de code telkens klopt – samenkomen, kluis openen, laatste puzzelstuk verkregen, puzzel compleet – Emile beschouwen – gelijkaardig van Coosemans kort beschouwen (VTS) en vergelijken – kaart achter kunstwerk, uitstap naar die locatie – filosoferen – creatieve opdracht (landschap van de toekomst verven), middagpauze

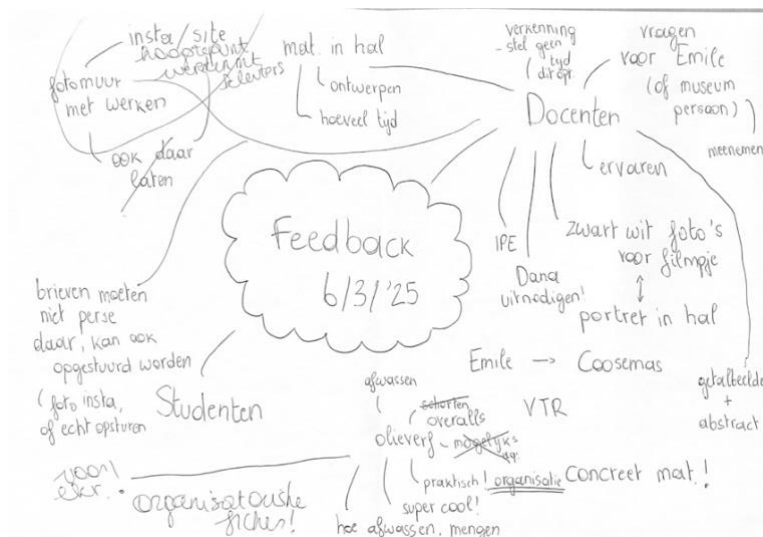
- NM: terugkomen, lichten uit, naar weerwolf kunstwerk, contrast dag en nacht, beschouwend gesprek (korter), verwerkingsopdracht in kleine groep: tekenen optioneel + drama (verhaal uitbeelden, attributen & kostuums) - presentatie, reflectie

- Materiaal:

- Kluis voor puzzelstuk: <https://www.action.com/nl-be/p/2581447/nor-tec-digitale-kluis/> + puzzelstuk recht op gepresenteerd in kluis
- Werken met olieverf

Feedback 6/3/'25

Docenten: Dana Bekkers & Katleen Eerdeken

INLEIDING Voorbereiding op museum

- Vervoer
 - + Opties: openbaar vervoer, auto, te voet, te fiets, ... aanvullen
 - TIP: kinderen onder x aantal jaar rijden gratis mee met de bus
- In de klas (indien een leerkracht wil gaan, aanvraag & reservatie)
 - + Inleiding/introductie:
 - Filmpje van museum ontvangen
 - Wat is een museum (bespreking, eerdere ervaringen)
 - Juf beschrijft Emile en kleuters tekenen wat ze horen (portret)
 - Filmpje
 - Eerst staat het op pauze, wordt nog niet afgespeeld (stilstaand beeld) + vergelijken eigen werk
 - Dan Play - afspelen (uitleg, presentatie zichzelf, museumcode), eindigt met zeggen puzzel verstoort – detective dus pauze (kleuters zoeken

puzzelstukken & lijmen ze op een blad) – dan Play, uitnodiging om in museum laatste te komen zoeken + voordat jullie komen ook experimenteren met olieverf, want zo heb ik dat schilderij gemaakt

- + Experimenteren met olieverf (overzicht: olieverf + organisatie)
- Voor begeleiders:
 - + QR-code in bundel: filmpje van Emile over museum code (vermelden als je binnenkomt zie je Emile tegen de muur) – portret van Emile. Ze krijgen of nemen zelf een bundel (afgedrukt thuis of online op gsm of evt. afgedrukt van het museum)
 - De opdrachten worden beschreven in de bundel, maar materialen blijven liggen in een hal

KERN

VERKENNEN

- Voor leerkracht
 - + Eerst even stilstaan bij Emile = terugverwijzen naar filmpje
 - + Afspraken maken + museum code overlopen (visueel maken)
 - + Emile filmpje
 - De kleuters vertellen hem dat ze het puzzelstuk willen. Emile vertelt hun dat ze het puzzelstuk niet zomaar krijgen.
 - + Verkenningsoopdrachten
 - De kleuters worden verdeeld in groepen, papiertjes & stiften uitgedeeld
 - Opdrachten eerst allemaal klassikaal overlopen, geluidssignaal zitten, leerkracht gaat rond voor cijfers (abstract getal/aantal stippen tekenen), doorschuiven afgesproken richting, wanneer alles gedaan komen we weer samen
 - Materialen liggen in een kistje/koffer/... in elke ruimte (verplaatsen niet mee)
 - Actie: opdrachten uitvoeren om in elke kamer een code te bekomen, Elke kamer heeft een code, wanneer opdracht uitgevoerd, krijgen ze van de juf een cijfer, vastzetten op een kaart (gelamineerd blad -> schrijven met whiteboard marker)! Opdrachten later koppelen als we nieuwe collectie hebben bezocht) (muziek, bouwstenen, onderzoeken)

De verkenningsoopdrachten per hal, we werken met spreekknoppen in elke hal, die de kleuters kunnen induwen om de opdracht te beluisteren en of eventuele extra rand informatie

1. INKOM

- Trein en portretten

= De kleuters zullen de opdracht krijgen om verschillende instrumenten te koppelen aan hetgeen wat ze zien in het schilderij. De kleuters geven zelf invulling aan hetgeen wat ze al dan niet zien. Ze zullen dus niet te horen krijgen dat het een trein is maar zullen zelf moeten gaan fantaseren over wat Emile nu heeft willen schilderen. Ze krijgen verschillende instrumenten en mogen dan een versimpelde soundscape maken met de gegeven materialen/ instrumenten. Ze krijgen de code als ze hun “soundscape” hebben kunnen tonen aan de juf.

2. WOONKAMER

- Emile + maan werk

= De kleuters krijgen een gelamineerd blad met verschillende details van de verschillende kunstwerken in deze hal. Boven elke detail staan er cijfers. Ze zullen de verschillende details gaan zoeken en met whiteboardstiften doorstrepen op hun eigen blad de details die ze hebben gevonden. Er blijft 1 detail over dat niet in de kunstwerken te vinden is. Hier staat een cijfer boven. Dit is het cijfer voor de code. Ze vegen het daarna weg met een doek.

3. ATELIER

- Emile + Coosemans + wolf + kamer en mensen

= De kleuters krijgen te horen in de opdracht dat ze het werk van het huis gaan koppelen aan hun eigen huis. De kleuters krijgen eerst van de knop te horen of ze de verschillende elementen ook in hun huis hebben, wat is er dan anders? Ze krijgen dan de opdracht om zelf hun eigen huis te bouwen met lego en Playmobil als de juf komt en de kleuters kunnen het verschil tussen hun huis en het huis van het werk vertellen, krijgen ze de code. De kleuters werken allemaal apart en bouwen hun eigen huis.

4. SLAAPKAMER 1

- Emotie en foto's

= De kleuters werken per twee, de kleuters kiezen een werk uit. Hierna splitsen ze zich op. De ene kleuter doet de houding en emotie na van het werk. De andere kleuters staat er tegenover en probeert de emotie en houding na te tekenen. Ze krijgen dan een werk van hun vriendje van de klas met de emotie van het werk. Ze zullen de emotie beleven aan de hand van het nadoen. Als er tijd is dan wisselen de kleuters om en kan de andere tekenen.

5. SLAAPKAMER 2

- Stenen

= De kleuters komen in de hal. In de hal ligt er een grabbelbak met verschillende stenen. De kleuters zien dat er verschillende foto's zijn van verschillende stenen. De kleuters zien dat er in de bak dezelfde foto's liggen. De kleuters zoeken en grabbelen zonder te kijken naar stenen die ze zouden linken aan het werk. Als de kleuters de foto's hebben kunnen linken met stenen krijgen ze de code

6. SLAAPKAMER 3

- Schoorstenen vroeger doom en hoe het werd

= De kleuters zoeken verschillende kleuren in de hal. Ze krijgen allemaal een kleuren een strookje met verschillende soorten kleuren. Ze zoeken deze kleuren in het werk. Als ze het hebben gevonden leggen ze de kleuren strookjes op de grond bij het juiste schilderij. Ze doen dit totdat alle kaartjes op zijn en ze zullen dan ook gaan zien dat er verschillende kaartjes bij werken zullen horen.

- Komen samen om te bespreken of iedereen hetzelfde is gekomen
- = kluis openen en puzzel vervolledigen
- We gaan naar dit werk om het te beschouwen

- We leggen de link naar schilderij van Coosemans = we gaan de werken vergelijken
- We vinden een routekaart!
- De kleuters volgen de kaart = we gaan naar buiten (geschilderd landschap in realiteit)
- Voor begeleiders
 - + Museumvrijwilliger legt uit: Aan de hand van de bundel de opdrachten uitvoeren en vastzetten in de bundel. Ze bekomen een code en laten deze aan medewerker zien. Zij stuurt hun verder naar de kluis en ze nemen 1 puzzelstuk om hun werk te vervolledigen, lijmen dit in de bundel
 - + Beschouwen van werk 'Bloei van de Gagel' (kort VTS)
 - + Schatkaart in bundel = eventueel als ze dit willen wandelen naar molenvijver

VERWERKEN

- Voor de leerkracht
 - + Komen aan op locatie – waarnemen van omgeving nu + vergelijking met het werk (gesprek)
 - + Filosoferen: hoe zou het er later uit zien?
 - + Naar de toekomst reizen, filosofisch gesprek (verleden – heden – toekomst) (fases en vragen, organisatie: bv. praatstok)
- Voor begeleiders
 - + Indien ze dit niet willen kunnen ze naar de museumtuin = korte versie filosoferen
 - + Naar de toekomst reizen, filosofisch gesprek (verleden – heden – toekomst) – belangrijkste hulpvragen zonder fases in ruimte

EINDOPDRACHT

- Voor de leerkracht
 - + Na gesprek: materialen overlopen en verwachtingen overlopen
 - Landschap van molenvijver in de toekomst
 - + Ieder zijn eigen plekje toewijzen (met materiaal)
 - + Focus op toekomst – open, creatieve opdracht (afbakening: materiaal = olieverf, onderwerp = landschap van molenvijver in de toekomst, ook verwijzen naar beschouwen want wat is een landschap (A3-papier voorzien, indien voldoende budget grote canvassen)
 - + Nadenken over organisatie!
- Voor begeleiders
 - + Na gesprek met begeleider - open, creatieve opdracht (afbakening: materiaal = olieverf, onderwerp = landschap (keuze molenvijver of museumtuin) in de toekomst, ook verwijzen naar kunstwerken binnen want wat is een landschap (A3-papier voorzien, indien voldoende budget grote canvassen), acrylverf & schorten (action)

AFRONDING

PRESENTATIE & BESPREKING

- Voor de leerkracht & begeleiders
 - + Klassikaal presentatiemoment & bespreking op locatie
 - + Terug naar museum + terugkoppelen aan donkere werken (contrast waar ze later in de klas verder mee aan de slag gaan)

REFLECTIE

- Voor de leerkracht
 - + In het atelier de kinderen een blad en schrijfgerei voorzien
 - + Instructie: brief schrijven naar Emile over museumbezoek (ervaring, wat ze hebben gemaakt, geleerd, ...) – schrijfgerei (pen en papier) in museum + naam
 - + Brief vouwen en in brievenbus van Emile steken
 - + *Optioneel: bij tijdsgebrek in de klas brief schrijven en opsturen (mag met een postzegel of via social media)*
- Voor begeleiders
 - + Terug naar museum + ‘opdracht’ om aan de tafel (woonkamer) een brief te schrijven naar Emile over museumbezoek (ervaring, wat ze hebben gemaakt, geleerd, ...) – schrijfgerei (pen en papier) in museum
 - + Brief vouwen en in brievenbus van Emile steken
 - + Op einde bundeltje (mag mee naar huis) staat QR-code (thuis kijken, Emile bedankt voor de brief = algemene video voor alle begeleiders en kinderen)

ACHTERAF

- Nadien in de klas:
 - + In de klas bekijken ze de volgende ochtend het filmpje van Emile (filmpje voor leerkrachten met enkele aanpassingen) die hen bedankt voor de brieven
 - + Landschap, dag en nacht, toekomst heden verleden,
 - + Achteraf IPE = kleuters verdiepen zich in landschapskunst en worden landschapskunstenaar
- Nadien thuis: folder met mogelijkheden
 - + Post van Emile – envelop 1 met afbeelding in (ander werk van Emile, volledig afgebeeld), verhaal over verzinnen (individueel/in groep, samen), eventueel laten noteren door begeleider (of beeldend weergeven)
 - + Mogelijkheid aquarelverf (waar kopen, hoe gebruiken, ...)
 - + Media & verwondering: ga op ontdekking in je eigen omgeving (of verder) en laat je inspireren! Fotografeer wat jou echt verwondert en texturen, kleuren en vormen die je in het museum hebt gezien ook fotograferen.
 - Extra uitdaging: Maak hier een fotocollage van.
 - + Zintuiglijk – proeven: Zou je het kunstwerk ook kunnen opeten?
 - Envelop 2: simpel kunstwerk (vormen en kleur)
 - Opdracht: maak het na met wat je kan vinden in je (koel)kast en maak hier een foto van

- + Gouden lijstje (envelop 3) – A4-blad, nog eens op tocht: in de natuur, neem dode materialen mee naar huis. Maak nu je eigen natuurkunstwerk of natuurmandala. Opdracht wordt uitgelegd in de flyer (leggen op blad)
 - Opmerking: Wees lief voor de natuur en respect!
- + Verwijzen naar portret van Emile in het begin van hun bezoek, was gemaakt door een goede vriend van hem, maak ook portretten (met potlood, verf, wasco, ...) van de mensen van wie je het meeste houdt
 - Extra uitdaging: zelfportret

2.4 Testen

We testten het kunsteducatief aanbod uit op 24 en 25 april 2025 met de kleuters uit de derde kleuterklas van VBS Sterrenrijk te Genk.

24 april 2025: in de klas

We testten het aanbod vooraf uit in de klas. Hierbij merkte wij het volgende op:

Krachtig	Groeikansen
+ Video Emile Deel 1 = het zoeken van de puzzel: De kleuters luisterden aandachtig Deel 2 = met museumcode: De kleuters luisterden aandachtig en betrokken. ➔ De kleuters begrepen wat er verteld werd in de filmpjes; bij het terugblikken konden de kleuters de museumcode, opdrachten, vooruitzichten, ... parafraseren + Bedek de tafels op voorhand goed aangezien het tijdrovend is. Het klaarleggen van de materialen op voorhand is een meerwaarde, hierdoor verliep de organisatie vlot en konden we met de kleuters onmiddellijk starten. + Het was goed dat we op voorhand met de ouders communiceerden over het aandoen van kleding die vuil mag worden. + Het is krachtig om op voorhand te experimenteren met de olieverf en materialen. We merkten dat de kleuters steeds meer vertrouwd raakten met dit nieuw materiaal. (Beginsituatie klasgroep) Verdeel de klas in groepen en voer dit experimenteren begeleid (in groepjes) uit. Op deze manier behoud je het overzicht en kan je voor de nodige begeleiding/diepgang zorgen.	- Beschrijving Emile: We merkten dat de tekst te uitgebreid en complex was. Het bevatte te veel bijvoeglijke naamwoorden achter elkaar waardoor de kleuters moeilijk konden volgen. Dit moeten we beter opsplitsen en meer beperken tot de essentie. - Herinner je als leerkracht waar alle puzzelstukken liggen zodat je prikkels kan geven bij het zoeken (indien nodig).

Vrijdag 25 april 2025

Krachtig	Groeikansen
+ Contacteer op voorhand De Lijn om af te toetsen of het vervoer met de klasgroep lukt → we ondervonden dat je met een groep minder dan 30 kleuters De Lijn bus niet moet worden aangevraagd + Voor we het museum binnenkwamen, herhaalde we de museumcode nog eens + Krachtig: we kwamen op het idee dat de verkenningsopdrachten op verschillende manieren gedaan kunnen worden afhankelijk van de klasgroep: je kan elke groep elke kamer laten doen of je kan ervoor kiezen om de kleuters 1 kamer te laten doen om de codes te verzamelen + Er komt altijd een vrijwilliger mee vanuit het museum, dus je bent nooit alleen. + De materialen lagen goed klaar, zorg ervoor dat je alle materialen die nodig zijn voor buiten verzamelt in een bolderkar, zak, ... zodat deze makkelijk vervoerd kunnen worden. + De organisatie en centrale uitleenstand waren krachtig. De kleuters wisten waar ze konden beginnen creëren en waar ze extra materialen of verf konden bijhalen. + Vuilniszakken waren handig om mee te nemen= zo kan je alles veilig en hygiënisch vervoeren + Het filosofisch gesprek is een meerwaarde binnen dit aanbod en onmisbaar in het proces. We merkten dat de voorbereide prikkels en open invulling (kleuterinitiatief) zorgden voor een hoge betrokkenheid en veel enthousiasme. Het stimuleerde hun creatief denkvermogen; ze kwamen met veel ideeën. → Het was krachtig omdat ze in een kring zaten en een vertelstok hadden. Zo was er duidelijkheid en konden ze inspelen op elkaar + Doordat de kleuters gisteren de tijd kregen om de materialen te verkennen (olieverf, paletmes, ...) konden ze zich focussen op het creëren van hun eigen landschap in de toekomst	- De inkomhal in het museum is klein. Heb je een grote groep kleuters verspreid ze dan verder in de woonkamer - Denk op voorhand goed na welke wandelroute je neemt. Houdt rekening met eventuele werken voor de veiligheid van kleuters - De algemene planning met tijd, houdt rekening dat je voldoende tijd neemt om alles vlot te laten verlopen. Zorg ervoor dat je op tijd vertrekt zodat er voldoende tijd is voor de rest van het aanbod

Algemene reflectiepunten

- Kan je de klas niet voldoende ventileren, kan je walnoot olie gebruiken om je borstels mee te wassen. Dit doe je door twee potjes te voorzien. Het ene voor je penseel mee af te wassen (vuil) en de ene om na te wassen (proper)

3 Individueel deel van het praktijkonderzoek

3.1 Hanne

Ik testte met enkele kleuters (uit de 3de kleuterklas & instapklas) de activiteiten voor de begeleiders met kinderen na een bezoek aan het Emile Van Doremuseum uit. Elke activiteit was bedoeld als verwerking van de museumervaring en biedt ruimte voor verbeelding, expressie en verwondering. Hieronder deel ik mijn bevindingen, aandachtspunten en de effecten die ik kon waarnemen.

De 1ste activiteit bleek ook voor de jongste kleuters haalbaar, mits voldoende begeleiding. Een belangrijk aandachtspunt bij de kleuters (zowel de jongste als oudste) is de nood aan het op gang helpen van het gesprek. Het toevoegen van enkele open vragen als leidraad kan begeleiders bij deze activiteit in onze folder sterk ondersteunen. De verwerking vraagt om een andere aanpak: het neerschrijven door de begeleider is weinig activerend voor de kleuters, bedacht ik me. Een leuk alternatief kan echter het samen inspreken van het verzonden verhaal zijn met de dictafoonapp. Nadien kunnen de kinderen hun eigen stem terug horen terwijl ze opnieuw naar het kunstwerk kijken: een waardevollere, speelse beleving die hun betrokkenheid verhoogt.

De kleuters gingen ook enthousiast aan de slag met aquareltechnieken zoals nat-in-nat, nat-op-droog en kleuren mengen. Vanuit hun eigen initiatief ontstonden verrassende experimenten: blazen met rietjes, verf spatten door tegen hun penseel te tikken, ... Het onderlinge enthousiasme (activiteit in kleine groep) werkte aanstekelijk, ze inspireerden elkaar volop en gingen spontaan in interactie over hun kunstwerken. Dit toonde me hoe kunstzinnig bezig zijn ook kan bijdragen aan sociale interactie en creativiteit, innovatie. Het lijkt me echter zinvol om in de folder een tips-sectie toe te voegen met speelse suggesties en aantrekkelijke voorbeelden die begeleiders eventueel ook kunnen aanreiken.

Voor de 3de activiteit gebruikten we onder meer mijn oude Nintendo 3DS om zelf foto's te maken. Belangrijk is om meer nadruk te leggen op hoe kleuters actief zelf foto's kunnen nemen (zoals ik ze liet doen met de Nintendo), of eventueel samen met een volwassene met een GSM. In plaats van een fotocollage als gradatie aan te bieden, lijkt een collage met afgedrukte foto's me na het uitproberen een zinvolle verwerking binnen ons standaardaanbod en een rijke kans om samen terug te kijken op de ontdekkingstocht. Als extra uitdaging kunnen we echter wel voorstellen om digitaal een fotocollage te maken of van bepaalde foto's een tekening of schilderij te maken. Zo krijgt de activiteit meer diepgang zonder te complex te worden, aangezien het gaat om activiteiten die thuis haalbaar moeten blijven.

De kleuters genoten zichtbaar van het ontdekken en verzamelen van (afgestorven) natuurlijke materialen (= activiteit 5). Ik besepte me dat de creatieve verwerkingsopdracht niet noodzakelijk achteraf thuis hoeft te gebeuren, maar dat het natuurkunstwerk ook op locatie gemaakt kan worden (met respect voor de natuur). Een alternatieve voorbeeldfoto op de folder, zoals een natuurmandala, kan helpen om de opdracht visueel, duidelijker en herkenbaarder te maken, aangezien misschien niet iedereen weet wat dat is.

De 6de activiteit testten we uit met kleurpotloden. Het vrij kiezen van wie ze wilden tekenen gaf kleuters autonomie, wat hun intrinsieke motivatie verhoogde. Ze observeerden de ander aandachtig en tekenden vervolgens hun portret. De spiegel bood ik aan bij het maken van een zelfportret en werkte vooral als ondersteunend hulpmiddel: de kleuters observeerden zichzelf aandachtig en tekenden dit vervolgens. Het zelfportret (met de spiegel als tip) zal ik nu eerder als variatie aangeven in de folder. Bij de oudste kleuters merkte ik vooral voor uitdaging te kunnen zorgen door details als oog- & haarkleur, haardracht, piercings & andere sieraden, ... te benoemen en ze te stimuleren dit ook weer te geven in hun portret.

Om begeleiders voldoende houvast te bieden bij het aanbod achteraf, is het dus belangrijk om per activiteit nog concretere instructies, voorbeeldvragen en tips toe te voegen. Ons kunsteducatief aanbod verlaagt echter wel drempels voor kleuters om kennis te maken met cultuur, stimuleert hun kunstbeleving op maat en versterkt hun verwondering, expressie en betrokkenheid. Een praktische aanvulling bij de folder is het aanmoedigen van het delen van beeldmateriaal van deze activiteiten op sociale media. Door het gebruik van onze hashtag (#VanDorenVibes), promoten we het museum & ons kunsteducatief aanbod voor kleuters. Deze hashtag & uitleg moet nog vermeld worden in de folder.

3.2 Maïté

Voor mijn individueel deel van de bachelorproef ben ik tijdens mijn eindstage in de instapklas meerdere keren aan de slag gegaan met aquarelverf. Ik wilde vooral onderzoeken en uittesten hoe de jongste kleuters reageren op dit medium en welke mogelijkheden er zijn binnen hun ontwikkelingsniveau. Daarbij testte ik verschillende technieken uit, waaronder nat-in-nat, nat-op-droog, het verspreiden van aquarelverf met rietjes door te blazen, het toevoegen van grof keukenzout, ...

Tijdens het uittesten merkte ik dat de instappers erg enthousiast en nieuwsgierig waren om met aquarelverf aan de slag te gaan. Ze deden dit namelijk nog niet eerder met mijn mentor waardoor dit medium volledig nieuw was voor hen. Daarnaast merkte ik ook dat mijn mentor nog weinig over het werken met aquarelverf wist en hierdoor ook erg nieuwsgierig reageerde. Ik hoop dan ook dat ik haar heb kunnen prikkelen om dit medium te gaan gebruiken in de klas.

Ik koos ervoor om geen gebruik te maken van penselen maar te werken met sponzen. Dit leek me geschikter voor de instappers omdat ze vooral nog groot en tweehandig werken. Ik merkte dan ook dat dit de juiste keuze was om de technieken nat-in-nat en nat-op-droog te verkennen. Vervolgens liet ik hen ook zout over het blad strooien en bespraken we achteraf wat er gebeurd was met de aquarelverf. Daarnaast gingen we ook aan de slag met rietjes door te blazen. Vooral het experimenteren met deze materialen en het zien van de spontane effecten van water in combinatie met verschillende kleuren aquarelverf (bv. het mengen van de kleuren) maakte dit erg interessant voor deze jonge kleuters. Deze speelse techniek zorgde voor extra betrokkenheid en plezier!

Wat ik hieruit vooral geleerd heb, is dat aquarelverf eigenlijk geschikt is voor elke leeftijd als je op voorhand goed nadenkt over de aanpak en organisatie van deze activiteit. Bij de jongste kleuters zou ik wel als voorwaarde meegeven dat de nadruk ligt op het ontdekken en experimenteren van het medium, de materialen en de spontane effecten die er plaats vinden. Materialen zoals een penseel hanteren is nog erg moeilijk voor deze leeftijd waardoor gedetailleerd werken niet aansluit bij hun ontwikkelingsniveau. In plaats van te streven naar gedetailleerde of esthetisch afgewerkte resultaten, is het belangrijk om de nadruk te leggen op het proces zelf: het mengen van kleuren, het verspreiden van aquarelverf en het observeren van de (onverwachte) effecten die ontstaan.

Deze ervaring heeft mij laten inzien hoe waardevol het is om ook in de instapklas tijd te maken voor onderzoekende, procesgerichte beeldende activiteiten met media die minder vaak gebruikt worden of minder voor de hand liggend zijn. Het stimuleert niet alleen de muzische grondhouding en fijne motoriek, maar ook de verwondering van kleuters over hoe materialen zich gedragen of reageren op elkaar.

3.3 Safae

Ik testte de IPE-lijn voor na het museumbezoek in de derde kleuterklas uit. De IPE-lijn in de klas werd ingezet om dieper in te gaan op landschapskunst en vooral om dit ook zelf te ervaren. Ik merkte meteen dat er veel betrokkenheid was bij de kleuters. Dit kwam enerzijds door de krachtige impressie in het museum en anderzijds de ruimte voor creativiteit, expressie en verbeelding binnen het aanbod.

Het is een meerwaarde om de leerkracht zelf invulling te laten geven aan het verdere aanbod, zoals de tafels en de hoekenverrijking. Zo kan er ingespeeld worden op de beginsituatie en interesses van de klas. Ik ervaaarde ook dat je als leerkracht beter kan inspelen op spelscenario's die spontaan ontstaan naar aanleiding van museumervaringen of activiteiten. In mijn klas leidde dit tot spontaan rollenspel: de kleuters speelden dat ze Emile waren en kwamen op bezoek in het museum, bouwden musea en bezoekers met magneetblokken en creëerden landschappen op de lichttafel.

De exploratietocht in de buurt zette de kleuters aan het denken over wat ze fijn vonden of minder fijn, waar ze tot rust kwamen of zich goed voelden. Die verwondering brachten ze nadien mee naar de klas en verwerkten ze in hun creaties. Dit maakte voor mij duidelijk hoe buitenervaringen een startpunt kunnen zijn voor activiteiten. Een fijne invalshoek was ook het kringgesprek over 'De Weerwolf' van Simone Reynders. Door de VTR kwam er veel verbeelding los, die de kleuters nadien ook gebruikten in hun beeldende werken.

De atelierhoek buiten was een goede aanvulling om het proces van creëren vanuit de omgeving verder te verdiepen. De kleuters konden hier volop experimenteren en hun eigen ideeën vormgeven. Toch merkte ik dat een te groot aanbod aan materialen (zoals olieverf, aquarelverf en houtskool) zorgde voor minder diepgang. Daarom geef ik de tip om als leerkracht materialen geleidelijk aan te bieden en bewust te selecteren op basis van wat de klasgroep aankan. Het is ook belangrijk dat er voldoende landschap aanwezig is in de hoek: dit stimuleert het creatieve proces.

Een mogelijke oplossing die ik aanbood was om aan verschillende tafels telkens één techniek of medium centraal te zetten. Zo konden de kleuters eerst ontdekken en experimenteren, om zich nadien in de atelierhoek meer te richten op creëren. De kleuters hebben verschillende technieken leren kennen en verdiept. Ze werkten met natuursponzen, nat-in-nat, nat-op-droog, en voegden textuur toe met zout en rijst. Sommigen ontdekten dat veel zout voor voelbare textuur zorgde. Bij het werken met houtskool experimenteerden ze met licht door te gommen, vegen, een doezelaar te gebruiken of gebruik te maken van vingers en wattenstaafjes.

De soundscape was een leuke aanvulling op het aanbod. De kleuters gebruikten hun verbeelding om klanken te koppelen aan hun kunstwerken. Ze keken vooral naar kleuren en vormen om instrumenten te kiezen. Ik ontdekte dat het zinvol is om eerst even stil te staan bij de klankkleur van instrumenten, zodat kinderen deze bewuster kunnen koppelen aan elementen in hun werk.

Ook het betrekken van de kleuters bij het organiseren van de tentoonstelling was een groot succes. Ze stonden stil bij hoe kunstwerken moesten hangen of staan, en legden verbanden met wat ze in het museum gezien hadden. Het maken van een inleidende tekst samen met de kleuters voor de tentoonstelling gaf hun een sterk gevoel van eigenaarschap. Ze genoten van het vertellen/presenteren en waren trots op wat ze gecreëerd hadden. Tijdens de tentoonstelling konden de kleuters namelijk vertellen wat ze gemaakt hadden, hoe ze dat deden en wat hen inspireerde. Ze benoemden ook welke materialen ze gebruikten en waar ze werkten. Het gaf me inzicht in hoeveel ze geleerd hadden en hoe trots ze waren op hun eigen proces.

Door de IPE-lijn kregen de kleuters de kans om zich verder te verdiepen in landschapskunst na het museumbezoek. De creatieve vrijheid en ruimte voor experimenten versterkten hun betrokkenheid en verwondering, waardoor ze hun ervaringen actief verwerkten, verder ontwikkelden en dit zichtbaar maakten in hun eigen kunstwerken.

4 Gefinaliseerd kunsteducatief aanbod

4.1 Kort verloop:

VOOR KLEUTERKLASSEN & LEERKRACHTEN

Inleiding (Voorbereiding op het museumbezoek)	- Wat is een museum? (<i>Kringgesprek</i>) - Beschrijving Emile & tekenen (<i>portret</i>) - Video van Emile ontvangen (<i>puzzel</i>) - Vervolg video (met museumcode) - Taak: Experimenteren met olieverf (<i>overzicht: olieverf + organisatie</i>)
Kern: verkennen	- Voor binnenkomen museumcode bespreken - Eerst even stilstaan bij Emile + nieuwe video - Verkenningsoopdrachten - o Inkom (geluiden) - o Woonkamer (details) - o Atelier (mijn huis) - o Slaapkamer 1 (emotie) - o Slaapkamer 2 (stenen zintuigen) - o Slaapkamer 3 (kleuren) - Kluis openen met code - o <i>Puzzel vervolledigen</i> - Beschouwen 'Bloei van de Gagel' van Emile - Vergelijken met 'Zicht op de Molenvijver' van Coosemans - Routekaart vinden & volgen
Kern: verwerken	- Vergelijken van omgeving nu + vergelijking met het werk (gesprek) - Filosoferen: hoe zou het er later uit zien, in de toekomst? (<i>heden- verleden-toekomst</i>)
Kern: eindopdracht	- Landschap in de toekomst schilderen (op locatie)
Afronding: presentatie & bespreking	- Klassikaal presentatiemoment & bespreking (op locatie) - Terug naar museum - De weerwolf – 'Simone Reynders'
Terugblik & reflectie	- Brief schrijven over museumbezoek - In brievenbus stoppen (<i>of mogelijkheid 'opsturen'</i>)
Achteraf (in de klas)	- Nieuwe video van Emile - IPE-lijn

VOOR KLEUTERS & HUN BEGELEIDERS

Inleiding <i>(Voorbereiding op het museumbezoek)</i>	- QR-code in bundel: video <i>(met museumcode)</i> - Emile zoeken in de inkomhal
Kern: verkennen	- Museumvrijwilliger legt uit - o Bundel met opdrachten uitvoeren & code ontdekken - o Ontbrekend puzzelstuk verkrijgen om het kunstwerk te vervolledigen <i>(lijmen in de bundel)</i> - Beschouwen 'Bloei van de Gagel' (kort 'VTS') - 2 opties - o Routekaart > Molenvijver - o Museumtuin
Kern: verwerken	- Terug naar museum - Verkorte versie 'filosoferen' <i>(gesprek over landschap later)</i>
Kern: eindopdracht	- Vrijwilliger: materialen vragen - Landschap museumtuin/Molenvijver in de toekomst schilderen <i>(werktafel)</i>
Afronding: presentatie & bespreking	- Presenteren aan begeleider(s)/museumvrijwilliger/elkaar
Terugblik & reflectie	- Brief schrijven voor Emile & in brievenbus steken - Einde bundel: QR-code <i>(thuis kijken, dankwoord Emile)</i>
Achteraf <i>(thuis)</i>	- Folder met mogelijke opdrachten voor thuis

EDUCATIEVE BUNDEL: EMILE VAN DOREN MUSEUM

Info over Emile Van Doren

Het Emile Van Dorenmuseum is gevestigd in de villa Le Coin Perdu, het voormalige huis en atelier van landschapsschilder Emile Van Doren (1865-1949). Deze pittoreske villa, gebouwd in 1913, bevindt zich aan de Henri Decleenestraat 21 in Genk en biedt een authentiek inzicht in het leven en werk van de kunstenaar.

In het museum ontdek je de rijke traditie van de landschapsschilderkunst in Genk tussen 1840 en 1940, een periode waarin meer dan 300 kunstenaars naar deze streek trokken om het landschap vast te leggen. De originele interieurs van de villa zijn behouden, waardoor je kunt ervaren hoe Van Doren en zijn tijdgenoten leefden en werkten.

Het Emile Van Dorenmuseum is een levend museum dat niet alleen terugblijkt op het verleden, maar ook hedendaagse kunstenaars verwelkomt die zich laten inspireren door het landschap van Genk. Zo blijft het museum een plek waar kunst en natuur samenkomen.

Praktische informatie:

- Adres: Henri Decleenestraat 21, 3600 Genk
- Openingstijden: Woensdag tot en met zondag van 13.30 tot 17.30 uur
- Toegankelijkheid: Gedeeltelijk toegankelijk voor personen met een beperking

Inhoudsopgave

Educatieve bundel: Emile van Dorenmuseum.....	39
Terminologie.....	42
Lesfiches.....	43
Inleiding	
Inleidende activiteit vooraf in de klas.....	44
Kern: Verkennen	
Verkenningsoopdrachten in het museum.....	49
Beschouwen: ‘Bloei van de gagel’ – Emile Van Doren.....	53
Beschouwen a.d.h.v. VTS: ‘Zicht op de Molenvijver’ – Joseph Coosemans & tocht.....	57
Kern: Verwerken	
Filosofisch gesprek.....	61
Kern: Eindopdracht & presentatie	
Creatieve opdracht met olieverf.....	65
Extra beschouwing (voor IPE in de klas)	
Beschouwen a.d.h.v. VTR: ‘De weerwolf’ – Simone Reynders.....	69
Slot: Reflectie	
Reflectiemoment a.d.h.v. brieven.....	71
Bundel met activiteiten - voor in de klas, achteraf.....	73
IPE: Landschapskunst.....	74
Exploratietocht in de omgeving.....	75
Terugblik “De weerwolf”	78
Beeldende activiteit	79
Soundscape	82
Aquarelverf	84
Buiten atelierhoek.....	86
Klaarzetten voor tentoonstelling.....	88
Bijlagen.....	89

Terminologie

Hieronder staat de woordenschat opgesomd die in het museum gehanteerd wordt.

- Kunstenaar: Emile Van Doren
- Kunstenaar: Joseph Coosemans
- Kunstenares: Simone Reynders
- Museum
- Tentoonstelling
- Restauratie
- Origineel
- Bewaren
- Landschapsschilderij
- Schildersezels
- Hal
- Museumcode
- Kunstwerk
- Kader – lijst
- Olieverf
- Paletmes
- White spirit
- Verdunner (bv. lijnzaadolie, liquin, ...)
- Mengbord, mengpalet
- Penseel
- Overall
- Handschoenen
- Vroeger
- Heden – nu
- Toekomst – later
- Bouwstenen van het muzisch domein beeld
 - Vorm
 - Kleur
 - Lijn
 - Compositie
 - Textuur
 - Ruimte
 - Licht

Lesfiches

Deze verzameling van lesfiches zijn speciaal samengesteld om je te ondersteunen bij het begeleiden van het museumbezoek in het Emile Van Dorenmuseum.

Elke fiche bevat duidelijke instructies, praktische tips en inspirerende activiteiten die je direct kunt toepassen. Om je optimaal te begeleiden, vind je onderaan elke fiche extra informatie: nuttige aanvullingen, suggesties voor differentiatie en soms zelfs een leuk weetje om je les nog aantrekkelijker te maken. Neem dus zeker even een kijkje voordat je aan de slag gaat!

In de fiches staan steeds de bijhorende ZILL-doelen. Wanneer u met een ander leerplan werkt kan u zelf de vertaling maken naar dit doelensysteem.

We hopen dat deze fiches je helpen om met enthousiasme en vertrouwen het museum in te duiken. Veel succes en vooral veel plezier!

Lesfiche 1: Inleidende activiteit in de klas, vooraf aan het museum

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Klassikaal, vooraf in de klas

2. Doelen

- **MUgr4** **Overall muzische mogelijkheden zien en benutten**
- 2.5-6j Open staan voor muzische kansen in de omgeving - onder stimulans van anderen zich muzisch uiten
- **MUge2** **De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren**
- Beeld > Kleur
- **MUva3** **De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen**
- Beeld > Schilderen > 2.5-5j Exploreren en experimenteren met het schilderen met verschillende materialen
- **IVzv4** **Specifieke strategieën inzetten om vragen, opdrachten, uitdagingen en problemen efficiënt aan te pakken**
- 2.5-12j Zicht krijgen op een vraag, een opdracht, een uitdaging, een probleem
- **TOmn1** **Een mondelinge boodschap verwerken**
- Informatie herkennen en selecteren (in mededelingen, vragen, instructies en uiteenzettingen uit verschillende media)
 - 2.5-12j Via modeling kennismaken met luisterstrategieën: • voorspellen • visualiseren • verbinden met voorkennis over het onderwerp • nadenken over woordbetekenissen • terugblikken • begrip controleren • het luisterdoel voor ogen houden • ...

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen doormiddel van te luisteren naar het tekstje dat de juf voorleest om Emile te beschrijven, verschillende luisterstrategieën gaan inzetten om de tekst te begrijpen en te vertalen
- De kleuters kunnen doormiddel van het experimenteren met de olieverf, gaan experimenteren met olieverf als nieuw materiaal en hier dan ontdekken wat het allemaal kan met de focus op wat doen de kleuren, kunnen ze ook mengen, ...
- De kleuters kunnen doormiddel van de inleiding uitdagingen aan gaan zoals olieverf

4. Benodigheden/bijlagen

• Puzzel (in bijlage)	• Canvassen	• White spirit
• Filmpje (in bijlage)	• Paletmes	• Glazen potjes
• Scherm voor het filmpje af te spelen	• Verdunner (Bv. liquin)	• Doeken die vuil mogen worden
• Tekst met beschrijving Emile	• Penselen	• Schorten + handschoenen
• Olieverf, medium (liquin)	• Mengbord (plastiek/hout)	• Baby- of olijfolie

5. Verloop

Inleiding:

De kleuters komen gezellig in de kring zitten (**sfeer en relatie**). Ze krijgen te horen van de juf dat ze een filmpje heeft ontvangen. Dit is niet zomaar een filmpje, het is namelijk van een kunstenaar uit een museum. Voordat ze het filmpje laat zien vraagt ze aan de kleuters of ze wel weten wat een museum is en wat er allemaal te vinden is. (**Vrij kleuterinitiatief**)

Mogelijke prikkels (**intens mentale activiteit**):

- Wat zou een museum zijn?
- Wat staat er in een museum?
- Wie maakt die dingen dan allemaal?
- Wat doet een kunstenaar?
- Ben jij al eens naar een museum geweest?
- Wat heb je daar gezien? Heb je daar ook iets gedaan?
- ...

De juf vertelt vervolgens dat de kunstenaar hier in België heeft gewoond. Ze wil de kunstenaar nog niet laten zien. Ze vertelt de kleuters dat ze een opdracht krijgen.

De kleuters krijgen allemaal een blad en tekengerei. De juf zal hen een kort tekstje voorlezen met een beschrijving van Emile Van Doren (**intens mentale activiteit**) De kleuters zullen dan aan de hand van wat ze horen (luistervaardigheden), hem gaan tekenen (**fysieke activiteit**, verbeelding).

De juf leest de beschrijving eerst voor, zonder dat de kleuters tekenen. Ze leest dit enthousiast voor en maakt hier eventueel ondersteunende gebaren bij (**voortbouwen op de mogelijkheden**)

Hierna leest ze de beschrijving opnieuw voor en beginnen de kleuters te tekenen. De juf herhaalt de zinnen enkele keren (**voortbouwen op de mogelijkheden**) afhankelijk van hoeveel keer de kleuters hier nood aan hebben.

Tekst om voor te lezen:

“Er was eens een man, genaamd Emile Van Doren. Hij was een kunstenaar die heel graag schilderde. Soms schilderde hij ook portretten, de gezichten van zijn vrienden. Ook jullie gaan nu een portret maken. Luister aandachtig naar de beschrijving van Emile en teken wat je hoort.

Emile had een eivormig (Gradatie ↑: ovaal) gezicht.

Zijn 2 ogen waren rond en even groot.

Met zijn lange neus rook hij graag aan de bloemen in zijn tuin.

*Hij had **smalle lippen**...*

*en daarboven een **snor**.*

*Op zijn kin groeide een **stoppelbaard** (Gradatie ↓: groeiden veel korte haren).*

*Op zijn hoofd had hij **korte donkere haren**. (Gradatie ↑: Ze waren glad naar achteren gekamd.)*

Emile droeg een blazer, een deftige jas, met daaronder een wit hemd.”

Als de kleuters Emile hebben proberen tekenen, vergelijkt de juf de tekeningen van de kleuters. Ze vergelijkt de dingen die ze vaak ziet terugkomen maar ook de opvallende kenmerken die ze ziet bij enkele kleuters. De kleuters mogen zelf vertellen wat ze hebben getekend en hoe ze dit vorm hebben gegeven (**vrij kleuterinitiatief**).

Hierna vraagt de juf of ze de echte Emile zouden willen zien. De kunstenaar die ze zojuist beschreef. Ze laat het filmpje zien maar zet het nog niet op! De kleuters zien Emile op het scherm. Hierna wordt er ook nog kort besproken of er dingen zijn die overeenkomen met de tekeningen van de kleuters en Emile op het scherm (**voortbouwen op de mogelijkheden**).

De juf vraagt of de kleuters het filmpje willen zien... De filmpjes kan je vinden in bijlage.

Kern:

De juf laat het filmpje zien. Doorheen het filmpje worden er zwarte beelden getoond. Deze zwarte beelden geven aan dat de juf het filmpje op pauze moet zetten. De kleuters krijgen een doe-opdracht als deze wordt getoond.

Opbouw filmpje:

- Emile stelt zichzelf voor
 - Museum code
 - Puzzel (doe-opdracht)
 - Uitnodiging museum
 - Olieverf (doe-opdracht)
-
- Doe-opdracht 1:

De kleuters krijgen de opdracht om een werk van Emile in elkaar te puzzelen. De kleuters zullen zelf de puzzelstukken in de klas moeten gaan zoeken en in elkaar puzzelen (**vrij kleuterinitiatief**). Deze puzzel is te vinden in de bijlagen.

De kleuters zullen merken dat er een stuk ontbreekt in de puzzel. We hebben dus een probleem. De juf zet het filmpje verder aan, ze zullen horen van Emile dat hij het puzzelstuk is vergeten in het museum. Ze krijgen de uitnodiging om naar het museum te komen.

- Doe-opdracht 2:

De kleuters horen dat ze de opdracht krijgen van Emile om te experimenteren met olieverf. Hij werkte graag met olieverf en wil dat de kleuters hier ook mee leren werken. Zie bijhorende fiche rond olieverf op de volgende pagina.

Slot:

De juf geeft aan dat ze morgen in het museum op zoek kunnen gaan naar het laatste puzzelstuk van het kunstwerk. Ze hebben ten slotte een uitnodiging gekregen.

De kleuters kunnen nu aan tafel gaan **experimenteren** met olieverf onder begeleiding van de juf. De juf neemt de materialen die ze nodig hebben om aan de slag te gaan met olieverf bij zich in de kring. Ze laat aan de kleuters zien hoe het werkt (**nabij de werkelijkheid**). Daarna maakt de juf groepjes en begeleidt ze de kleuters in het experimenteren aan de tafel.

6. Tips

- Let op de organisatie! Olieverf gaat niet uit de kleren en heeft voldoende verluchting nodig in een klaslokaal. Zet de ramen dus open wanneer je werkt met olieverf.

Fiche: olieverf

Benodigdheden:

- Olieverf
- Verdunner (bv. lijnzaadolie)
- Penselen
- Ondergrond (canvas, papier, paneel)
- Mengbord (plastic/hout)
- White spirit
- Potjes + doek
- Overalls + handschoenen
- Baby- of olijfolie

Hoe?

- Mengen: voeg 1/3 verdunner toe aan de olieverf voor gebruik en meng dit met een paletmes.
- Nat-in-nat schilderen: je wacht niet tot een laag droog is, maar blijft door schilderen.
- Gelaagd schilderen: volgende laag aanbrengen wanneer de vorige droog is.

Organisatorische tips:

- Olieverf op je handen? Gebruik baby- of olijfolie om je handen schoon te krijgen. Doe wat olie op een doek en veeg er je handen mee schoon. Als de verf van je handen af is kun je je handen verder wassen met water en zeep.
- Draag best overalls en handschoenen! Olieverf en verdunner kunnen irritatie veroorzaken. Daarnaast is olieverf ook moeilijk uit kleding te verwijderen.
- Penseel spoelen tijdens het proces: best in white spirit en afdrogen aan doek.
- Penseel spoelen na het schilderen: best in olie (bv. olijfolie)

Interessante bronnen:

- Medford, K. (2023, 20 november). *Schilderen met olieverf: 15 stappen (met afbeeldingen)* – wikiHow. [wikiHow. https://nl.wikihow.com/Schilderen-met-olieverf](https://nl.wikihow.com/Schilderen-met-olieverf)
- Van Der Worp, B. &. (2020, 14 mei). *Olieverf voor beginners in 3 stappen*. Busch en van Der Worp. <https://www.buschvanderworp.nl/blogs/alles-over-schilderen/olieverf-voor-beginners-in-3-stappen?srsltid=AfmBOoo5TIKTxT0UlvT7eK06albtloLfVYjI3JIB5j6y6f2VMUj0MCV>

Lesfiche 2: Verkenningsoopdrachten in het museum

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Deze opdrachten worden gedaan in het museum als verkenningsoopdrachten van de ruimtes en werken

2. Doelen

Zie doelen bij elke opdracht

3. Benodigdheden/bijlagen

- Kaarten voor codes (zie bijlage)
- Bak met instrumenten = in het museum
- Blad met details van kunstwerken = in het museum
- Poppenkamer met mannetjes en meubilair = in het museum
- Kettingen voor duo's = in het museum
- A4 papier en tekengerei = in het museum
- Grabbelbak met stenen en prenten van werken = in het museum
- Bakje met kleurenkaarten = in het museum
- Belletje
- Spreekknoppen = in het museum

4. Verloop

INLEIDING:

De kleuters komen binnen in het museum en bespreken het werk van Emile dat ze zien in de inkomhal, dit wordt vergeleken met het beeld van Emile die ze zagen in het filmpje. De kleuters mogen de verschillen verwoorden (*vrij kleuterinitiatief*), de juf ondersteunt het gesprek.

Mogelijke prikkels (*intens mentale activiteit*):

- Wie zou dit zijn?
- Wat is er anders?
- Herken je deze man?
- “Kenmerken uit het beschrijvend tekstje benoemen”
- ...

Als je dit gedaan hebt, begin je de groep te verzamelen om de algemene uitleg over de verkenningsoopdrachten te geven. Je overloopt klassikaal de opdrachten die er in de verschillende hallen gedaan kunnen/moeten worden. Als je dit hebt gedaan geef je elke groep de lege codekaart en een stift.

Je laat voordat je de opdrachten geeft, de kleuters eerst het museum verkennen. Dit kan je doen door samen met de kleuters rond te wandelen en hen attent te maken op de kleuren van de hallen. Nadien kan je hen volgende vragen stellen (*voortbouwen op de mogelijkheden*):

- Waar was de rode hal?
- Kunnen jullie hier naartoe?
- Waar is de blauwe hal?
- ...

In deze hallen laat je ook kort zien wat de opdracht is per hal, je vertelt en doet voor wat de kleuters later moeten doen (**voortbouwen op de mogelijkheden**).

Je laat de kleuters ook het geluidssignaal verkennen, dit kan je doen door de kleuters vrij rond te laten wandelen en wanneer het geluidssignaal klinkt ze zo snel mogelijk te laten verzamelen.

Als dit signaal klinkt, moeten ze stoppen met de opdracht en gaan zitten op de grond. Vervolgens krijgen ze één cijfer van de code. Als ze de code hebben gekregen krijgen ze de opdracht om op te ruimen. Hierna schuiven ze door naar de volgende kleur (rechts van deze kleur) die er op hun codekaart staat (**voortbouwen op de mogelijkheden**).

De materialen liggen klaar in elke hal, zodat de kleuters hier meteen mee aan de slag kunnen. De materialen bevinden zich in een kist of bak en worden hier ook nadien terug in opgeruimd (**voortbouwen op de mogelijkheden**).

Als alle kleuters klaar zijn kom je weer samen om de codes te bespreken.

KERN:

Uitleg per verwerkingsopdracht

- Hal 1: INKOM (bruin)

De kleuters krijgen een bak met instrumenten. De kleuters zullen de instrumenten gaan koppelen aan de werken. Welk instrument hoor ik of voel ik bij deze werken. Als ze het instrument hebben kunnen koppelen leggen ze dit instrument in de buurt van het werk waarvoor ze kozen. Als de juf langskomt mogen ze hun keuze mondeling verduidelijken. Hierna krijgen ze één cijfer van de code.

MUgr4 **Overall muzische mogelijkheden zien en benutten**

- 2.5-6j Open staan voor muzische kansen in de omgeving - onder stimulans van anderen zich muzisch uiten

MUge2 **De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren**

- Muziek > Klankkleur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - sfeer en karakter, typische klanken en geluiden uit de omgeving
 - opvallende muzikale tegenstellingen: man-vrouw, stem - instrument ...

MUva3 **De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen**

- Muziek > Muziekspel > 2.5-8j Een muziekspel spelen onder begeleiding (en met ondersteuning) - spontaan spelen met stem, geluid, instrumenten, materialen ... (individueel of in groep) - actief meedoen bij een speellied (met of zonder begeleiding)

IVoz1 **Initiatief nemen. Een eigen idee, beweging, project of activiteit enthousiast en volhardend vorm en inhoud geven**

- Hal 2: WOONKAMER (blauw)

De kleuters krijgen een gelamineerd blad met verschillende details van de verschillende werken in deze hal. Ze kruisen met behulp van een stift aan welke details ze al hebben gevonden. Er blijft 1 detail over dat ze niet kunnen vinden in deze ruimte. Als ze deze hebben gevonden, krijgen ze één cijfer van de code.

 MZzo1 Gericht en intens waarnemen met de zintuigen

- Zien

- Hal 3: ATELIER (paars)

De kleuters krijgen de opdracht om zich te focussen op het werk van de woonkamer. Ze gaan de koppeling maken met hun eigen huis/ woonkamer. De spreekknop vraagt hen gericht te kijken naar verschillende elementen in huis. Hebben jullie thuis ook klompen, een kachel, een zetel, een tafel, ... Wat is er dan anders? Ze krijgen dan de opdracht om zelf een poppenhuis in te richten met verschillend meubilair. Hierbij proberen ze vooral hun eigen huis na te maken. Als ze aan de juf kunnen vertellen hoe ze dit hebben ingericht krijgen ze één cijfer van de code.

 SEgb1 Gevoelens en behoeften bij zichzelf en anderen beleven, aanvaarden, herkennen en in taal uitdrukken

- 6-12j Met voorbeelden uit de eigen leefwereld illustreren dat gedrag en gevoelens situatiegebonden zijn

- Hal 4: SLAAPKAMER 1 (rood)

De kleuters werken in deze hal per twee, ze dragen dezelfde kleur kleding om te laten zien dat ze een duo zijn. Hierna splitsen ze op, de ene kleuter doet de houding/emotie na van het werk en de andere kleuter staat hiertegenover. Hij of zij tekent deze kleuter dan na.

Of

De kleuters kunnen aan de slag gaan met spiegels. Ze kijken naar een werk en kiezen er één uit. Ze doen de emotie na die ze voelen bij het werk. Ze kijken in de spiegel naar zichzelf en proberen zichzelf te tekenen met deze emotie. Hierna kunnen ze deze nog in de klas gebruiken om eventueel emoties aan te geven.

 SEgb1 Gevoelens en behoeften bij zichzelf en anderen beleven, aanvaarden, herkennen en in taal uitdrukken

- 2.5-12j De basisemoties ontdekken in de eigen lichaamsexpressie en lichaamshouding en deze op een eenvoudige wijze uitdrukken - lichaamstaal die emoties uitdrukt herkennen bij zichzelf en de ander - taal geven aan (de gradatie) van deze emoties

- Hal 5: SLAAPKAMER 2 (groen)

De kleuters krijgen in de hal een grabbelbak en foto's van de werken die er ophangen. De kleuters mogen de prenten op de grond leggen en in de grabbelbak grabbelen. In deze grabbelbak zitten verschillende stenen. De kleuters mogen de stenen die ze hebben betast koppelen aan de prenten

en deze stenen hier dan vervolgens op leggen. Als de kleuters de foto's hebben kunnen linken met stenen krijgen ze één cijfer van de code.

MZzo1 **Gericht en intens waarnemen met de zintuigen**

- Voelen
- 2.5-12j Ervaringen opdoen met intens waarnemen met alle zintuigen - waarnemen met een toenemende aandacht voor zowel details als het geheel - een waarnemingsgeheugen ontwikkelen

- Hal 6: SLAAPKAMER 3 (geel)

De kleuters krijgen in deze hal een bakje met verschillende kleurenkaarten. De kleuters nemen de kaarten en gaan op zoek naar deze kleur in het schilderij. Als ze de kleuren hebben gevonden, leggen ze deze op de grond onder het werk. Als de juf langskomt mogen de kleuters vertellen welke kleuren ze hebben gekoppeld bij welke werken, vervolgens krijgen ze één cijfer van de code.

MZzo1 **Gericht en intens waarnemen met de zintuigen**

- Zien
- 4-6j Genuanceerder uitdrukken wat men heeft waargenomen

MUge2 **De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren**

- Beeld > Kleur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - kleuren en kleurnuances
 - hoofdkleuren: geel, rood en blauw
 - kleuren: rood, oranje, geel, groen, blauw, paars, wit en zwart, grijs en bruin
 - kleuren mengen

Codes voor de hallen met kaartje:

HAL 1 Inkomhal	HAL 2 Woonkamer	HAL 3 Atelier	HAL 4 Slaapkamer emoties	HAL 5 Slaapkamer Gesteente	HAL 6 Slaapkamer Vroeger nu

SLOT

Als alle kleuters de codes hebben gekregen voor hun opdracht, en dus alle opdrachten hebben gedaan. Komen ze samen om te bekijken of alle andere groepen dezelfde cijfers zijn bekomen.

De kleuters mogen dan proberen om de code in te geven bij de kluis (**voortbouwen op de mogelijkheden**). Als de kluis opent, zien ze dat er een puzzelstuk in zit. Dit is het puzzelstuk dat in de klas ontbrak.

Ze puzzelen het werk van de klas nog eens en voegen het laatste stukje eraan toe. Ze krijgen dan de opdracht om dit werk te gaan zoeken in het museum. Vervolgens doen we een beschouwend gesprek (zie volgend fiche).

5. Tips

- Splits de klas op in 6 groepjes.
- Print de codes af zodat je deze altijd bij de hand hebt.

Lesfiche 3: Beschouwen 'Bloei van de gagel' – Emile Van Doren

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Klassikaal
- Deze beschouwing gebeurt in het museum bij het kunstwerk: 'Bloei van de Gagel' van Emile Van Doren.

2. Doelen

MUgr1

De wereld open benaderen met aandacht voor en goesting in het kunstzinnige, de verbeelding, de creativiteit en het esthetische

- 2.5-6j Het kunstzinnige in de omgeving onbevangen exploreren - verwonderd zijn door en plezier beleven aan kunst - ervaren dat smaken verschillen

MUge2

De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren

- Beeld > Compositie > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - de ordening van objecten in een vlak (op, onder, naast ...) of in de ruimte
 - vol en leeg
 - patroon door herhaling
- Beeld > Textuur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van verschillende texturen : hard, zacht, ruw, glad, harig, stekelig, blinkend ...
- Beeld > Kleur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - kleuren en kleurnuances
 - hoofdkleuren: geel, rood en blauw
 - kleuren: rood, oranje, geel, groen, blauw, paars, wit en zwart, grijs en bruin
 - kleuren mengen
- Beeld > Vorm > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - eenvoudige vormen
 - grootte en vormsoort: schijf, vierkant, hoek, driehoek, bol, blok, rolvorm
 - vormkenmerken: spits, hoekig, lang, dun, groot, klein ...
 - van eenvoudige figuren voorgesteld door omtreklijn, vlakken en volumes
 - eenvoudige patronen
- Beeld > Lijn > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - gebruik van lijnen en punten in de eigen omgeving
 - verschillende soorten punten en lijnen
- Beeld > Ruimte > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - ordeningen in de ruimte
 - ruimtelijke relaties tussen objecten in een beeldend werk
 - ruimtelijk werk (volumes), bouwen
 - plaatsing van figuren op het werkvlak
- Beeld > Licht > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van: • licht, donker en schaduw • lichte en donkere tinten • lichtbron

MUva2

Gericht beschouwen van beelden, muziek, dans en drama met oog voor de muzische bouwstenen, werkvormen en vormgevingsmiddelen

- Beeld

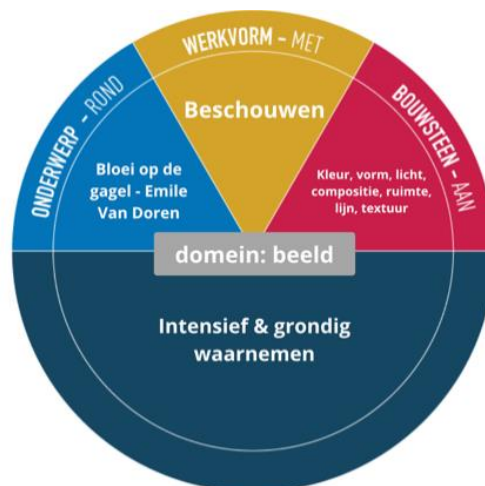
IVoc1

Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren

- 2.5-12j Zich onbevangen en spontaan openstellen voor het nieuwe - zich laten inpalmen door verrassende dingen rondom hen - zich in het verkennen en beoordelen van nieuwe dingen niet laten leiden door clichés en vooroordelen

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters zijn bereid het kunstzinnige in de omgeving (een kunstwerk) onbevangen te exploreren, zich hierover te verwonderen en plezier te beleven aan kunst. Ze ervaren hierbij aan de hand van dit beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Bloei van de gagel' van Emile Van Doren dat smaken verschillen.
- De kleuters kunnen de muzische bouwstenen (compositie, textuur, kleur, vorm, lijn, ruimte, licht) beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren tijdens dit beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Bloei van de gagel' van Emile Van Doren.
- De kleuters kunnen beeldend werk gericht beschouwen met oog voor de muzische bouwstenen, werkvormen en vormgevingsmiddelen tijdens dit beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Bloei van de gagel' van Emile Van Doren.
- De kleuters zijn bereid zich open te stellen voor het nieuwe, zich te laten inpalmen door verrassende dingen rondom hen, zich in het verkennen en beoordelen van nieuwe dingen niet laten leiden door clichés en vooroordelen tijdens dit beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Bloei van de gagel' van Emile Van Doren.

4. Benodigheden/bijlagen

- Vertelstok
- (Het schilderij zelf)

5. Verloop

Verzamel de kleuters en ga zitten rond het schilderij. Maak enkele afspraken om deze beschouwing vlot te laten verlopen: we praten niet door elkaar, enkel als je de vertelstok hebt mag je iets vertellen, ...

Eerste spontane indruk:

De kleuters krijgen even de tijd om het schilderij aandachtig te bekijken (*intens mentale activiteit*). Vervolgens gaan we verder met een roetsj. In deze roetsj delen ze hun eerste indruk, hetgeen waar ze als eerst aan denken als ze het schilderij zien (*intens mentale activiteit + vrij kleuterinitiatief*).

Eventuele prikkels/activeringen:

- Wat zag jij als eerst? (*Hoofd: intens mentale activiteit*)

- Waar dacht je als eerste aan bij het zien van het schilderij? (Hoofd: intens mentale activiteit)
- Of kwam er misschien plots een heel blij, verdrietig, ... gevoel naar boven bij je? (Hoofd: intens mentale activiteit)
- ...

Gericht waarnemen:

De kleuters hebben al hun eerste bedenkingen gedeeld over het schilderij (voortbouwen op mogelijkheden). Nu zullen we ons verdiepen door gericht waar te nemen en kunnen de kleuters het schilderij beschrijven (voortbouwen op mogelijkheden). Ze verwoorden wat ze zien zoals de kleuren, vormen, ... (voortbouwen op mogelijkheden)

“Jullie mogen eens vertellen wat je allemaal ziet als je kijkt naar het schilderij. Kijk maar eens goed.”

Stimulerende prikkels/vragen:

- Welke kleuren zie je? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Zijn dit donkere of lichte kleuren? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Welke vormen zie je? Zijn het cirkels, lijnen, stippen, ...? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Zijn de lijnen recht, gegolfd, hoekig, zigzag, vloeiend, dik, dun, rafelig, ...? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Zie je een lichtpunt zoals de zon, een lamp, ... of is het eerder donker? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Waar zie je dit lichtpunt? Kom het maar eens aanwijzen. (Handen -> bewegingsactiviteit)
- Staan er bepaalde dingen centraal/in het midden van het schilderij? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Is het schilderij redelijk leeg of juist heel erg vol? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Zijn er bepaalde patronen of vormen die vaker terugkomen in het schilderij? (Hoofd -> intens mentale activiteit)
- Maakt dit schilderij je blij, droevig, boos, ...? (Hart)
- Wat zou je horen als je daar stond in het schilderij?
- ...

Analyse - stap in het schilderij:

De kleuters hebben het schilderij mogen beschrijven aan de hand van hetgeen dat ze kunnen waarnemen (voortbouwen op mogelijkheden). Nu zullen ze zich verdiepen door verder te associëren over wat er nog allemaal speelt in/rond het schilderij. Ze mogen zichzelf in het schilderij plaatsen en bedenken wat ze allemaal zouden kunnen zien (intens mentale activiteit).

“Jullie hebben al heel goed benoemd wat dat jullie hebben gezien. Amai, zoveel kleuren en vormen. Maar wij vragen ons eigenlijk een beetje af wat er nog allemaal zou kunnen zijn in het schilderij. Misschien kunnen we ons zelf in het schilderij toveren zodat we zien wat er nog allemaal is of welke geluiden we kunnen horen.”

Stimulerende prikkels/vragen (hoofd: intens mentale activiteit):

- Stel jezelf voor dat jij in het schilderij stond, wat zou je voelen?
- Zouden er nog andere mensen zijn? Of dieren? Welke zou je zien?
- En als je naar de grond kijkt?
- Hoe zou het weer zijn? Waarom denk je dat? Waaraan zie je dat?
- Hoe zou jij op die plek beland zijn? Waarom zou je daar naartoe zijn gegaan?

- Wat zou er achter de struiken in de verte zijn?
- ...

Reflectie/verwerking:

De kleuters denken na over wat ze nu eigenlijk van het schilderij vinden nadat ze het grondig hebben waargenomen (*intens mentale activiteit + voortbouwen op mogelijkheden*). Ze formuleren een eigen mening aan de hand van prikkels/vragen die de juffen stellen (*vrij kleuterinitiatief*).

“We hebben al heel goed gekeken naar het schilderij. Jullie hebben ook al veel verteld over wat er nog allemaal te zien zou kunnen zijn in het schilderij.”

Stimulerende prikkels/vragen:

- Zou je het schilderij op je kamer hangen? (*Hart + hoofd -> intens mentale activiteit*)
- Waarom wel/niet? (*Hart + hoofd -> intens mentale activiteit*)
- Wat zou je willen vragen aan de kunstenaar (Emile Van Doren)? (*Hart + hoofd*)
- Wat denk je dat de kunstenaar voelde toen hij/zij dit schilderij maakte? (*Hart + hoofd*)
- Als je iets zou kunnen veranderen aan het schilderij wat zou je anders doen? (*Hart + hoofd*)
- Wat zou je willen vragen aan de personages? (*Hart + hoofd*)
- ...

Gradatie (*voortbouwen op mogelijkheden*): Via prikkels begeleid je de kinderen bij het beschouwen, maar kan je ze ook uitdagen verder te redeneren en hun gedachten/ideeën grondiger uit te leggen en er verder over na te denken.

Variatie: Tijdens het beschouwen komen er verschillende bouwstenen aan bod, het kan dus verschillende richtingen uitgaan, bepaalde bouwstenen kunnen uitgebreider aan bod komen dan andere, ...

6. Tips

- Maak op voorhand goede afspraken zodat iedereen op een respectvolle manier zijn/haar mening mag geven zonder onderbreking of kritiek.
- Stimuleer een open houding en nieuwsgierigheid!
- Geef zelf het goede voorbeeld door actief te luisteren en neutraal te blijven.
- Stimuleer interactie en verdieping (uitdagen om vanuit een ander perspectief te kijken).
- Vat regelmatig samen wat de kinderen vertellen en ga vanuit hier weer verder door prikkels te geven.
- Zorg dat alle kinderen de kans krijgen om te spreken en stuur bij als iemand te veel de bovenhand neemt.

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Werkvorm: Klassikaal
- Deze beschouwing gebeurt in het museum bij het kunstwerk: 'Zicht op de Molenvijver' van Joseph Coosemans. De kleuters hebben net reeds een uitgebreid beschouwend gesprek gevoerd klassikaal, nu beschouwen we dit werk a.d.h.v. VTS.

2. Doelen

Beschouwen

 IVoc1 Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren

- 2.5-12j Zich onbevangen en spontaan openstellen voor het nieuwe - zich laten inpalmen door verrassende dingen rondom hen - zich in het verkennen en beoordelen van nieuwe dingen niet laten leiden door clichés en vooroordelen

 MUgr1 De wereld open benaderen met aandacht voor en goesting in het kunstzinnige, de verbeelding, de creativiteit en het esthetische

- 2.5-6j Het kunstzinnige in de omgeving onbevangen exploreren - verwonderd zijn door en plezier beleven aan kunst - ervaren dat smaken verschillen

 MUge2 De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren

- Beeld > Compositie > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - de ordening van objecten in een vlak (op, onder, naast ...) of in de ruimte
 - vol en leeg
 - patroon door herhaling
- Beeld > Textuur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van verschillende texturen : hard, zacht, ruw, glad, harig, stekelig, blinkend ...
- Beeld > Kleur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - kleuren en kleurnuances
 - hoofdkleuren: geel, rood en blauw
 - kleuren: rood, oranje, geel, groen, blauw, paars, wit en zwart, grijs en bruin
 - kleuren mengen
- Beeld > Vorm > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - eenvoudige vormen
 - grootte en vormsoort: schijf, vierkant, hoek, driehoek, bol, blok, rolvorm
 - vormkenmerken: spits, hoekig, lang, dun, groot, klein ...
 - van eenvoudige figuren voorgesteld door omtreklijn, vlakken en volumes
 - eenvoudige patronen
- Beeld > Lijn > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - gebruik van lijnen en punten in de eigen omgeving
 - verschillende soorten punten en lijnen
- Beeld > Ruimte > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - ordeningen in de ruimte
 - ruimtelijke relaties tussen objecten in een beeldend werk
 - ruimtelijk werk (volumes), bouwen

- plaatsing van figuren op het werkvlak

- Beeld > Licht > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van: • licht, donker en schaduw • lichte en donkere tinten • lichtbron

MUva2

Gericht beschouwen van beelden, muziek, dans en drama met oog voor de muzische bouwstenen, werkvormen en vormgevingsmiddelen

- Beeld

De tocht

OWru6

Kaartbegrip, oriëntatie- en kaartvaardigheid ontwikkelen

- Algemene oriëntatie- en kaartvaardigheid > 2.5-7j Vertrouwde plaatsen en voorwerpen op een afbeelding, foto of 3D-voorstelling herkennen

OWru7

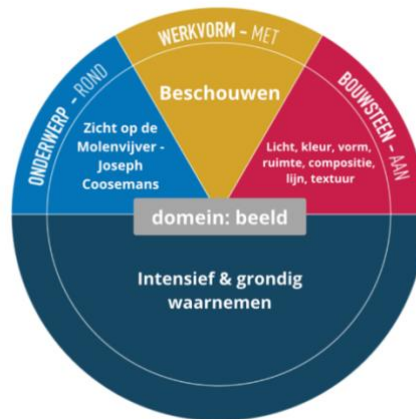
Als vaardige voetganger of fietser de verkeersregels kennen en toepassen en de veiligheid van verkeerssituaties in de omgeving inschatten

- 2.5-12j De verkeersregels en aanwijzingen van een gezagsdragende figuur begrijpen en correct naleven
- 4-7j Elementaire verkeersregels onder begeleiding toepassen - veilig oversteken onder begeleiding
- 4-12j Zich ervan bewust worden dat het verkeer risico's inhoudt en daarom als weggebruiker preventief kiezen voor een veilige uitrusting en veilig gedrag in het verkeer

3. Concrete doelen (SMART)

Beschouwen

- De kleuters zijn bereid het kunstzinnige in de omgeving (een kunstwerk) onbevangen te exploreren, verwonderd te zijn door en plezier te beleven aan kunst. Ze ervaren hierbij aan de hand van dit kort beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Zicht op de Molenvijver' van Joseph Coosemans dat smaken verschillen.
- De kleuters kunnen de muzische bouwstenen (compositie, textuur, kleur, vorm, lijn, ruimte, licht) beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren tijdens dit kort beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Zicht op de Molenvijver' van Joseph Coosemans.
- De kleuters kunnen beeldend werk gericht beschouwen met oog voor de muzische bouwstenen, werkvormen en vormgevingsmiddelen tijdens dit beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Zicht op de Molenvijver' van Joseph Coosemans.
- De kleuters zijn bereid zich open te stellen voor het nieuwe, zich te laten inpalmen door verrassende dingen rondom hen, zich in het verkennen en beoordelen van nieuwe dingen niet laten leiden door clichés en vooroordelen tijdens dit kort beschouwend gesprek over het kunstwerk: 'Zicht op de Molenvijver' van Joseph Coosemans.

De tocht

- De kleuters ontwikkelen kaartbegrip door vertrouwde plaatsen en voorwerpen/elementen op foto's van de routekaart waar te nemen en zo een route te volgen.
- De kleuters begrijpen de verkeersregels en aanwijzingen van de leerkracht en leven de afspraken na. Ze steken onderweg veilig over onder begeleiding, dragen fluovesten als veilige uitrusting, wandelen aan de linkerkant van de weg en als het kan op de berm.

4. Benodigheden/bijlagen

- Beschouwen met VTS: vertelstok, (het schilderij zelf)
- Voor de tocht: bolderkar met materialen voor komend aanbod, fluovesten, routekaart met foto's, brief

5. Verloop

Kort beschouwen a.d.h.v. VTS

VISUAL THINKING STRATEGIES

VTS bestaat uit drie open vragen:

Wat gebeurt er in deze afbeelding?

Waarom zie je dat?
Wat zie je waardoor je dat zegt?

Wat kunnen we nog meer ontdekken?

Je stelt de 3 vragen in het kader hierlangs cyclisch en maakt gebruik van de vertelstok tijdens het gesprek: Wat gebeurt er/zie je in dit schilderij? Waaraan zie je dat? / Wat zie je waardoor je dat zegt? Wat kunnen we nog meer ontdekken/zien in dit schilderij?

Koppeling met het vorig beschouwde werk van Emile:

- Zou Joseph Coosemans, de kunstenaar van dit schilderij, dezelfde plek geschilderd hebben als Emile heeft geschilderd? (Wijs de 2 kunstwerken aan terwijl je deze vraag stelt.) Waaraan zie je dat? Waar zie je dat in beide schilderijen?

➔ Bv. water, gras, heuvels, daglicht, struiken, ...

- Wat is hetzelfde als bij het schilderij van Emile hierlangs?
- Wat is er anders dan bij het schilderij van Emile hierlangs?

➔ Bv. de koeien, de kerk & gebouwen in de verte, het stukje hout, de boer

- ...

Vervolg: overgang a.d.h.v. kunstenaarsspullen & gebruikt materiaal

‘Hebben beide kunstenaars met hetzelfde materialen gewerkt? Zijn beide kunstwerken geschilderd? Hmm, hun kunstwerken staan hier, wie kan er ook hun kunstenaarsspullen vinden in dit atelier?’

De groep verplaatst zich naar het hoekje in het atelier waar deze spullen tentoongesteld worden.

‘Wat zien jullie allemaal? Wat herkennen jullie?’ *Alle materialen worden aangehaald. Als leerkracht benoem je deze met de juiste termen: schildersezel, kwasten en penselen, mengpalet, olieverf (& olieverftubes), paletmes, ... Je wijst ze aan wanneer ze vermeld worden. Indien ze niet vermeld worden, wijs je iets aan en vraag je de kleuters of ze dit (her)kennen. Je maakt de koppeling naar de klas: daar hebben de kleuters reeds met olieverf gewerkt.*

Tocht naar de Molenvijver

‘Wat is dit?’ Vervolgens vindt de leerkracht tussen de kunstenaarsspullen een brief & routekaart. ‘Oh, een brief!’ De leerkracht leest de brief voor waarin Joseph Coosemans Emile uitnodigde om de locatie waar hij heeft geschilderd te komen bezichtigen. Hij heeft hiervoor een routekaart bij de brief gestoken. De leerkracht toont de groep de routekaart met foto’s van herkenningspunten.

Voor we vertrekken doet iedereen een fluovest aan voor de veiligheid onderweg & maken we duidelijke afspraken:

- We wandelen per 2 naast elkaar.
- We wandelen telkens aan de linkerkant van de weg, zo ver mogelijk aan de kant.
- We stappen & blijven in de rij. Je blijft tussen de juf vooraan en de bolderkar/andere juf achteraan. *We halen niet in, we lopen niet.*

Vergeet ook zeker niet de bolderkar met het materiaal voor het komende aanbod (staat gevuld klaar) mee te nemen! Ook hierbij kan één of kunnen 2 kleuters je helpen. Enkele kleuters vooraan kunnen dankzij foto’s van herkenningspunten op de aangeduide route de weg wijzen (vrij kleuterinitiatief). Er is ruimte voor verwondering voor het landschap onderweg tijdens de tocht.

Gradatie: Via prikkels begeleid je de kinderen bij het beschouwen, maar kan je ze ook uitdagen verder te redeneren en hun gedachten/ideeën grondiger uit te leggen en er verder over na te denken. Je kan enkele kleuters mentaal uitdagen door ze zelf de routekaart te laten volgen, of fysiek door ze de bolderkar te laten meetrekken.

Variatie: Tijdens het beschouwen komen er verschillende bouwstenen en elementen uit het kunstwerk aan bod, het kan dus verschillende richtingen uitgaan, bepaalde bouwstenen kunnen uitgebreider aan bod komen dan andere, ...

6. Tips

- Raadpleeg best op voorhand onderstaande achtergrondinformatie over het kunstwerk.

Achtergrondinformatie over het kunstwerk

‘Dit schilderij van Joseph Coosemans toont het moerassige landschap van de Molenvijver in 1891. Op de achtergrond zie je het Kempendorp Genk en de ontelbaar vaak geschilderde torenspits van de Sint-Martinuskerk. Op een boogschuit van het museum kan je nog steeds de locatie herkennen.’

<https://www.flemishmastersinsitu.com/nl/locaties/emile-van-dorenmuseum-genk>

Lesfiche 5: Filosofisch gesprek (verwerking)

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Het begeleiden van een filosofisch gesprek kan moeilijk zijn, via deze lesfiche bieden we u een houvast met prikkels & tips.

2. Doelen

TOmn2

Een mondelinge boodschap overbrengen

- Spontaan vertellen (over gevoelens, ervaringen, gedachten, handelingen, verwachtingen)
- 4-7j Allerlei boodschappen overbrengen in een spelsituatie of in andere betekenisvolle situaties binnen de leefwereld:
 - spreken over verlangens en gevoelens als blijheid, angst, verdriet, verwondering
 - beschrijven van voorwerpen, personen, handelingen, acties, ervaringen, gebeurtenissen
 - antwoorden geven op vragen van betekenis, inhoud, bedoeling, mening
 - vragen stellen om informatie, hulp of medewerking te verkrijgen
 - plannen maken, processen beschrijven, problemen bespreken
 - verhalen herformuleren of taaluitingen van personages reproduceren
 - fantaseren en filosoferen

TOmn3

Actief deelnemen aan een gesprek

- Klasgesprek
- 4-7j Gesprekken voeren met leeftijdsgenoten en bekende volwassenen over onderwerpen uit de leefwereld:
 - luisteren naar een uitleg over een gebeurtenis, reageren op een vraag, gedachten verwoorden, een vraag naar informatie stellen ...
 - zich inleven in een rol of een situatie, zelf bedenken wat je wil zeggen, aangeven aan het woord te willen komen, elkaar laten uitspreken, elkaars ideeën waarderen ...

IKlg1

Dieper ingaan op de eigen levensbeschouwelijke en spirituele ontvankelijkheid en groei

- 2.5-12j Existentiële vragen stellen - open filosoferen en theologiseren zonder sluitende antwoorden te verwachten

OWti3

Gebeurtenissen uit het eigen leven en uit de geschiedenis verkennen en in de tijd situeren

- 2.5-12j Belangstelling tonen voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters filosoferen onder begeleiding over het aspect tijd (verleden, heden, toekomst) zonder sluitende antwoorden te verwachten.
- De kleuters delen verbaal hun gedachten met elkaar tijdens het gezamenlijk filosoferen. Ze luisteren naar de anderen, bedenken wat ze zelf willen zeggen, geven aan wanneer ze aan het woord willen komen, laten elkaar uitspreken, ... tijdens dit kringgesprek.

4. Benodigdheden/bijlagen

- Vertelstok, plastieken zakken/folie (om op te zitten)
- Deken
- Bolderkar

- Canvassen
- Potloden

5. Verloop

Organisatie (voortbouwen op mogelijkheden): Het filosofisch gesprek is een klassikale activiteit.

Wanneer aangekomen bij de Molenvijver zoeken we een plekje om ons deken (op het gras) neer te leggen en erop te gaan zitten.

Afspraken (sfeer en relatie):

- We maken gebruik van een vertelstok: degene met de vertelstok is telkens aan het woord (tijdens de afspraken is dat dus de juf). De anderen mogen kort reageren wanneer iemand aan het woord is, maar zorg ervoor dat je de ander altijd laat uitpraten.
- Je mag zwijgen.
- Als je een idee hebt en dat wil delen tijdens het gesprek, geef je dit aan door je hand op te steken.

Opstart filosofisch gesprek – gezamenlijk ervaringsmoment:

Link kunstwerk + waarnemen van de omgeving (nabij de werkelijkheid): Hoe zag het hier vroeger uit, toen deze kunstenaar het landschap hier schilderde? Hoe ziet het er nu uit? Wat is er al veranderd? Wat is er nog steeds, wat is gebeven? ... (eerste-ordevragen: *intens mentale activiteit*) *Er is ruimte voor verwondering voor het landschap van de molenvijver tijdens deze bespreking.*

Centrale filosofische vraag: Hoe zou dit landschap eruit kunnen zien in de toekomst?

Met deze centrale vraag wordt het klassikaal gesprek binnen de onderzoeksgemeenschap (= de klasgroep & leerkracht) opgestart. (Intens mentale activiteit)

Specifieke activeringen voor het filosoferen tijdens het hypothetische gesprek (intens mentale activiteit):

- Maar wat is dat eigenlijk, de toekomst? Wat betekent dat? (Tweede-ordevraag)
- Wat denken jullie dat er hier zal gebeuren in de toekomst waardoor het landschap er anders uit zal zien? Wat zal er gebeuren met de bomen? Wat zal er gebeuren met de vijver?
- ...

Algemene activeringen voor het filosoferen tijdens het hypothetische gesprek (intens mentale activiteit):

- Waarom denk je dat?
- Wie zou daar invloed op hebben?
- Wat zou de reden daarvoor zijn?
- Hoe zou dat komen?
- Wat zouden daarvan de gevolgen kunnen zijn?
- Denkt iemand daar anders over?
- Wie is het daar mee eens? Wie oneens?
- Wie begrijpt dat?
- Betekent wat je nu zegt dat...?
- Wat heeft dat te maken met...?
- Waarom is/vind je dat belangrijk?
- Wat zou nog mogelijk zijn? Wat zou nog kunnen?

• ...

Als leerkracht heb je een open, niet-veroordelende en onwetende (!) houding. Er is niet één antwoord, er is geen fout antwoord, alles is mogelijk. Probeer structuur te brengen in het gesprek met de vertelstok, paraphraseer wat kleuters vertellen, vat samen en toets af of wat je denkt begrepen te hebben ook effectief is wat een kleuter bedoelt en probeert over te brengen. Verbindt de antwoorden van kleuters door onderlinge gelijkenissen en verschillen duidelijk te benoemen tijdens het gesprek.

Verwerkingsopdracht: Iedereen krijgt nu een eigen canvas en mag zijn/haar gekozen ideeën voor het landschap van de Molenvijver in de toekomst schetsen met potlood (bewegingsactiviteit).

Gradatie (voortbouwen op mogelijkheden): Via prikkels begeleid je de kinderen in hun filosofisch denken, maar kan je ze ook uitdagen verder te redeneren en hun gedachten/ideeën grondiger uit te leggen en er verder over na te denken.

Variatie: Eindeloze gedachten en ideeën zijn mogelijk, waardoor de variatie in bedachte landschappen enorm groot is (of ook juist gelijkaardig kan zijn). Je stelt open vragen (met als afbakening het onderwerp, de centrale vraag) waarbij veel antwoorden mogelijk zijn.

Locatie Molenvijver

Uitzicht voor het gesprek en de vergelijking

Vanaf de oversteekplaats van het museum recht over naar de molenvijver (volg de groene lijn op de grond). Hierna zie je de schildersezels, rechts hiervan wandel je enkele meters verder over het pad.

6. Tips: 5 grondregels van het filosoferen

- Neem als leerkracht afstand van kennisautoriteit.
- Elke mening of gedachte is mogelijk!
- Laat verwondering en twijfel toe.
- Kies voor een centrale vraag om het filosoferen af te bakenen.
- Stimuleer kinderen hun gedachten uit te leggen en te beargumenteren, om er diepgang in te brengen en argumentatie uit te lokken.

Lesfiche 6: Creatieve eindopdracht

1. Beginsituatie

- Doelgroep: Oudste kleuters
- Tijdens de verwerking van het filosofisch gesprek maakten de kleuters reeds een schets, die de basis/inspiratie voor deze creatieve eindopdracht binnen het groot muzisch proces is.

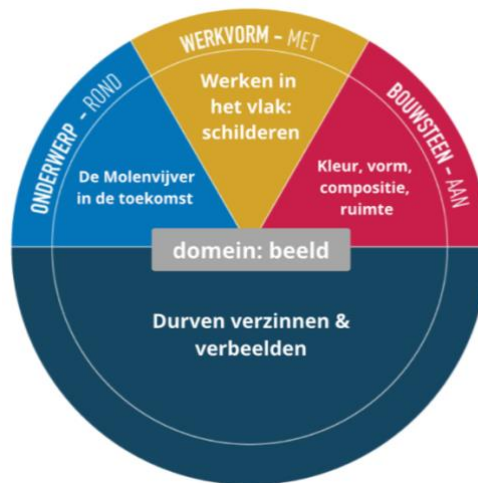
2. Doelen

- **MUgr2** **Durven fantaseren en verbeelden**
- 2.5-6j Plezier beleven aan verzonnen situaties - de werkelijkheid speels benaderen en opgaan in de eigen fantasie
- **MUge2** **De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren**
- Beeld > Ruimte > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - ordeningen in de ruimte
 - ruimtelijke relaties tussen objecten in een beeldend werk
 - ruimtelijk werk (volumes), bouwen
 - plaatsing van figuren op het werkvlak
 - Beeld > Compositie > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - de ordening van objecten in een vlak (op, onder, naast ...) of in de ruimte
 - vol en leeg
 - patroon door herhaling
 - Beeld > Vorm > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - eenvoudige vormen
 - grootte en vormsoort: schijf, vierkant, hoek, driehoek, bol, blok, rolvorm
 - vormkenmerken: spits, hoekig, lang, dun, groot, klein ...
 - van eenvoudige figuren voorgesteld door omtreklijn, vlakken en volumes
 - eenvoudige patronen
 - Beeld > Kleur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - kleuren en kleurnuances
 - hoofdkleuren: geel, rood en blauw
 - kleuren: rood, oranje, geel, groen, blauw, paars, wit en zwart, grijs en bruin
 - kleuren mengen
- **MUva3** **De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen**
- Beeld > Schilderen > 2.5-5j Exploreren en experimenteren met het schilderen met verschillende materialen
- **IVoc1** **Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren**
- 2.5-12j Nieuwe ervaringen met anderen delen

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen door middel van hun idee van de toekomst de werkelijkheid speels gaan benaderen en hier hun eigen fantasie gebruiken om dit idee vorm te geven.
- De kleuters kunnen door middel van hun idee dat ze voor ogen hebben rekening houden met de verschillende vormen die ze gebruiken voor evt. bomen, wolken, gras, dieren, ... Tegelijk zullen ze ook rekening houden met de compositie waar plaats ik alles zodat alles te zien is in mijn werk. De kleuters zouden eventueel ook kunnen gaan overlappen (gradatie). Ook zullen ze verschillende kleuren kunnen gebruiken en deze kleuren mengen op hun eigen pallet.
- De kleuters zullen door middel van deze activiteit bezig zijn met een nieuw materiaal dat ze al eerder hebben geëxploreerd.

- De kleuters kunnen nadien, na het verven in gesprek gaan met elkaar over de dingen die ze hebben ervaren, bevindingen, verhalen van hun werk, ...

4. Benodigheden/bijlagen

• Plastieken zakken/folie	• Bolderkar	• Schorten
• Canvassen	• Folie	• Handschoen
• Schildersezels	• Penselen	• Whitespirit
• Olieverf, medium (liquin)	• Potloden	• Glazen potjes
• Mengbord hout		• Ijsstokje

5. Verloop

INLEIDING

Nadat de kleuters bij het filosofisch gesprek hun schets hebben gemaakt van de toekomst in de Molenvijver, mogen ze aan de slag met verf. Verderop in het park, liggen zeilen en schildersezels klaar waar de kleuters kunnen gaan zitten. De kleuters kiezen willekeurig een plekje uit waar er schildersezels staan en leggen hun canvas hierop neer om aan te geven dat dit hun werkplek is (*vrij kleuterinitiatief*).

Als de kleuters hun plek hebben gekozen, neem je de bolderkar bij je. Je vertelt hun dat al het materiaal dat ze nodig hebben daarin ligt en dus het centraal punt is om materialen te komen halen. De materialen die erin liggen zijn namelijk de verf, mengmedium, penselen, glazen potjes met White spirit, doeken, paletmessen, mengpaletten, ... Ze mogen deze om de beurt komen halen als de juf dit aangeeft (*sfeer en relatie*).

KERN

De kleuters krijgen eerst de opdracht om een overall te komen halen en deze zelfstandig aan te doen in de mate van het mogelijke (*vrij kleuterinitiatief + bewegingsactiviteit*). Als ze een overall/schort aan hebben om hun kleding te beschermen, mogen ze gaan zitten (*voortbouwen op mogelijkheden*). Zo heb je een duidelijk overzicht van wie er klaar is.

Hierna verdeel je de groep willekeurig in 4 delen. Je geeft de groep kleuters die je aanduidt om bij jou te komen, de nodige materialen mee:

- Mengpalet
- Een glazen potje White spirit
- Doekjes

- 2 penselen
- 1 paletmes

Als alle kleuters deze basismaterialen hebben gekregen, mogen ze de verf komen halen. Je vertelt aan de kleuters dat ze goed moeten nadenken over de kleuren die ze willen gebruiken (**vrij kleuterinitiatief**). Ook de verf komen ze halen bij de bolderkar, dit gebeurt in dezelfde willekeurige groepjes als hiervoor (**bewegingsactiviteit**). Je laat elk groepje tot bij jou komen samen met hun mengpalet.

Ze nemen wat verf op hun palet en nemen hierna het mengmedium met behulp van een ijsstokje (aangegeven tot waar het mengmedium mag komen). De kleuters gaan hierna zitten en mengen de verf op hun plekje met behulp van hun paletmes (**vrij kleuterinitiatief**). Hierna mogen ze aan de slag gaan en beginnen ze met het schilderen van hun idee van een landschap van de Molenvijver in de toekomst op hun canvas (**intens mentale activiteit + bewegingsactiviteit**). Dit is iets wat ze zelf hebben verzonnen en zich verbeelden met hun fantasie (**vrij kleuterinitiatief**).

Je vertelt de kleuters ook dat als ze nog wat verf nodig hebben, ze deze altijd mogen bijhalen aan het centraal punt (de bolderkar).

Als de kleuters klaar zijn doen ze plasticfolie over hun werk, om deze te beschermen en leggen deze bij of in de bolderkar (**vrij kleuterinitiatief + voortbouwen op mogelijkheden**). De kleuters mogen hierna hun materialen schoonmaken met de White spirit en doeken (**bewegingsactiviteit**). Ze brengen de propere materialen terug bij de bolderkar. De schorten houden ze nog even aan. Ze mogen zo vrij gaan spelen met wat materialen die er voorzien worden (**voortbouwen op mogelijkheden**).

SLOT

Als iedereen klaar is, nemen we de werken er terug bij. De kleuters gaan dan in een kring zitten op het deken om de werken van de anderen te bekijken en bespreken (**sfeer en relatie**).

Eventuele prikkels/vragen om hierover in gesprek te gaan (**intens mentale activiteit**):

- Hoe zie jij de toekomst?
- Welke elementen komen er overeen?
- Heeft er iemand iets geschilderd wat jij niet/ ook in de toekomst ziet?
- Hoe ben je te werk gegaan?
- Welke kleuren heb je eerst gebruikt?
- Vond je het moeilijk om met de verf aan de slag te gaan?
- Zou je het nog eens doen?
- Wat heb je geleerd?
- Wat vond je fijn/minder fijn?
- Hoe heb je het aangepakt?
- Ben je tevreden over je werk?
- Wat vond je moeilijk
-

Gradatie (**voortbouwen op mogelijkheden**):

- De kleuters gebruiken dikke borstels (↓).
- De kleuters gebruiken overlapping in hun werk (↑).
- De kleuters kiezen moeilijkere composities (↑).
- De kleuters mengen hun verf om een nieuwe kleur te krijgen (↑).
- De kleuters werken gedetailleerd (↑).

Variatie: De kleuters kunnen ook lijnzaadolie gebruiken als medium. Dit geeft een ander effect, maar dit vertraagt de droogtijd

Locatie Molenvijver

Vanaf de oversteekplaats van het museum recht over naar de molenvijver (volg de groene streep op de grond). Hierna zie je de schildersezels als herkenningspunt.

6. Tips

- Zorg dat de White spirit al klaarligt in kleine glazen potjes zodat de kleuters deze kunnen gebruiken.
- Verdeel de groep zodat het organisatorisch beter verloopt, en het niet te druk wordt bij het centraal punt.
- Laat de kleuters niet te dicht op elkaar werken.
- Baken het terrein af waar de kleuters mogen spelen met behulp van kegels bijvoorbeeld.
- Zorg ervoor dat de kleuters goed weten dat er chemische producten worden gebruikt en dat ze hier met voldoende veiligheid mee aan de slag gaan.
- Vind je geen schorten met lange mouwen, neem dan overalls! Vraag dan ook aan de ouders om de kleuters kleren aan te doen die vuil mogen worden.

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- De kleuters zullen in het museum kort het werk beschouwen aan de hand van een VTS. Hierna gaan ze er dieper op in, in de klas.

2. Doelen

- 🎵 **MUgr2** **Durven fantaseren en verbeelden**
- 2.5-6j Plezier beleven aan verzonnen situaties - de werkelijkheid speels benaderen en opgaan in de eigen fantasie
- 🎵 **MUge2** **De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren**
- Beeld > Lijn
 - Beeld > Vorm
 - Beeld > Compositie
 - Beeld > Textuur
 - Beeld > Kleur
 - Beeld > Ruimte
 - Beeld > Licht > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van: • licht, donker en schaduw • lichte en donkere tinten • lichtbron
- 🎵 **MUva2** **Gericht beschouwen van beelden, muziek, dans en drama met oog voor de muzische bouwstenen, werkvormen en vormgevingsmiddelen**
- Beeld
 - 2.5-5j Speels en onder begeleiding waarnemen - opvallende elementen in een (kunst)werk waarnemen en zich daarover uitdrukken
 - 5-7j Op een intense manier en onder begeleiding waarnemen - eigenschappen van een (kunst)werk verkennen en erover praten
- 🗨️ **IVoc1** **Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren**
- 2.5-12j Zich onbevangen en spontaan openstellen voor het nieuwe - zich laten inpalmen door verrassende dingen rondom hen - zich in het verkennen en beoordelen van nieuwe dingen niet laten leiden door clichés en vooroordelen

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen plezier beleven in hun eigen fantasie doordat de kleuters zichzelf kunnen herkennen in het werk aan de hand van de kinderen.
- De kleuters kunnen door middel van de VTR de verschillende bouwstenen gaan onderzoeken.
- De kleuters kunnen door middel van de VTR opvallende elementen gaan waarnemen.

4. Benodigdheden/bijlagen

- VTR
- Praatstok

5. Verloop

Kort beschouwen a.d.h.v. VTR

SEE + BEGINNING, MIDDLE, OR END

Kijk aandachtig naar het kunstwerk.

Wat zie je (maak veel observaties)?

Kijk nog eens goed.
Vertel je eigen korte verhaal.
Als dit kunstwerk het einde van een verhaal is wat is er dan aan vooraf gegaan?
Begin bijvoorbeeld met 'Er was eens...'*

Verzin een pakkende titel voor je verhaal.

*Je kan ook kiezen voor:
.Als dit kunstwerk het middenstuk van een verhaal is wat is er dan aan vooraf gegaan en wat gaat er dan nog gebeuren? of
.Als dit kunstwerk het begin van een verhaal is wat gaat er dan nog gebeuren?

- De bomen
- Nachtelijk deel
- Tranen
- Textuur
- ...

De kleuters komen binnen in het museum nadat we terugkeren van de Molenvijver. De kleuters zullen zien dat het museum donker is, er schijnt een spot enkel op een bepaald werk, namelijk die van Simone Reynders. Deze bevindt zich in het atelier (de paarse hal).

De kleuters komen voor het werk zitten. We beginnen met het werk te observeren. We kijken naar de details en de verschillende dingen die de kleuters opmerken. We maken veel observaties (**voortbouwen op de mogelijkheden**). Als de kleuters iets willen vertellen, krijgen ze de praatstok om zo structuur te krijgen in het gesprek. We gaan (mogelijks) in gesprek over:

- De kinderen die ze kunnen herkennen
- De wolf die tussen de bomen staat

Als we de verschillende details grondig hebben besproken, beginnen we met het vragen van de VTR. We vragen aan de kleuters “*Als dit kunstwerk het begin van een verhaal zou zijn wat zou er dan nog gaan gebeuren?*”

➔ Ingaan op de kleuters

De kleuters vertellen als ze de praatstok vasthebben wat zij denken dat er zou gebeuren? De kleuters kunnen ook reageren op elkaars verhaal door hun vinger op te steken. Zo kunnen de kleuters hun verhalen, meningen en fantasie beluisteren

We gaan in op de verschillende dingen die de kleuters vertellen. Als we merken dat dit makkelijk verloopt of als je het wat moeilijk wilt maken kan je de vraag omdraaien. Door te vragen “*Als dit kunstwerk het einde van een verhaal is, wat is er dan aan vooraf gegaan?*” De kleuters vertellen als ze de praatstok vasthebben wat zij denken dat er zou gebeuren?

➔ Ingaan op de kleuters

Gradatie:

- Het verhaal in het begin verzinnen (↓).
- Het verhaal op het einde verzinnen (↑).

Variatie: je kan een andere VTR gebruiken voor deze beschouwing (je kan ze online vinden)

6. Tips

- Laat de kleuters vertellen vanuit hun eigen beleving, houdt je eigen interpretaties van het werk weg

Lesfiche 8: Reflectie/afronding

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Elke kleuter individueel.
- Er zijn 2 opties:
 - Dit kan in het museum gedaan worden (in brievenbus steken).
 - Bij tijdsgebrek kan dit ook achteraf in de klas (opsturen).

2. Doelen

IVoc4

Alleen en met anderen kritisch reflecteren op ervaringen en bevindingen en daaruit leren

- 4-6j Zijn aanpak van een taak illustreren - wanneer men ertoe wordt uitgenodigd op zoek gaan naar wat fout liep - onder begeleiding reflecteren op ervaringen en bevindingen - één of twee aangereikte criteria gebruiken bij het beoordelen van ervaringen en bevindingen

TOsn3

Een schriftelijke boodschap overbrengen

- Zich expressief uiten (over gevoelens, gedachten, meningen, fantasieën)
- 4-7j Eigen boodschappen in een schriftelijke neerslag vastleggen met een combinatie van beeldende elementen, letterachtige vormen en/of letters, invented spelling

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen kritisch reflecteren op het museumbezoek en de ervaringen die ze hier opdeden tijdens het schrijven (of tekenen) van een brief voor Emile Van Doren.
- De kleuters kunnen een eigen boodschap schriftelijk vastleggen/overbrengen door een combinatie van beeldende elementen, letterachtige vormen en/of letters, invented spelling, ... te gebruiken/tekenen tijdens het schrijven (of tekenen) van een brief voor Emile Van Doren.

4. Benodigdheden/bijlagen

- (Kleur)potloden
- A4-papier, enveloppen
- Brievenbus

5. Verloop

De reflectie doen we aansluitend aan het museumbezoek. Als er tijdsgebrek is kan dit ook achteraf in de klas gebeuren en kan de leerkracht de brieven opsturen of er een foto van maken om door te sturen naar het museum (nabij de werkelijkheid).

Jullie gaan zo dadelijk allemaal een brief schrijven naar Emile Van Doren. In deze brief mogen jullie schrijven/vertellen/tekenen wat jullie van het museumbezoek vonden, wat vond je (niet) leuk, wat je hebt geleerd, ... Jullie mogen dus zelf kiezen wat je zeker wil tekenen/schrijven (vrij kleuterinitiatief).

De kleuters krijgen elk een eigen (lege) brief en (kleur)potloden (sfeer en relatie).

De kleuters denken dus vervolgens na over de boodschap die ze willen weergeven en gaan al tekenend/schrijvend aan de slag (bewegingsactiviteit).

Om dit in goede banen te leiden en iedereen op weg te helpen loopt de leerkracht rond om prikkels te geven.

Mogelijke prikkels/vragen (intens mentale activiteit):

- Peilen naar de aanpak:
 - Wat heb je precies gedaan? (Welke stapjes)
 - Ben je tevreden met de weg die je hebt afgelegd?

- Peilen naar het leereffect:
 - Wat heb je ontdekt?
 - Wat lukte goed? Wat minder goed?
 - Wat was nieuw?
 - Wat wil je graag nog eens doen?
- Peilen naar de grondhouding:
 - Was je nieuwsgierig naar wat we gingen doen?
 - Vond je het een beetje spannend om een museum te bezoeken, een eigen kunstwerk te maken, ...?
- Peilen naar beleving:
 - Vond je deze activiteit prettig?
 - Of eerder spannend, moeilijk, vermoeiend, ...?
 - Wat vond je het leukst?
 - Wat wil je nog graag eens doen?

Als je ervoor kiest om de reflectie te doen in het museum, doen de kleuters de brieven die ze gemaakt hebben in de brievenbus. De kleuters zullen een reactie van Emile ontvangen in de klas in de vorm van een filmpje.

Gradatie (*voortbouwen op mogelijkheden*): de kleuters voeren deze activiteit uit op hun eigen niveau (tekenen, gebruik van letters/woorden, ...).

Variatie: er is veel variatie mogelijk in de boodschap, elke kleuter kan namelijk zelf beslissen wat hij/zij tekent/schrijft (wat heb ik onthouden, wat vond ik (niet) leuk, ...).

6. Tips

- Zorg ervoor dat iedere kleuter een eigen blad en werkplek heeft.
- Zie erop toe dat de kleuters elk op hun eigen blad tekenen.
- Stimuleer de kleuters door hen prikkels te geven, stel hen vragen, ... en zet hen vervolgens aan om dit te schrijven/tekenen.

**BUNDEL MET
ACTIVITEITEN
VOOR IN DE KLAS
(ACHTERAF)**

Mogelijke IPE-lijn:

Impressie	Proces	Expressie
➔ Dit hebben jullie al gedaan.		
Vorbereiding op het museumbezoek: - Filmpje Emile Van Doren + puzzel - Experimenteren met olieverf Het museumbezoek zelf (inclusief educatief aanbod over landschapskunstenaars – Emile Van Doren)	KA: - Exploratietocht in eigen schoolomgeving - Terugblik werk: ‘De weerwolf’ GA: - Beeldende activiteit vanuit: ‘De weerwolf’ - Soundscape: geluiden in een landschap (muziek) - Experimenteren met waterverf - Klas ombouwen tot kunstmuseum (inkleden/klaarzetten) Hoeken: (Buiten)atelier/beeldende hoek: landschapskunst maken - Rest v. d. hoeken verrijken Tafelaanbod: - Keuze van de leerkracht/kleuters = iets krachtigs dat aansluit bij het thema	Themadoelen: - De kleuters kunnen zich inleven in de rol van landschapskunstenaar en ervaren wat hij/zij allemaal doet, waar hij/zij inspiratie uit haalt. - De kleuters kunnen zelf beeldend aan de slag gaan en eigen kunstwerken creëren, op deze manier leggen ze ook de vertaling naar hun eigen leefwereld. - De kleuters ervaren dat kunstenaars steeds een boodschap/verhaal proberen over te brengen met hun werk en experimenteren met het overbrengen van eigen boodschappen door beeldend te werk te gaan. ➔ Toonmoment: tentoonstelling van eigen kunstwerken voor ouders/schoolgenoten

Lesfiche 1: exploratietoetocht in de omgeving

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Je deed vooraf een museumbezoek aan het Emile van Dorenmuseum.

2. Doelen (mogelijke doelen)

- **OWru1 Zich bewust worden van de persoonlijke beleving van ruimte en zich daarover uitdrukken**
 - 2.5-7j Ervaren in welke ruimtes men wel of niet graag is en waarom - ervaren en vaststellen hoe mensen een persoonlijke toets willen geven aan een ruimte door schikking, kleur, aanplanting ...
- **OWru7 Als vaardige voetganger of fietser de verkeersregels kennen en toepassen en de veiligheid van verkeerssituaties in de omgeving inschatten**
 - 2.5-12j De verkeersregels en aanwijzingen van een gezagsdragende figuur begrijpen en correct naleven
- **OWna1 De natuur actief opzoeken en waarderen**
 - 2.5-12j Het waardevolle van de natuur ervaren - zich verwonderen over de natuur en er zich over uitdrukken
 - 4-12j Via exploreren meer te weten te komen over de natuur en het milieu
- **IKwn3 Ervaren hoe waarden en normen kunnen verschillen naar gelang de context en de levensbeschouwelijke traditie**
 - 2.5-12j Ervaren dat waarden en normen die mensen hanteren kunnen verschillen

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen door middel van de wandeling ervaren waar zij graag zijn binnen de buiten ruimte, waar ervaar ik rust.
- De kleuters kunnen door middel van de wandeling bewust gaan stilstaan bij de verkeersregels die er gelden bij het wandelen op straat
- De kleuters kunnen door middel van de wandeling zich verwonderen over de natuur, de dingen die ze zien gaan benoemen.
- De kleuters kunnen door middel van de wandeling nieuwe dingen te weten komen door vragen te stellen aan de begeleider.
- De kleuters kunnen door middel van het gesprek (zorgen voor de natuur) ervaren dat iedereen anders kijkt naar het gegeven “afval”.

4. Benodigheden/bijlagen

- Papier
- Schrijf/tekengerief

5. Verloop (mogelijk verloop)

Je verzamelt de kleuters in de kring, je vertelt hun dat jullie op wandeling zullen gaan doorheen de natuur dicht bij de school (**nabij de werkelijkheid**). Je vraagt aan de kleuters wat ze verwachten te zien? Zou het ook een landschap zijn die Emile schilderde? Of zou er hier rondom de school wat anders zijn?

➔ De kleuters maken een tekening van wat ze denken tegen te komen in de schoolomgeving (**intens mentale activiteit + bewegingsactiviteit + vrij kleuterinitiatief**).

Voor je vertrekt doe je de kleuters een fluohesje aan en vertel je hun de afspreken en regels die jij als juf hanteert bij een exploratietoetocht (**sfeer en relatie**).

Eenmaal vertrokken sta je stil bij 3 belangrijke aspecten:

- 1) Je hebt het over wat hen verwonderd in de natuur, je staat stil bij de dingen die de kleuters aangeven en gaat hierover in gesprek. Je kiest zelf of je hiervoor gaat zitten, als je dit in een bos doet, hier foto's van maakt en dit later bespreekt met de kleuters, ... Maar het is wel belangrijk om hierbij stil te staan. Laat de kleuters hier ook stilstaan bij wat ze hebben getekend? Komt het voor tijdens de wandeling?

Mogelijke prikkels (intens mentale activiteit):

- Kijk eens naar deze boom... voel eens aan de schors, hoe voelt dat? (Bewegingsactiviteit)
- Wat denk je: hoe oud zou deze boom zijn? (Aantal ringen vertelt hoe oud een boom is)
- Wat ruik je hier? Ruikt het anders dan op de speelplaats?
- Waarom kruipt dat diertje onder die steen, denk je?
- Wat zou hier hebben gelopen? Zie je pootjes of sporen?
- Wat zie je allemaal in dit stukje natuur?
- Zou Emile hier ook geschilderd hebben als hij hier was?
- Wat hoor je? Is dat het geluid van een dier? Of iets anders?
- ...

- 2) Je staat stil bij de gevoelens die de kleuters hebben en bij de omgeving waarin ze zullen wandelen. Afhankelijk van waar je zult gaan wandelen stel je de prikkels (voortbouwen op mogelijkheden).

Mogelijke prikkels (intens mentale activiteit):

- Voel je je hier fijn? Waarom wel of niet?"
- Zou je hier willen spelen of liever ergens anders?
- Wat maakt dit plekje leuk/minder leuk?
- Is het hier stil of druk? Wat vind je fijner?
- Zou jij hier graag een huisje bouwen? Waarom wel/niet?"
- Kijk eens hoe open het hier is... zie je heel ver? Hoe voelt dat?"
- Voelt het hier groot of klein?"
- Welke kleuren zie je hier? Denk je dat iemand die bloemen expres zo geplant heeft?
- Zie je een bankje, een paadje, een hek? Waarom zou dat daar staan?
- Hoe zou jij dit plekje mooier maken als je het mocht versieren?
- Zou jij hier iets anders zetten? Een hut? Een bruggetje? Wat dan?
- Welke kleur zou jij geven aan deze plek als het jouw tuin was?
- ...

- 3) Je staat stil bij de vervuiling in de omgeving, hoe voelen ze zich daarbij was dit te zien bij Emile? Je laat de kleuters in gesprek gaan, hiervoor ga je best zitten. De kleuters vertellen wat zij ervan vinden en waarom.

Mogelijke prikkels (intens mentale activiteit):

- Wat zie je hier liggen dat niet in de natuur hoort?
- Wie zou dat hier hebben achtergelaten, denk je?
- Wat gebeurt er als niemand dat opruimt?
- Wat voel je als je dit ziet liggen tussen het gras?
- Vind je dit plekje nu nog even mooi als daarnet?
- Zou je hier graag willen spelen? Waarom wel of niet?
- Als Emile hier was, denk je dat hij dit zou schilderen?
- Wat zou hij weglaten of veranderen, denk je?

- ...

Neem het blad waar de kleuters op voorhand dingen op hebben getekend mee tijdens de wandeling. Laat ook elke kleuter een stift in hun jaszak steken en elke keer als ze iets zien, kunnen ze hier een streep door trekken (voortbouwen op mogelijkheden).

Eenmaal terug in de klas, kunnen de kleuters een tekening maken van een plek tijdens de wandeling waar zij zich het fijnst bij voelden.

6. Tips

- Verken als leerkracht best op voorhand al eens de omgeving waar je gaat wandelen met de kleuters, zo kan je al een route uitstippelen en eventuele prikkels/activeringen voorbereiden.
- Kies een omgeving met voldoende variatie!
- Denk bij het kiezen van een route/omgeving ook voldoende aan de verkeersveiligheid voor de kleuters.

Lesfiche 2: terugblik 'De weerwolf'

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Je deed vooraf een museumbezoek aan het Emile van Dorenmuseum

2. Doelen (mogelijke doelen)

IVoz2

Creatief denken en daarbij nieuwe paden durven bewandelen

- 2.5-12j Oog hebben voor wat nieuw, origineel is - originele oplossingen bedenken - durven afstappen van het gewone, van wat anderen denken en doen - gericht zijn op originaliteit

TOMn2

Een mondelinge boodschap overbrengen

- Zich expressief uiten (over gevoelens, gedachten, meningen, fantasieën)
- 4-7j Kennismaken met spreekstrategieën op initiatief van en met hulp van de leraar: - voorkennis over het onderwerp oproepen - materiaal verzamelen dat je nodig hebt om de boodschap over te brengen - de inhoud van de boodschap vooraf bedenken - de manier waarop je zal spreken vooraf bedenken - ...

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen door middel van het gesprek mondeling hun voorkennis gaan oproepen en deze overbrengen over het werk "De weerwolf".
- De kleuters kunnen door middel van de VTR afstappen van het gewone en fantasie gaan koppelen aan hun denken.

4. Benodigheden/bijlagen

- /

5. Verloop (mogelijk verloop)

Je verzamelt de kleuters in de kring. Het is de bedoeling om even terug te kijken op de beschouwing met de VTR van het kunstwerk: 'De weerwolf'. Deze beschouwing werd al uitgevoerd in het museum. Blik hier samen met de kleuters even op terug en ga hier kort over in gesprek ([voortbouwen op mogelijkheden](#)).

Mogelijke prikkels ([intens mentale activiteit](#)):

- Wat weet je nog over dit schilderij?
- Waar dachten jullie aan toen je het schilderij voor het eerst zag?
- Wat vertelden de juffen hierover?
- Zijn er nog andere dingen die jullie op dit moment zien of willen benoemen/bespreken?
- ...

Neem de VTR er weer bij en laat de kleuters verwoorden wat ze hadden verteld in het museum.

- Wat gebeurden er volgens jou vooraf?
- Wat zou erna gebeuren in het verhaal?
- ...

Wanneer je merkt dat de kleuters er weer voldoende over weten, het gesprek voldoende diepgaand is geweest kan je afronden en verder gaan met de beeldende activiteit (zie volgende lesfiche: [voortbouwen op mogelijkheden](#)).

6. Tips

- Kunnen de kleuters wat meer uitdaging gebruiken? Daag hen dan uit door hen ook een boekje of verhaal te laten maken van het werk. In dit verhaal is het kunstwerk het midden/de kern van het verhaal.
- Zie de bijlagen voor een foto van het kunstwerk.

Lesfiche 3: Beeldende activiteit vanuit 'De weerwolf'

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters

2. Doelen (mogelijke doelen)

MUgr2

Durven fantaseren en verbeelden

- 2.5-6j Plezier beleven aan verzonnen situaties - de werkelijkheid speels benaderen en opgaan in de eigen fantasie

MUge2

De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren

- Beeld > Licht > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van: • licht, donker en schaduw
- lichte en donkere tinten • lichtbron

MUva3

De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen

- Beeld > Teken en > 5-10j Oefenen in het schetsen, ontwerp tekenen en fantasie tekenen met verschillende materialen

IVoz1

Initiatief nemen. Een eigen idee, beweging, project of activiteit enthousiast en volhardend vorm en inhoud geven

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters zijn bereid te fantaseren en verbeelden, plezier te beleven aan verzonnen situaties, de werkelijkheid speels te benaderen en op te gaan in de eigen fantasie tijdens het beeldend werken met houtskool na het beschouwen van: 'De weerwolf'.
- De kleuters kunnen de bouwsteen licht speels en onder begeleiding onderzoeken, hanteren, ... tijdens het beeldend werken met houtskool na het beschouwen van: 'De weerwolf'.
- De kleuters kunnen oefenen in het schetsen, ontwerp tekenen en fantasie tekenen met houtskool na het beschouwen van: 'De weerwolf'.
- De kleuters kunnen initiatief nemen, een eigen idee enthousiast en volhardend vorm en inhoud geven tijdens het beeldend werken met houtskool na het beschouwen van: 'De weerwolf'.

4. Benodigheden/bijlagen

- Houtskool
- Kneedgummen
- Tekenpapier
- Haarlak (om het werk te fixeren)

5. Verloop (mogelijk verloop)

Inleiding (voortbouwen op mogelijkheden):

Tijdens het museumbezoek werd het schilderij: 'De weerwolf' beschouwd (nabij de werkelijkheid), dit is eigenlijk de inleiding voor deze activiteit. Hier werden ook al allerlei verhalen verzonden rond dit schilderij. Bij de start van deze activiteit kan je nog eens terugblikken op de beschouwing (zie vorige lesfiche).

Tijdens de eindopdracht krijgen de kleuters de mogelijkheid om dit verhaal ook beeldend weer te geven door te tekenen met houtskool.

Verkennen:

Geef de kleuters eerst een kladblad waarop ze kunnen experimenteren om te ontdekken hoe houtskool werkt, wat je er allemaal mee kan. Hierbij kan je hen ook kleine opdrachtjes geven zoals wrijf er eens met je vinger door, ...

Verwerken:

Tijdens deze fase kiest elke kleuter 1 verhaal om uit te tekenen (vrij kleuterinitiatief). Hier kan er ook nog wat ruimte en tijd geboden worden om dit verder te verzinnen (voortbouwen op mogelijkheden).

Eindopdracht (bewegingsactiviteit):

Als de houtskool voldoende verkend is geef je elke kleuter een nieuw blad en mogen ze beginnen met het beeldend weergeven van hun verzonden verhaal.

Toonmoment/reflectie:

Tijdens het eerstvolgende kringmoment krijgen de kleuters de kans om hun kunstwerk aan elkaar te laten zien en ga je als leerkracht korte gesprekjes aan om over het proces en product te reflecteren.

Mogelijke prikkels/vragen (intens mentale activiteit):

- Peilen naar de aanpak:
 - Wat heb je precies gedaan? (Welke stapjes)
 - Ben je tevreden met de weg die je hebt afgelegd?
- Peilen naar het leereffect:
 - Wat heb je ontdekt?
 - Wat lukte goed? Wat minder goed?
 - Wat was nieuw?
 - Wat wil je graag nog eens doen?
- Peilen naar de grondhouding:
 - Was je nieuwsgierig naar wat we gingen doen?
 - Vond je het een beetje spannend om een eigen kunstwerk te maken, ...?
- Peilen naar beleving:
 - Vond je deze activiteit prettig?
 - Of eerder spannend, moeilijk, vermoeiend, ...?
 - Wat vond je het leukst?
 - Wat wil je nog graag eens doen?

Op het einde van dit thema vindt er nog een toonmoment plaats waarop alle kunstwerken die er gemaakt werden tentoongesteld worden voor ouders, schoolgenoten, ... Ook de kunstwerken die tijdens deze activiteit gemaakt zijn worden dan tentoongesteld (sfeer en relatie).

6. Tips

- Gebruik stevig papier zodat het blad niet direct scheurt.
- Laat de kinderen best voor je begint aan deze activiteit hun mouwen omhoog stropen.
- Eventueel kunnen de kleuters ook schortjes aandoen.
- Wanneer de kleuters het vervelend vinden dat hun blad soms verschuift kan je ook afplaktape (van papier) aanbieden om het blad vast te plakken aan de tafel.
- Wanneer de kleuters klaar zijn kan je de kunstwerken fixeren met haarlak zodat de houtskool minder afgeeft.
- Zorg dat er in de buurt een wasbak is of voorzie vochtige doekjes voor de handen schoon te maken.

Lesfiche 4: soundscape landschapskunst

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Je deed vooraf een museumbezoek aan het Emile van Dorenmuseum

2. Doelen (mogelijke doelen)

- 🎵 MUgr2 **Durven fantaseren en verbeelden**
- 2.5-6j Plezier beleven aan verzonnen situaties - de werkelijkheid speels benaderen en opgaan in de eigen fantasie
- 🎵 MUge2 **De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren**
- Muziek > Tempo > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - snel en traag
 - opvallende tempowisselingen
 - Muziek > Dynamiek > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van: luid en stil [staccato => Staccato] en legato veel, weinig, geen klank of geluid
 - Muziek > Klankkleur > 2.5-5j Speels en onder begeleiding beleven van:
 - sfeer en karakter, typische klanken en geluiden uit de omgeving
 - opvallende muzikale tegenstellingen: man-vrouw, stem - instrument ...
- 🎵 MUva3 **De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen**
- Muziek > Musiceren met grafische partituren > 4-6j Experimenteren met grafische voorstellingen van klanken - contrastrijke klanken grafisch noteren en spelen
- 🗨️ IVoz1 **Initiatief nemen. Een eigen idee, beweging, project of activiteit enthousiast en volhardend vorm en inhoud geven**

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen vanuit de details uit het werk, hun fantasie de vrije gang laten gaan door er geluiden aan te koppelen die ze erbij vinden passen.
- De kleuters kunnen doormiddel van het bespelen van de instrumenten gaan experimenteren met tempo en dynamiek
- De kleuters kunnen doormiddel van het experimenteren met het instrument kennis gaan maken met de klankkleuren van het instrument
- De kleuters kunnen doormiddel van de details een partituur maken en hier mee leren spelen onder begeleiding van de leerkracht /kleuters

4. Benodigdheden/bijlagen

- Prenten van details uit een kunstwerk
- Prenten van instrumenten (je kan de kleuters deze ook laten tekenen)
- Instrumenten

5. Verloop (mogelijk verloop)

Je maakt samen met de kleuters een soundscape van een zelf gekozen (door leerkracht of kleuters: **vrij kleuterinitiatief**) werk. Je vertelt de kleuters dat jullie de geluiden zullen maken voor het gekozen werk. Voordat je begint aan de activiteit laat je de kleuters experimenteren met de instrumenten (**voortbouwen op mogelijkheden**). Je doet dit door de kleuters luid en zacht te laten spelen.

Ga ook samen na met de kleuters hoe elk instrument klinkt, wat hoor je is het hoog of laag? Maakt het veel geluid? Blijft het doorklinken? ...

Enkele voorstellen als keuzes voor de soundscape:

- Het werk van de kleuters die ze zelf maakten in het museum.
- Het werk van de kleuters van de beeldende activiteit.
- Het werk van “De weerwolf”.
- Het werk van Emile = puzzelstukken.
- ..

Je neemt enkele details uit het werk en tekent deze op een blad. Je koppelt aan elk detail dat je tekent op dat blad een instrument en maakt visueel aan de kleuters welk detail gekoppeld is aan welk instrument. Dit kan je doen door bijvoorbeeld een partituur te maken van de verschillende details in het gekozen werk. Je plaatst dan onder elk detail het instrument dat je koppelt aan het detail.

Hierna deel je de instrumenten willekeurig uit, de kleuters mogen hun instrument bespelen (**bewegingsactiviteit**) als de juf wijst naar het detail uit je gekozen werk dat hierbij hoort (**intens mentale activiteit**). Hierna kan je de kleuters eens naar voor laten komen om de instrumenten aan te wijzen (**bewegingsactiviteit**).

Je kan er ook nog elementen aan toevoegen waarbij de kleuters gaan spelen met het tempo of dynamiek. Neem dan gekleurde blaadjes waarbij elke kleur iets anders voorstelt bv paars = snel, blauw= traag, ... Als de kleuters de kleuren kennen en weten wat elke kleur betekend kan je deze kleuren toevoegen in je partituur.

De kleuters kunnen ook zelfstandig aan de slag gaan met het partituur aan een tafel, hoek, ...

6. Tips

- Als de kleuters de klankkleuren van de instrumenten niet zo goed kennen kan je je best beperken tot enkele instrumenten.
- Zorg ervoor dat het visueel is wanneer welk instrument speelt/bespeeld moet worden.
- Spreek op voorhand een stiltesignaal af.

Lesfiche 5: aquarelverf

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters

2. Doelen (mogelijke doelen)

- 🎵 MUgr1 **De wereld open benaderen met aandacht voor en goesting in het kunstzinnige, de verbeelding, de creativiteit en het esthetische**
- 2.5-6j Het kunstzinnige in de omgeving onbevangen exploreren - verwonderd zijn door en plezier beleven aan kunst - ervaren dat smaken verschillen
- 🎵 MUge2 **De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren**
- Beeld > Kleur > 5-8j Bewust beleven, herkennen en onder begeleiding spelen met:
 - het onderscheid tussen kleuren
 - de kleurencirkel
 - secundaire kleuren: oranje, groen, paars
 - emoties in kleuren
 - heldere en donkere kleuren
 - accentueren door kleurgebruik
- 🎵 MUva3 **De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen**
- Beeld > Schilderen > 2.5-5j Exploreren en experimenteren met het schilderen met verschillende materialen
- 📌 IVoc2 **Exploreren en experimenteren in de wereld rondom zich**
- 2.5-12j Genieten van exploreren en experimenteren - een onderzoeksgerichte houding aannemen

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen de wereld open benaderen met aandacht voor en goesting in het kunstzinnige, de verbeelding, de creativiteit en het esthetische tijdens deze activiteit rond het experimenteren met aquarelverf.
- De kleuters kunnen experimenteren/spelen met de bouwsteen kleur van beeld tijdens deze activiteit rond experimenteren met aquarelverf door kleuren te mengen, te verdunnen met water, ...
- De kleuters kunnen exploreren en experimenteren met het schilderen met aquarelverf, nemen hierbij een onderzoeksgerichte houding aan en genieten hiervan.

Fiche: aquarelverf

Benodigdheden: Organisatorische tips:

- Aquarelverf: nopjes of tubes
- Penselen
- Aquarelpapier
- Glas water
- Keukenrol
- Mengpalet (bv. porseleinen bordje)
- Je kan deze materialen verkrijgen in o.a. de Action & winkels voor kunstenaarsbenodigdheden.
- Als je de basis onder de knie hebt kan je ook werken met textuur, bekijk hier zeker eens de bronnen onderaan deze pagina voor!

Hoe?

Mengen:

- Met nopjes: Bevochtig de nopjes. Neem telkens een beetje pigment van de nopjes & meng op een mengpalet tot de kleur die je wil.
- Met tubes: Doe een beetje verf uit de tube op het mengpalet & laat je penseel met water erop druppelen. Meng verschillende klontjes verf tot de kleur die je wil. Voeg water toe om de kleur minder intens te maken.

2 basisprincipes:

- Nat-in-nat schilderen: je maakt je blad of het stuk waarop je gaat werken eerst nat met je penseel en zuiver water (dun laagje: je mag geen plassen zien ontstaan). Vervolgens werk je hierop verder met aquarelverf.
- Nat-in-droog schilderen: je werkt op een droog blad, gelijk je normaal gezien zou beginnen met schilderen (meest bekend).

Interessante bronnen:

- Bekijk zeker eens het YouTube account van Brigitte De Vuyst!
- Nadja. (2023, 11 februari). Schilderen met aquarelverf: de ultieme guide. STAEDTLER. <https://www.staedtler.com/be/nl/ontdekken/schilderen-met-aquarelverf-voor-beginners-toepassingen-technieken-en-inspiraties/#section-78493>

1. Beginsituatie

- Doelgroep: oudste kleuters
- Je deed vooraf een museumbezoek aan het Emile van Dorenmuseum

2. Doelen (mogelijke doelen)

- 🎵 MUgr1 **De wereld open benaderen met aandacht voor en goesting in het kunstzinnige, de verbeelding, de creativiteit en het esthetische**
- 2.5-6j Het kunstzinnige in de omgeving onbevangen exploreren - verwonderd zijn door en plezier beleven aan kunst - ervaren dat smaken verschillen
- 🎵 MUge3 **Boodschappen en symboliek in kunst en muzische expressie begrijpen en verwerken**
- 5-8j Een (eigen) betekenis geven (emotie, verbeelding ...) aan wat men in kunst en muzische expressie ervaart en beleeft - voor eigen emoties, ervaringen en ideeën een passende vormgeving kiezen
- 🎵 MUva3 **De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen**
- Beeld > Teken en > 5-10j Oefenen in het schetsen, ontwerp tekenen en fantasietekenen met verschillende materialen
 - Beeld > Schilderen > 2.5-5j Exploreren en experimenteren met het schilderen met verschillende materialen
- 📌 IVzv1 **Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen**
- 4-7j Keuzemogelijkheden exploreren en bespreken - zonder hulp een keuze maken uit een groter aanbod - keuze maken gebaseerd op eigen interesses en voorkeuren - bij een keuze blijven - bij het kiezen rekening houden met afspraken en regels - rekening houden met de gevolgen van een keuze - de factoren die een keuze beïnvloeden herkennen - eigen keuzes en die van anderen identificeren - andere keuze durven maken dan een vriend

3. Concrete doelen (SMART)

- De kleuters kunnen door middel van het schilderen in een buitenruimte die als inspiratie kan dienen, zich gaan verwonderen over de omgeving en hier plezier aan beleven.
- De kleuters kunnen bij het maken van hun eigen kunstwerken, hier expressie aan toevoegen vanuit hun beleving, gevoel, verbeelding, ...
- De kleuters kunnen door middel van de materialen in deze hoek gaan kiezen met welk materiaal ze gaan werken. Doordat de kleuters met de verschillende materialen hebben gewerkt, kunnen ze in hun eigen “atelier” zelf kiezen met welk materiaal ze aan de slag gaan.
- De kleuters kunnen van het aanbod wat er ligt een keuze maken voor hun materiaal.

4. Benodigheden/bijlagen

- Olieverf
- Doeken
- Mengpalet
- Paletmessen
- Liquin
- Handschoenen, schorten
- Canvassen
- Schildersezels
- Aquarelverf
- Aquarelpapier
- Penselen
- Water
- Keukenrol
- Mengborden
- Houtskool
- Papier

5. Verloop (mogelijk verloop)

Dit atelier kan je binnenbrengen in de klas als beeldende hoek. In deze hoek komen de verschillende technieken aan bod die je doorheen de week geleid doet met de kleuters. Je verrijkt deze hoek langzaamaan met de verschillende technieken die jullie doen doorheen de week (geleid). Als de kleuters hebben kunnen experimenteren met de technieken in een geleide activiteit, kunnen ze hier makkelijker zelfstandig mee aan de slag. Ze kunnen dan verder experimenteren of creëren in deze hoek ([voortbouwen op mogelijkheden](#)).

De kleuters kunnen kiezen uit de drie verschillende materialen om hun werken te maken ([vrij kleuterinitiatief](#)).

De kleuters kunnen:

- 1) Werken met olieverf
- 2) Werken met aquarelverf
- 3) Werken met houtskool

Vanuit expressie kunnen de kleuters:

- 1) Werk maken gebaseerd op de omgeving
- 2) Werk maken gebaseerd op gevoel
- 3) Werk maken gebaseerd op verbeelding

De kleuters verzamelen de benodigheden die ze nodig hebben om met dit medium aan de slag te gaan ([fysieke activiteit](#)). Hierna maken de kleuters een kunstwerk. De kleuters kiezen zelf hoe ze dit werk vormgeven en wat hen hiervoor inspireert. Ze kunnen de buitenruimte waar ze eventueel in schilderen gebruiken als inspiratiebron ([intens mentale activiteit & nabij de werkelijkheid](#)).

Maak duidelijke afspraken met de kleuters in deze hoek zoals bijvoorbeeld: de canvassen gebruiken we enkel bij het werken met olieverf, aquarelpapier dient om mee te schilderen, er mogen maar 3 kleuters tegelijkertijd in het atelier, ... ([sfeer en relatie](#))

6. Tips

- Maak een duidelijke fiche waarop staat welk materiaal er nodig is bij elk medium. Zo weten de kleuters welke materialen ze moeten verzamelen als ze aan de slag willen met dat medium. Je kan deze fiche samen met de kleuters maken door hen dit te laten tekenen. Zo weten de kleuters elke keer opnieuw als ze in deze hoek komen wat ze nodig hebben om aan de slag te gaan.
- Als je merkt dat de kleuters het moeilijk vinden om zelfstandig aan de slag te gaan met bijvoorbeeld olieverf, neem dan een stapje terug en herhaal dit in een geleide activiteit.
- Als het chaotisch wordt in de hoek met de verschillende media neem er dan weg en focus eerst op één medium. Later kan je er nog altijd toevoegen!

Lesfiche 7: klas ombouwen/klaarzetten voor tentoonstelling

Wat is de bedoeling?

Op het einde van dit thema organiseren jullie een tentoonstelling van alle gemaakte kunstwerken. Op dit moment kunnen ouders, grootouders, schoolgenoten, ... deze kunstwerken komen bewonderen (*sfeer en relatie*). Jullie gaan de klas dus ombouwen/klaarzetten tot tentoonstellingsruimte (*intens mentale activiteit, fysieke activiteit, nabij de werkelijkheid & voortbouwen op mogelijkheden*).

Wat kan je dan concreet doen?

- Laat de kleuters een tekst schrijven/tekenen waarmee ze de ouders vertellen wat ze hebben gedaan doorheen de week, hebben geleerd en wat de bedoeling is van de tentoonstelling. Hierna kunnen ze dit verwoorden als de ouders er zijn.
- Laat de kleuters afspraken maken voor hun tentoonstelling. Wat vinden ze oké en wat niet?
- Tijdens de tentoonstelling laat je de kleuters hun werken presenteren. Vertel op voorhand aan de kleuters wat ze kunnen vertellen tijdens het presenteren:
 - Hoe heb je dit gemaakt en wat heb je gebruikt?
 - Wat is je verhaal?
 - Waar heb je dit gemaakt?

Waar werk je aan?

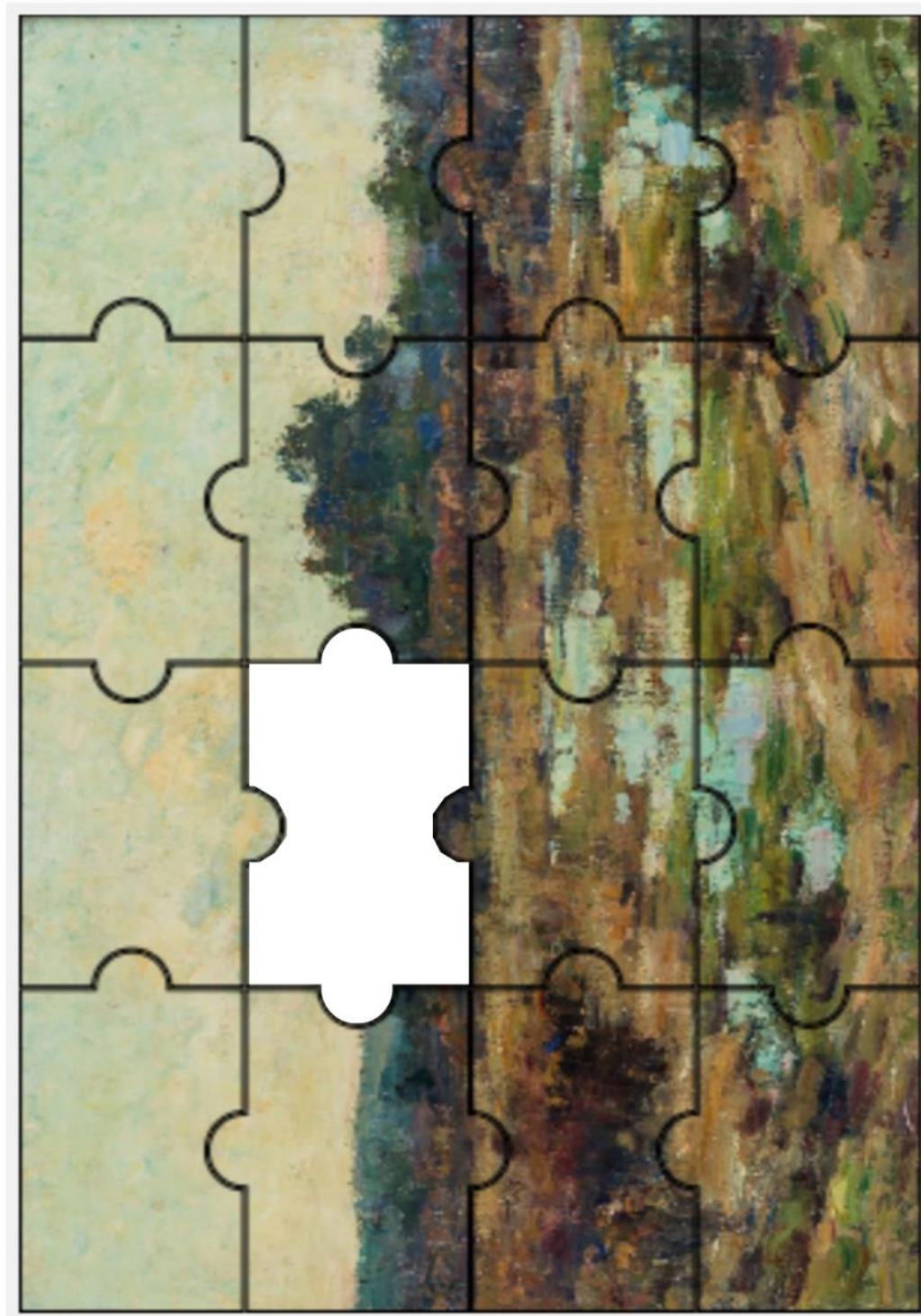
Op deze manier ervaren de kleuters trots en staan ze tegelijkertijd ook open om te kijken naar elkaars werken.

Tips:

- Betrek de kleuters ook bij de organisatorische dingen zoals het klaarzetten van het klaslokaal, het maken van de uitnodiging, ... (*vrij kleuterinitiatief*)
- Denk op voorhand na welke doelgroep je uitnodigt en hoe je dit aanpakt zodat de tentoonstelling vlot kan verlopen.

Bijlagen

Bijlage 1: Puzzel voor in de klas

Bijlage 2: link en QR-codes voor de filmpjes

Inleidende video voor het museumbezoek

LINK	QR-CODE
https://youtu.be/hK67gAgizNU	

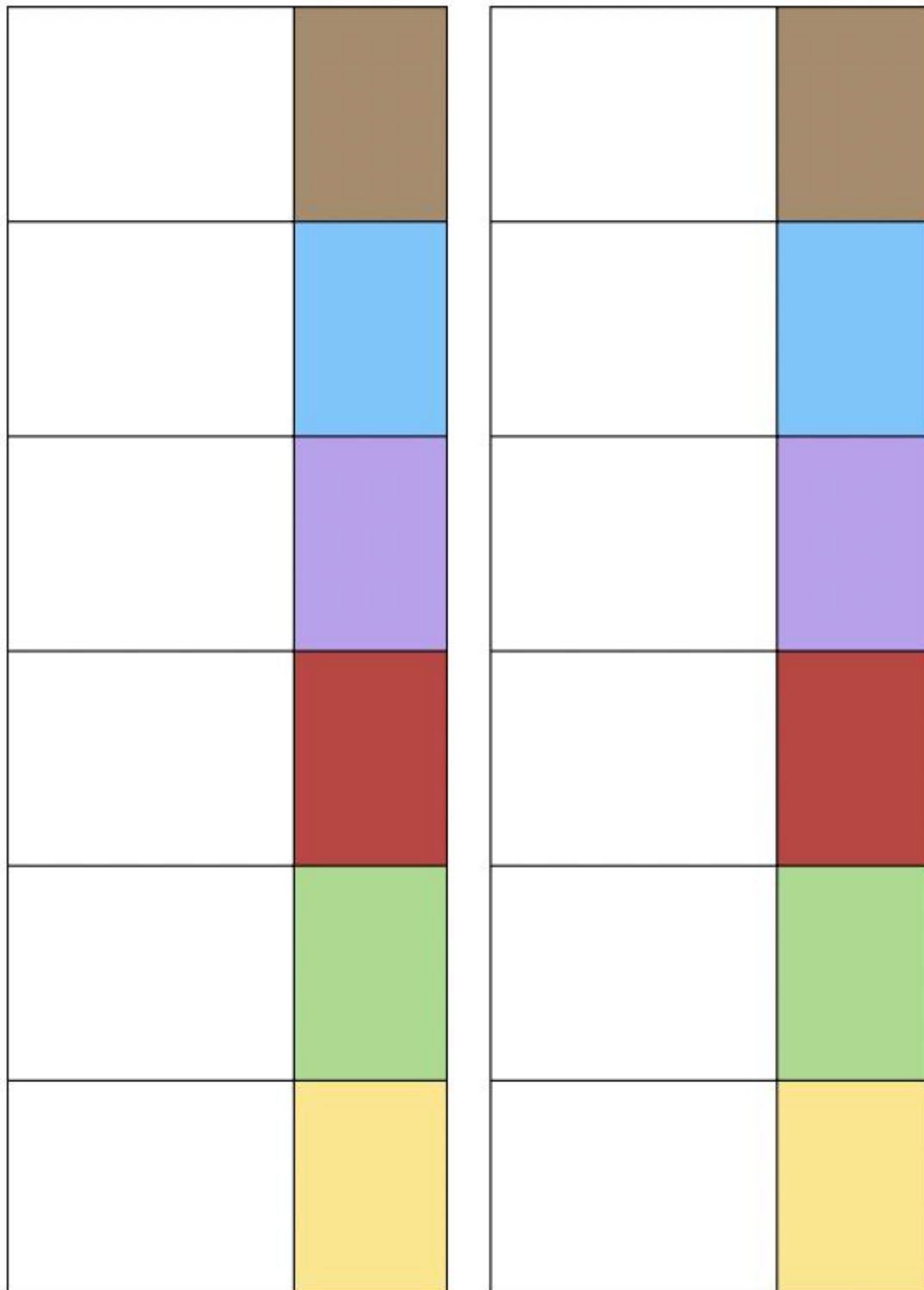
Video voor aankomst met de klas in het museum

LINK	QR-CODE
https://youtu.be/4W5KJLHZwU4	

Video voor achteraf in de klas, de dag na het museumbezoek

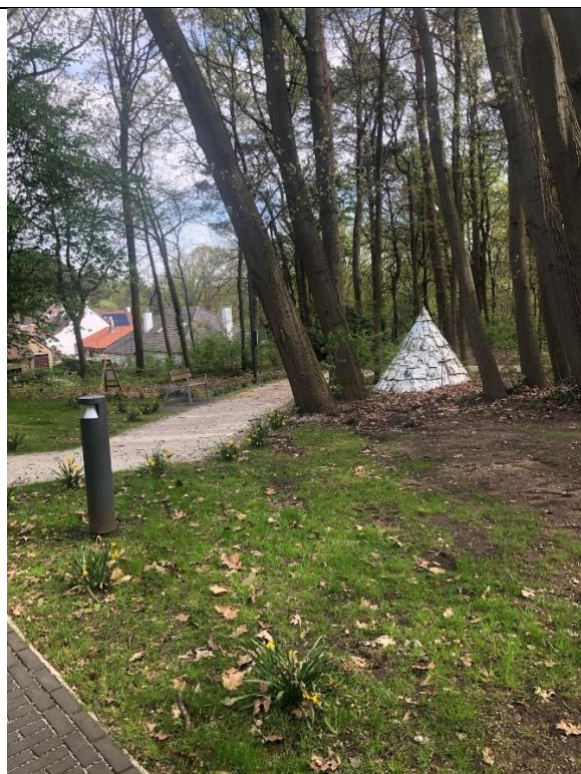
LINK	QR-CODE
https://youtu.be/tLAruKvN9Ak	

Bijlage 3: Kaarten voor code

Bijlage 4: Foto's voor route naar Molenvijver

1

2

3

4

5

6

7

8

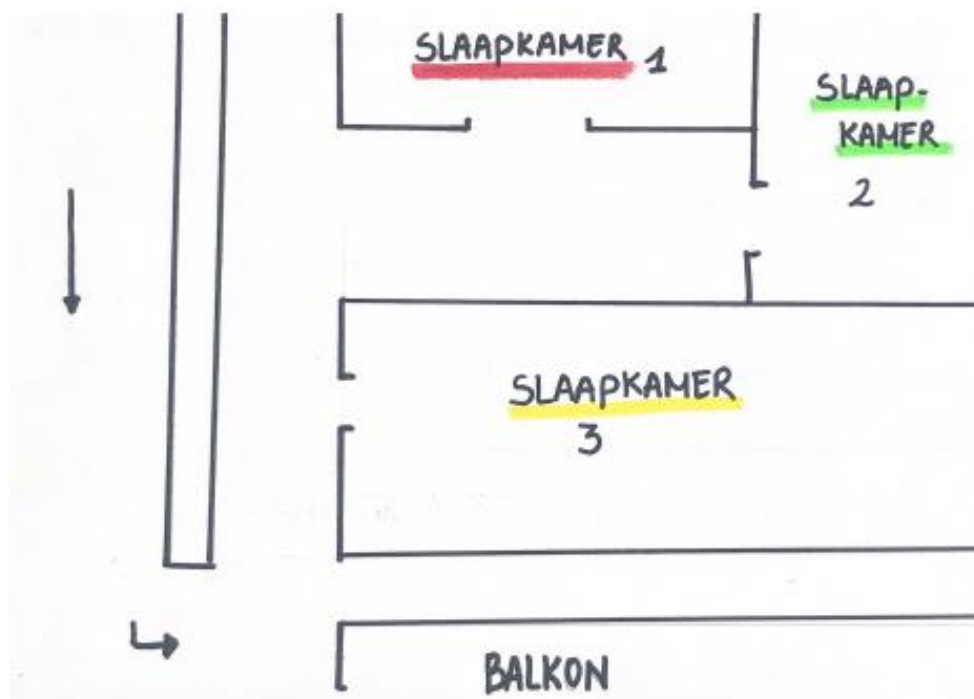

Bijlage 5: Plattegrond van het museum

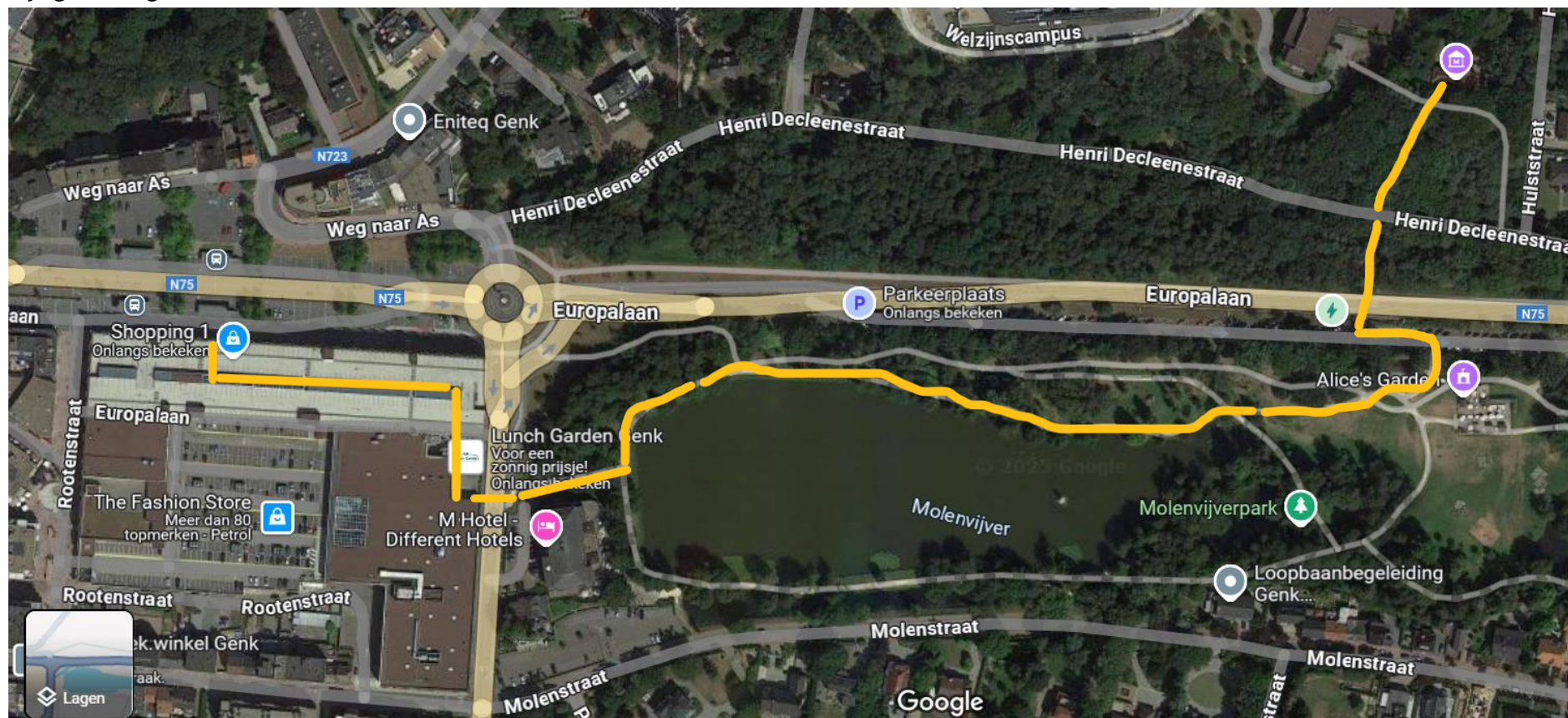
Gelijkvloers

Bovenverdieping

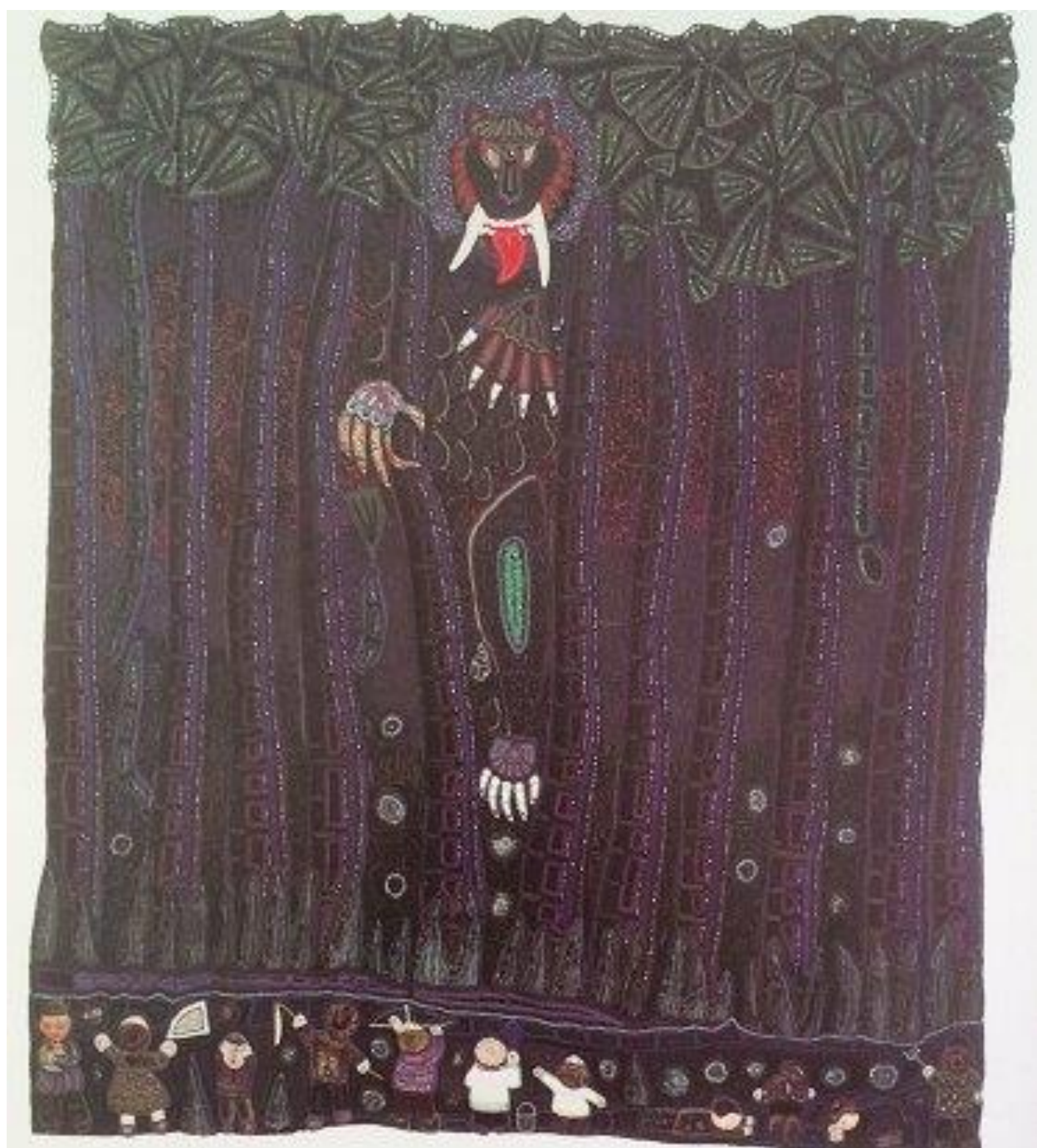

Bijlage 6: veiligste wandelroute

Wandel Shopping 1 binnen -> bij de Lunch Garden steek je over naar het park.

Bijlage 7: kunstwerk 'De weerwolf' Simone Reynders

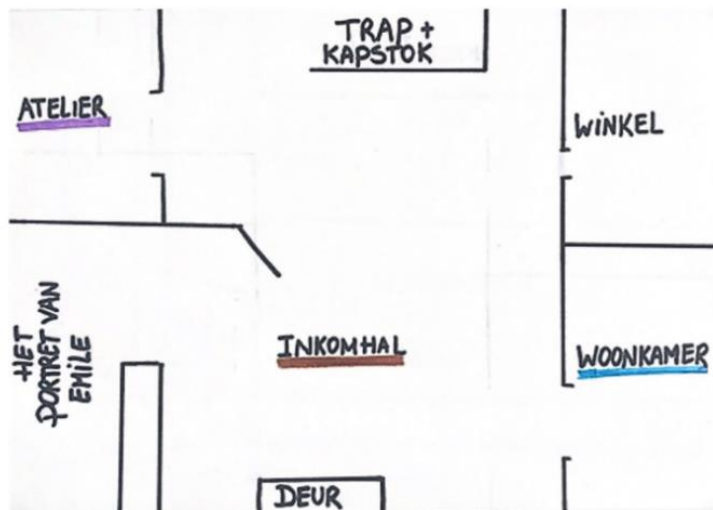
EMILE VAN DOREN MUSEUM

OPDRACHTBUNDEL
VOOR BEGELEIDERS & KINDEREN

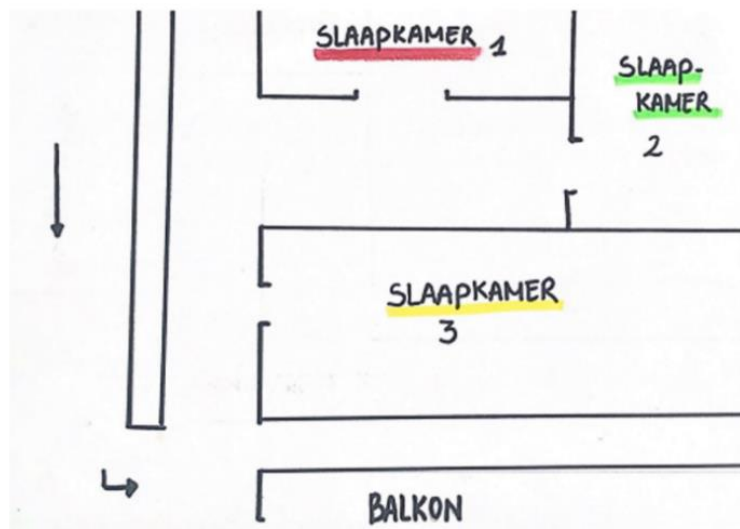

PLATTEGROND

GELIJKVLOERS

VERDIEPING 1

WELKOM!

BEKIJK EERST EVEN SAMEN ONDERSTAANDE VIDEO
VOORDAT JE VERDER GAAT – ZO ZIJN JULLIE
HELEMAAL VOORBEREID OP HET MUSEUMBEZOEK!

Lukt het niet om deze QR-code te
scannen? Geen probleem! Gebruik
dan onderstaande link in je browser.

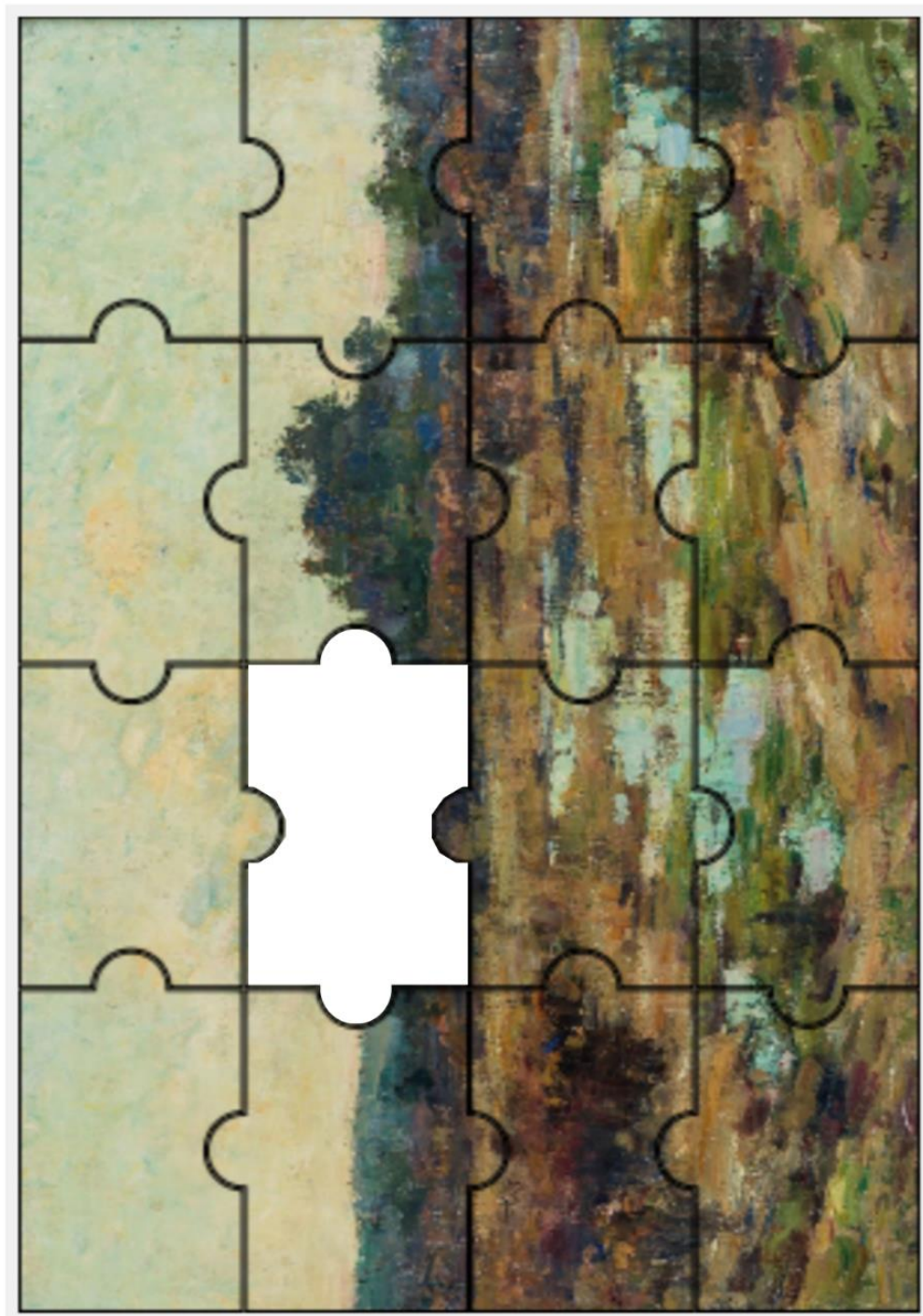
https://www.youtube.com/watch?v=HSFURbrlG_k

KAN JE MIJ VINDEN?
ZOEK MIJ IN HET
MUSEUM!

ZIN OM AAN DE SLAG TE GAAN?
VRAAG EEN VRIJWILLIGER OF MEDEWERKER WAT
JE ALLEMAAL KAN BELEVEN IN HET MUSEUM!

DE PUZZEL

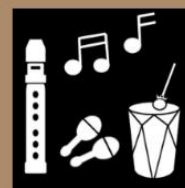

CODEKAART

VERZAMEL
ALLE CIJFERS
VAN DE CODE!

HEB JE EEN OPDRACHT
VOLTOOID? VRAAG DAN HET
CIJFER DAT BIJ DE KLEUR VAN
DIE OPDRACHT/KAMER HOORT
AAN EEN VRIJWILLIGER OF
MEDEWERKER!

OPDRACHT 1: INKOMHAL

LUISTER & COMBINEER: WELK INSTRUMENT VINDT JIJ PASSEN BIJ WELK KUNSTWERK IN DE INKOMHAL?

LEG HET INSTRUMENT OP DE GROND ONDER HET WERK DAT ERBIJ PAST. LUKT HET JOU OM ALLE INSTRUMENTEN TE KOPPELEN AAN EEN KUNSTWERK?

WIL JE DAT JE KIND DE OPDRACHT BELUISTERT?
DRUK DAN GERUST OP DE BRUINE KNOP IN DE INKOMHAL!

OPDRACHT 2: WOONKAMER

ZOEK & DUID AAN: PAK EEN STIFT EN BLAD UIT DE BAK.

OP HET BLAD STAAN DETAILS DIE IN DE KUNSTWERKEN TERUG TE VINDEN ZIJN. HEB JE ER EEN DETAIL IN EEN KUNSTWERK GEVONDEN? STREEP DEZE DAN OP JE BLAD DOOR.

LET OP! ÉÉN DETAIL HOORT NERGENS BIJ. KUN JIJ ONTDEKKEN WELKE DAT IS?

WIL JE DAT JE KIND DE OPDRACHT BELUISTERT?
DRUK DAN GERUST OP DE BLAUWE KNOP IN DE WOONKAMER!

OPDRACHT 3: ATELIER

KIJK EERST NAAR KUNSTWERK NUMMER 9.
PRIMITIEVE HAARD - CHARLES WELLENS

STEL VRAGEN OVER WAT ZE ZIEN:

- WAT ZIE JE?
- HOE ZIET JOUW (T)HUIS ERUIT?
- WAT IS HETZELFDE? WAT IS ER ANDERS?
- WAT IS JOUW FAVORIETE PLEK THUIS?

LAAT HEN DAARNA HUN EIGEN
(DROOM)HUIS NAMAKEN IN HET
POPPENHUIS.

WIL JE DAT JE KIND DE OPDRACHT BELUISTERT?
DRUK DAN GERUST OP DE PAARSE KNOP IN HET ATELIER!

OPDRACHT 4: SLAAPKAMER 1

GA SAMEN MET HET KIND **OP ZOEK NAAR EMOTIES** IN
DE KUNSTWERKEN IN DEZE KAMER.

BESPREEK DE EMOTIES DIE ZE ZIEN: BLIJ,
BOOS, VERDRIETIG, BANG... DAARNA
KIEZEN JULLIE ÉÉN PERSOON OM NA TE
TEKENEN – DAT MAG OOK ELKAAR ZIJN!
GEBRUIK HET PAPIER & DE POTLODEN DIE
IN DE KAMER LIGGEN.

TIP! JE KUNT OOK EEN SPIEGEL
GEBRUIKEN. LAAT HET KIND EEN EMOTIE
NADOEN IN DE SPIEGEL & ZICHZELF NATEKENEN?

WIL JE DAT JE KIND DE OPDRACHT BELUISTERT?
DRUK DAN GERUST OP DE RODE KNOP IN SLAAPKAMER 1!

OPDRACHT 5: SLAAPKAMER 2

IN DE KAMER LIGT EEN **GRABBELBAK MET STENEN** & FOTO'S OP DE GROND DIE OVEREENKOMEN MET DE COLLECTIE AAN DE MUUR.

LAAT JE KIND IN DE GRABBELBAK GRABBELEN & EEN STEEN KIEZEN DIE ZIJ VINDEN PASSEN BIJ EEN BEPAALD FOTO. LAAT ZE DE STEEN OP DE BIJHORENDE FOTO OP DE GROND LEGGEN & BESPREEK SAMEN WAAROM ZE DEZE KEUZE HEBBEN GEMAAKT.

WIL JE DAT JE KIND DE OPDRACHT BELUISTERT?
DRUK DAN GERUST OP DE GROENE KNOP IN SLAAPKAMER 2!

OPDRACHT 6: SLAAPKAMER 3

LAAT DE KLEUTERS **KLEURKAARTEN** UIT DE BAK NEMEN.

LAAT JE KIND IN DE KAMER **OP ZOEK** GAAN NAAR KUNSTWERKEN WAARIN DEZE KLEUREN TERUGKOMEN.

HEBBEN ZE EEN KLEUR IN EEN KUNSTWERK GEVONDEN? DAN LEGGEN ZE HET KLEURKAARTJE ONDER HET KUNSTWERK OP DE GROND.

WIL JE DAT JE KIND DE OPDRACHT BELUISTERT?
DRUK DAN GERUST OP DE GELE KNOP IN SLAAPKAMER 3!

PUZZEL COMPLEET

HEB JE DE HELE CODE VERZAMELD?
GA DAN NAAR EEN VRIJWILLIGER EN HAAL JOUW PUZZELSTUK OP.

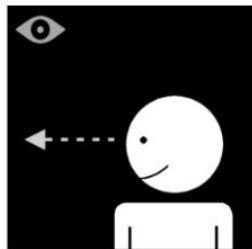
DAARNA MAG JE HET KUNSTWERK VERVOLLEDIGEN. PLAK JE PUZZELSTUK OP DE
JUISTE PLAATS.

GA OPZOEK NAAR DIT KUNSTWERK IN HET MUSEUM.
BESPREEK WAT JULLIE ZIEN!

VOLG DEZE DRIE VRAGEN OM HET GESPREK TE BEGELEIDEN

- WAT ZIE JE?
- WAAROM DENK JE DAT?
- WAT ZIE JE NOG MEER?

JE KAN ONDERSTAANDE PRENTEN GEBRUIKEN VOOR JE KIND ALS ONDERSTEUNING

BEKIJK HET WERK ERNAAST “ZICHT OP DE MOLENVIJVER” VAN COOSEMANS

- WAT ZIE JE?
- WAT ZIJN DE VERSCHILLEN TUSSEN DIT KUNSTWERK & HET KUNSTWERK DAT JE NET BEKEEK?
- WAT ZIJN DE GELIJKENISSEN?

OP ONTDEKKING!

JOSEPH COOSEMANS (= DE KUNSTENAAR VAN HET WERK OP DE VORIGE BLADZIJDE) SCHILDERDE HET LANDSCHAP ZOALS HET ER VROEGER UITZAG BIJ DE MOLENVIJVER. BEN JIJ OOK NIEUWSGIERIG NAAR DE NATUUR OM ONS HEEN? DAN HEBBEN WE GOED NIEUWS VOOR JE!

JULLIE MOGEN VIA DE VOLGENDE KAART NAAR DE MOLENVIJVER WANDELEN. MAAK OP DE LOCATIE EEN FOTO VAN EEN DOOR JULLIE GEKOZEN (HEDENDAAGS) UITZICHT DAT JULLIE VERWONDERT. WANDEL HIERNA RUSTIG TERUG NAAR HET MUSEUM.

OF

INDIEN JULLIE NIET WILLEN/KUNNEN WANDELEN TOT DAAR KUNNEN JULLIE SAMEN DE MUSEUMTUIN & NATUURROMGEVING ROND HET MUSEUM VERKENNEN. MAAK HIER EEN FOTO VAN EEN DOOR JULLIE GEKOZEN (HEDENDAAGS) UITZICHT DAT JULLIE VERWONDERT.

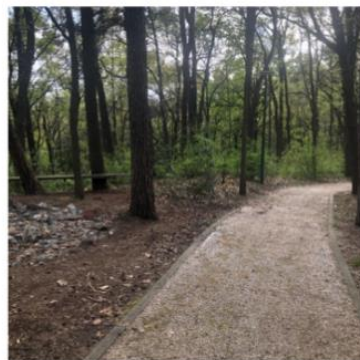
NEEM RUSTIG DE TIJD OM GOED OM JE HEEN TE KIJKEN:
WAT ZIE JE? WAT HOOR JE? WAT VERWONDERT JE?

ROUTEKAART - MOLENVIJVER

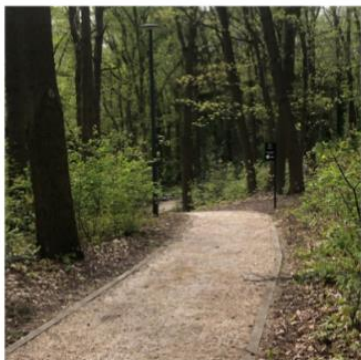
1

2

3

4

5

6

7

8

DE TOEKOMST?!

NEEM JE FOTO'S ERBIJ VAN DE MOLENDIJVER OF DE
MUSEUMTUIN.

NEEM GERUST PLAATS OP DE STOELN IN ONZE MUSEUMTUIN & GA IN
GESPREK, JE KAN DEZE VRAGEN GEBRUIKEN:

- WAT ZIE JE IN HET HUIDIG LANDSCHAP?
- WAT MOET ER VOLGENS JOU BLIJVEN?
- WAT MAG VERDWIJNEN?
- WAT ZOU JIJ AAN DIT LANDSCHAP TOEVOEGEN?
- WANNEER ZOU ER IETS GAAN VERANDERN?
- WIE ZOU ER IETS VERANDERN?
- WAT ZOU ER DAN VERANDERN?
- HOE ZOU HET LANDSCHAP ER DAN UIT ZIEN (ALS JIJ
OUDER BENT)?

VERVEN

ZIJN JULLIE KLAAR MET HET GESPREK? GA DAN
GERUST NAAR EEN MEDEWERKER. DIE HELPT
JULLIE VERDER MET JE CREATIEVE OPDRACHT.

JE MAG JOUW VERZONNEN
LANDSCHAP SCHILDEREN MET
BEHULP VAN DE MATERIALEN AAN DE
WERKTAFEL

POST

HOPELIJK HEBBEN JULLIE GENOTEN VAN HET BEZOEK!

EMILE IS ENORM BENIEUWD NAAR JULLIE ERVARING IN HET MUSEUM. IN DE WOONKAMER VINDEN JULLIE PAPIER & POTLODEN OM HEM SAMEN EEN BRIEF TE SCHRIJVEN (EN/OF TE TEKENEN).

VOLGENDE VRAGEN KUNNEN JULLIE HIERBIJ EVENTUEEL HELPEN:

- WAT HEBBEN JULLIE GEDAAN/ONTDEKT?
- WAT VONDEN JULLIE LEUK, UITDAGEND, ...?

ZIJN JULLIE KLAAR? STEEK DE BRIEF DAN IN EMILE'S BRIEVENBUS.

VERGEET OOK ZEKER NIET EEN FOLDER MEE TE NEMEN MET LEUKE IDEEËN OM ACHTERAF THUIS UIT TE PROBEREN!

TOT ZIENS!

ZIJN JULLIE THUIS? KIJK SAMEN ONDERSTAANDE VIDEO WAARIN EMILE REAGEERT OP JULLIE BRIEF.

<https://www.youtube.com/watch?v=EejsFc6Dy6U>

Bedankt!

Voor je bezoek aan het Emile Van Dorenmuseum. In deze folder vind je nog enkele suggesties om ook thuis samen verder kunstzinnig aan de slag te gaan. Deel het gerust op sociale media & tag ons (#VanDorenVibes) zodat wij ook kunnen meegenieten. Veel plezier!

EMILE VAN
DOREN MUSEUM

1

Er is **post**! In envelop 1 vinden jullie een kunstwerk en bijhorende brief van **Emile Van Doren**. Bekijk samen aandachtig het schilderij en verzin er samen een **verhaal** over! Wat zien jullie? Hoe komt dat? Wat betekent dat? Wat is er daarvoor gebeurd? Wat gaat er nog op deze plaats gebeuren? ... Dit zelfverzonnen verhaal kunnen jullie vervolgens ook (samen of alleen) **inspreken** (met bv. de dictafon op je GSM) en samen beluisteren terwijl jullie naar het kunstwerk kijken, **naspelen** (en eventueel filmen om achteraf het nagespeelde verhaal te bekijken) of het kind de verschillende elementen uit jullie zelfverzonnen verhaal laten **tekenen**, schilderen, ...

01

2

02

Nog meer verven? Graag!

Emile Van Doren schilderde ook graag met aquarelverf. Ook jij kan dat uitproberen!

Benodigdheden*

Penselen, aquarelpapier, aquarelverf, glas water, keukenrol, mengpalet (bv. bordje)

*te verkrijgen in Action & winkels voor kunstenaarsbenodigdheden

Mengen

Met nopjes: Bevocht de nopjes. Neem telkens een beetje pigment van de nopjes & meng op een mengpalet tot de kleur die je wil.

Met tubes: Doe een beetje verf uit de tube op het mengpalet & laat je penseel wat water erop druppelen. Meng verschillende klontjes verf tot de kleur die je wil. Voeg water toe om de kleur minder intens te maken.

Tips

- Je kan op droog aquarelpapier werken, maar voor zachte overgangen maak je het papier best op voorhand nat met een borstel & water.
- Begin met lichte kleuren en voeg daarna pas donkerdere kleuren toe aan je werk.
- Je kan ook verder experimenteren met de aquarelverf door er met een rietje tegen te blazen, spatten mee te maken, er grove korrels zout over te strooien, ...

Aan de slag!

- Geniet van het experimenteren & creëren! Laat ons weten wat je ervan vond met een foto.

03

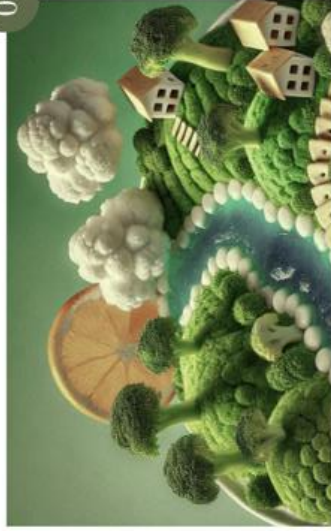

3

Ga **op ontdekking** in jullie eigen woonomgeving (of verder) & laat jullie inspireren! **Fotografeer** samen (of laat het kind zelf met bv. een kindercamera, tablet, ... fotograferen) wat jullie in de omgeving echt **verwondert**. Fotografeer uitzichten, dieren of insecten, texturen, (natuur) materialen, ...

Druk de foto's af en laat je kind er een **fotocollage** (volgens een **eigen creatieve vormgeving**) mee maken! **Extra uitdaging** nodig? Maak een digitaal fotocollage (op bv. Canva) of laat het kind de foto's natekenen, schilderen, ...

04

4

Zou je een **kunstwerk** ook kunnen **opeten**? Open envelop 2 & probeer dit kunstwerk na te maken met eten wat je kan vinden in je (koel)kast. Maak een foto van het resultaat, deel het & tag ons! **#VanDorenVibes**

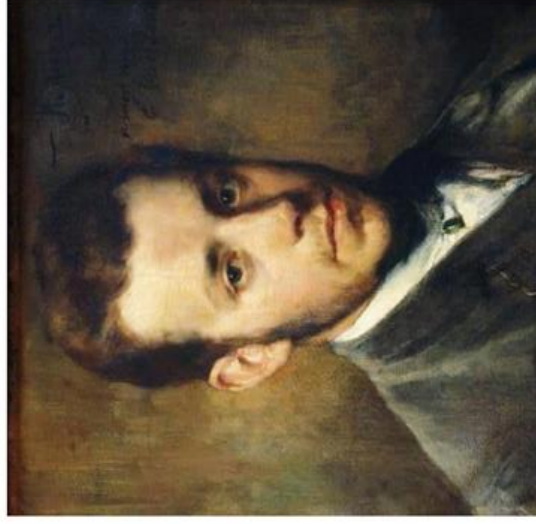

5

05

Ga eens op **tocht in het bos & verzamel** allerlei afgestorven **natuurmaterialen**. Maak vervolgens jullie eigen natuurkunstwerk of natuur-mandala door deze materialen in het **gouden kader** te leggen dat jullie hebben meegekregen.

Belangrijk! Wees lief voor de natuur & heb respect voor de omgeving.

6

06

Het **portret** van Emile (dat jullie in de inkomhal van het museum hebben gezien), is geschilderd door een goede vriend van hem. Zo mogen ook jullie aan de slag gaan! Maak één of meerdere portretten (met potlood, verf, wasco, ...) van de **mensen van wie jullie het meeste houden!**

Tip! Door in een spiegel te kijken, kunnen jullie ook een **zelfportret** maken.

Extra uitdaging nodig? Hecht extra aandacht aan details zoals oog- & haarkleur, het kapsel, ...

Contact

Instagram: [emile_van_doremuseum](#)

Facebook: Emile Van Doremuseum

E-mail: emile.vandoren@genk.be

Website: <https://www.emilevandoremuseum.be>

Adres: Henri Decleneestraat 21, 3600 Genk

5 Conclusie

Voor onze bachelorproef zijn we gestart met een grondige verkenning van bronnen over kunsteducatie en muzische vorming bij kleuters. We hebben ook zelf musea en hun reeds bestaand kunsteducatief aanbod (met als doelgroep vooral de lagere school) verkend. Op basis daarvan formuleerden we onze ontwerp vraag en gingen we aan de slag door actief te brainstormen. Gaandeweg merkten we dat zowel onze ontwerp vraag als onze eerste ideeën bijsturing nodig hadden. In gesprek met onze partners van het Emile Van Dorenmuseum kregen we waardevolle feedback, wat leidde tot een hernieuwde brainstormfase. Vanuit dezelfde ontwerp vraag werkten we een aangepast aanbod uit, dat we vervolgens ook hebben uitgetest in het museum met een kleuterklas. Daarnaast werden andere onderdelen van het kunsteducatief aanbod afzonderlijk getest, onze individuele praktijkonderzoeken. De observaties en reflecties uit deze testmomenten gebruikten we om ons volledige ontwerp, ons kunsteducatief aanbod, nogmaals te herwerken en te finaliseren. Zo kwamen we tot het uiteindelijke aanbod en deze eindconclusie.

Tijdens dit proces hebben we geleerd hoe belangrijk het is om flexibel te blijven, open te staan voor feedback en ruimte te laten voor aanpassingen. Onze tip voor wie met een gelijkaardig project aan de slag gaat: neem voldoende tijd voor het testen in de praktijk, durf keuzes te maken na een brainstorm en blijf kritisch reflecteren op je ontwerp. Samenwerken met externe partners en het openstaan voor hun perspectieven, hun ervaringen en feedback, kan bovendien veel nieuwe inzichten opleveren.

Wat we vooral hebben ontdekt, is de meerwaarde van een kunsteducatief aanbod voor kleuters. Kunst biedt een rijke, speelse context waarin kinderen zich creatief kunnen uitdrukken, kunnen samenwerken en op ontdekking kunnen gaan. Het bevordert niet alleen hun verbeelding, maar ondersteunt ook hun motorische, cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling. Kunst beschouwen (en creëren) is zeker mogelijk met kleuters, zolang je het weet te vertalen naar hun leefwereld, niveau en verwondering. Deze bachelorproef/ervaring heeft ons overtuigd van het belang én het plezier van kunsteducatie in het kleuteronderwijs.

6 Bibliografie

- Beelen, K. (1995-1996). *Kleuters en musea*. Leuven, Vlaams-Brabant, België.
- Bekkers, D. (2024, Oktober 14). OPO - sessie 1 PPT. Hasselt, Limburg, België.
- belspo. (2024). Het gerenoveerd Magritte Museum . *science connection* , pp. 38-41.
- Bowers, B. (2012). *A Look at Early Childhood Programming in Museums*. Engeland.
- Claes, N., Collignon, S., Corens, I., Duerinckx, L., & Vermeulen, H. (1997). *Projectboek Museumsschatten. het kleine museum*. Leuven, Vlaams-Brabant, België.
- Crul, K. (2018). *De kleine Zeppelin: kunstzinnig werken met kleuters*. Pelckmans.
- Eckhoff, A. (2010, Januari). Using Games to Explore Visual Art with Young Children. Verenigde Staten.
- Eckhoff, A. (2017, November). Meaningful Art and Aesthetic Experiences for Young Children. Verenigde Staten.
- Frooninckx, M., Verelst, M., Van Hoovels, P., Lenaers, N., & Geens, A. (1996-1997). *Projectboek. kunst met de k van boek*.
- Heijnen, E. (2024). *Wicked kunsteducatie creatieve programma's ontwerpen* . Valiz .
- HJK (De wereld van het jonge kind). (2024, Oktober). Tilburg: Uitgeverij Zwijsen B.V.
- Holdgaard, N., & Boritz, M. (2022, Maart). Power to the Children? Understanding Children's Participation in the Year of the Children via the National Museum in Copenhagen. National Museum of Denmark, Denemarken.
- Idema, J. (2014). *How to visit an art museum: tips for a truly rewarding visit*. Amsterdam: BIS Publishers.
- Johanson, K., & Glow, H. (2012, Mei). 'It's not enough for the work of art to be great': Children and Young People as Museum Visitors. Deakin University, Australië.
- Journeys in history. (2024, juni 27). *The History of Art: From Cave Paintings to Modern Masterpieces*. Opgehaald van Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=vDHk388UH2U>
- Kijken met een open blik: VTS in groep 7. (2023-2024). *Praxisbulletin Praktisch Maandblad Voor Primair Onderwijs* 3, pp. 28-29.
- Le Saux, A., & Solotareff, G. (2001). *Het kleine museum*. Amsterdam Antwerpen: Em. Querido's Uitgeverij B.V.
- Mary Hohmann, D. P. (2007). *Actief leren* . Utrecht : ThiemeMeulenhoff.
- Piryns, M. (2024, december 19). Kunsteducatief museumaanbod. (S. El Houfi, H. Hollanders, & M. Kleynen, Interviewers)
- Renshaw, A. (2017). *Het kunstboek voor kinderen: Geel*. Rotterdam: Lemniscaat B.V.
- Renshaw, A. (2017). *Het kunstboek voor kinderen: Wit*. Rotterdam: Lemniscaat B.V.
- Shaffer, S. (2011, November). Opening the Doors: Engaging Your Children in the Art Museum. Verenigde Staten.

Tishman, S., & Lutters, J. (sd). *Kunstkijken*. Opgehaald van wordpress.com:
<https://kunstkijkenmetjongeren.wordpress.com/kunstkijken/>

van Dale. (sd). Opgehaald van vandale.nl: <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/Kunst>

Wickens, K. (2012). *Museums and Community: The Benefits of Working Together*. Verenigde Staten.

Wolf, B., & Wood, E. (2012). *Integrating Scaffolding Experiences for the Youngest Visitors in Museums*. Engeland.

www.ovsg.be. (2019, juni, juli, augustus). *Imago: tijdschrift voor het gemeentelijk onderwijs*, p. 9.

Yates, E., & Szenasi, J. (2022). *Children as experiencers: Increasing engagement, participation and inclusion for young children in the museum*. United Kingdom.